

KIVELÄN SAIRAALA -ALUEEN TUBERKULOOSIPAVILJONGIT

RAKENNUSHISTORIASELVITYS RAK 12,13,14

arkkitehdit mustonen oy

Olli Helasvuori, Katja Savolainen, Riikka Koivula, Netta Böök

KIVELÄN SAIRAALA -ALUEEN

TUBERKULOOSIPAVILJONGIT

Theodor Höijer 1902, 1905 & 1906

RAKENNUSHISTORIASELVITYS RAK 12,13,14

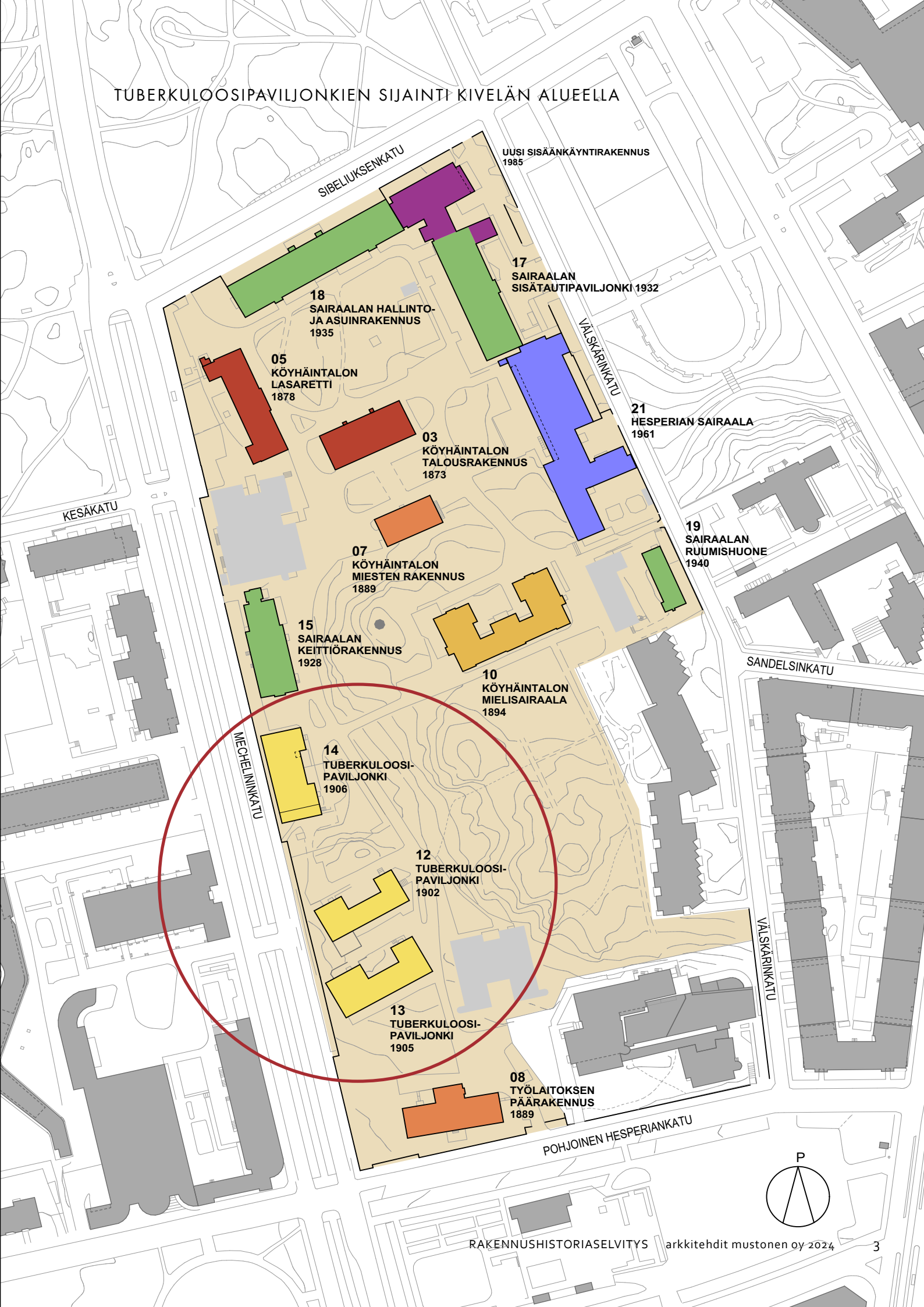
arkkitehdit mustonen oy

Olli Helasvuo, Katja Savolainen, Riikka Koivula, Netta Böök

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
Selvityksen lähtökohdat	4
 1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN	6
1.1 Köyhäintalovaihe	6
1.2 Sairaalamaihe	9
1.3 Kivelän alue ja tuberkuloosipaviljongit	13
 2 TUBERKULOOSIPAVILJONKIEN RAKENTAMINEN	16
2.1 Köyhäintalon tuberkuloosipaviljongit	16
2.3 Arkkitehti Carl Theodor Höijer	20
 3 TUBERKULOOSIPAVILJONKIEN MUUTOSVAIHEET	22
3.1 Varhaiset muutosvaiheet (v. 1908 – 1940)	22
3.2 Rakennuskohtaiset muutosvaiheet	24
 4 ULKOARKKITEHTUURI	30
4.1 Alkuperäinen rakennus	30
4.2 Vanhimmat ulkovalokuvat (v. 1913-15)	34
4.3 Julkisivumuutokset	36
 5 TILARATKAISU JA SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI	42
5.1 Alkuperäinen pohjaratkaisu	42
5.2 Vanhimmat sisävalokuvat (v. 1915)	44
5.3 Sisätilamuutokset ja säilyneisyys	46
Rakennus 12	54
Rakennus 13	56
Rakennus 14	58
 6 ARVOT JA ANALYYSI	72
 7 LÄHTEET	76

TUBERKULOOSIPAVILJONKIEKIN SIIJAINTI KIVELÄN ALUEELLA

UUSI SISÄÄNKÄYNTIRAKENNUS
1985

17 SAIRAALAN
SISÄTAUTIPAVILJONKI 1932

SIBELIUKSENKATU

18 SAIRAALAN HALLINTO-
JA ASUINRAKENNUS
1935

05 KÖYHÄINTALON
LASARETTI
1878

03 KÖYHÄINTALON
TALOUSRAKENNUS
1873

VALSKÄRINKATU

21 HESPERIAN SAIRAALA
1961

KESÄKATU

07 KÖYHÄINTALON
MIESTEN RAKENNUS
1889

15 SAIRAALAN
KEITTIÖRAKENNUS
1928

19 SAIRAALAN
RUUMISHUONE
1940

10 KÖYHÄINTALON
MIELISAIRAALA
1894

SANDELSINKATU

14 TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1906

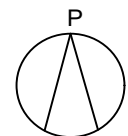
MECHELINKATU

12 TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1902

13 TUBERKULOOSI-
PAVILJONKI
1905

08 TYÖLÄITOKSEN
PÄÄRAKENNUS
1889

POHJOINEN HESPERIANKATU

SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT

SELVITYKSEN KOHTEET

Selvitystyön kohteena on ollut Kivelän sairaala-alueen ennen 2000-lukua valmistunut rakennuskanta.

Erilliset selvitykset on laadittu seuraavista kohteista:

- Köyhäintalon päärakennus v. 1873 (Rak 03)
- Köyhäintalon Lasaretti v. 1878 (Rak 05)
- Työlaitoksen Miesten rakennus v. 1889 (Rak 07)
- Työlaitoksen päärakennus v. 1889 (Rak 08)
- Mielisairaalarakennus v. 1894 (Rak 10)
- Tuberkuloosipaviljongit v. 1902, 1905, 1906 (rak 12, 13 ja 14)
- Keittiörakennus v. 1928 (Rak 15)
- Sisätautiosasto sekä Hallinto- ja asuinrakennus v. 1932 ja 1935 (Rak 17 ja 18)
- Ruumishuone- ja kappelirakennus v. 1940 (Rak 19)
- Hesperian sairaala v. 1961 (Rak 21)

Asemakaava ja suojelu

Selvitystä laadittaessa vuonna 2024 Kivelän sairaala-alueen asemakaava oli peräisin 1990-luvulta. Selvitys on laadittu asemakaavoitustyön tarpeisiin. Kaikkia selvityksen rakennuksia koskien suojelumääräykset tulevat tarkentumaan. Kohteet ympäristöineen ovat merkittävä osa köyhäinhoidon ja sairaaloiden historiaa Helsingissä sekä rakennushistoriallisesti arvokkaita.

SELVITYSTYÖ JA SEN TEKIJÄT

Selvitystyö

Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu Kivelän alueen ja sen rakennusten kaava- ja tarvesuunnittelua sekä päätöksentekoa varten. Selvitysten pääpaino on ollut rakennuksen säilyneisyyden, ominais-

piirteiden ja arvojen määrittämisessä. Tuberkuloosipaviljongeista (rak 12, 13 ja 14) tehty rakennushistoriaselvitys on muita tarkempi rakennusosien ajoituksen suhteen. Muiden rakennusten kohdalla rakennusosakohdainen ajoitus on tehty kevyemmin.

Tekijät

Rakennushistoriaselvityksen on laatinut riippumattomana konsulttityönä Arkkitehdit Mustonen Oy. Selvityksen tekoon ovat osallistuneet arkkitehdit Olli Heilasvuori, Katja Savolainen, Riikka Koivula, Netta Böök ja arkk. yo. Roope Mustonen.

Tilaaaja ja ohjausryhmä

Selvityksen on tilannut Helsingin kaupunki, maankäyttö- ja kaavoitusosaston sekä rakennetun ympäristön osastojen yhteistilauksena. Yhteyshenkilönä on ollut arkkitehti Karoliina Periäinen.

Selvitystyötä on ohjannut ohjausryhmä, johon kuulivat Sakari Mentu (arkkitehti, Asemakaavoitus), Santeeri Nuotio (arkkitehti, Asemakaavoitus), Karoliina Periäinen (projektiarkkitehti, Tilat-palvelu), Oula Rahkonen (maisema-arkkitehti, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu) ja Anne Salminen (tutkija, Helsingin kaupunginmuseo).

Lähdeaineisto

Tärkeimpinä lähteinä ovat olleet alkuperäiset ja varhaisten muutosvaiheiden piirustukset, joista vanhimmat löytyvät Helsingin kaupunginarkistosta ja uudemmat Helsingin rakennusvalvonnan ja Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön arkistoista. Vanhoja valokuvia on löytynyt erityisesti Helsingin kaupunginmuseon kokoelmista, joitain myös Museoviraston ja Arkkitehtuurimuseon kokoelmista. Kirjallisista lähteistä keskeinen on ollut *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* vuodelta 1968.¹

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al., 1968.

→ Kivelän sairaala-
alue ilmakuvas-
sa vuonna 1969, jol-
loin kaikki nyt sel-
vityksen alaisena
olevat rakennuk-
set oli rakennettu.
HKP

Viimeisimpien vuosikymmenten muutosvaiheet ovat paikoin jääneet dokumentoimatta. Näiden osalta tiedot selvityksessä ovat vajavaiset ja tilanne vaihtelee rakennuksittain.

Tarvittavat lisäselvitykset

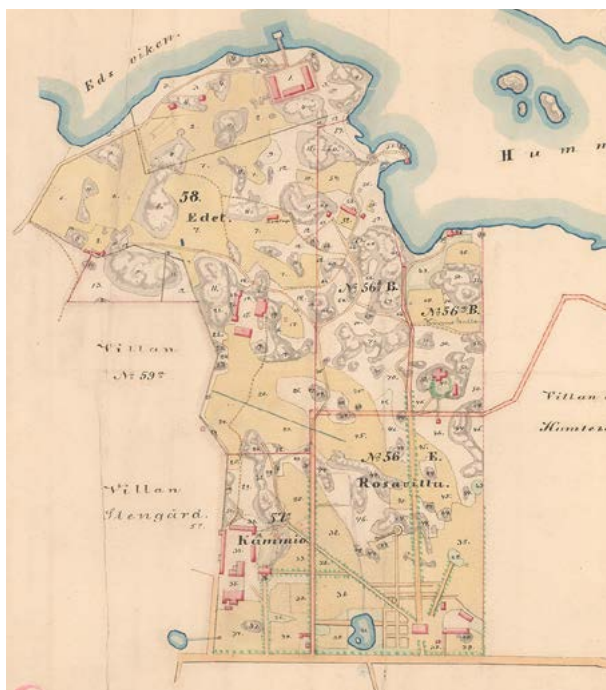
Nyt tehdyt rakennushistoriaselvitykset on tarkoitettu kaava-suunnittelua ja päätöksentekoa varten. Rakennushistoriaselvityksiä on täydennettävä tarvittaessa,

kun rakennuksissa lähdetään suunnittelemaan laajempia korjaus- ja muutostöitä tai lupakynnyksen ylittäviä toimenpiteitä. Selvitysten tarkennusvaiheessa käydään, väritutkimuksia ja rakenneavauksia hyödyntäen, tarkemmin läpi julkisivujen ja sisätilojen sekä niiden rakennusosien ja pintamateriaalien säilyneisyys. Analyysiä ja arvotusta tarkennetaan tutkimusten perusteella.

1 KIVELÄN ALUEEN RAKENTUMINEN

Seuraavilla sivuilla esitetään tiivistelmä Kivelän sairaala-alueen rakentumisesta, jotta tässä selvityksessä käsiteltävä rakennus asettuu kontekstiinsa. Päälähteenä alueen rakentumisen historiasta on käytetty vuonna 1968 julkaistua *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historiaa* ja Loci Maisema-arkkitehdit Oy:n laatimaa *Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitystä* vuodelta 2012.

Alueella on rakennuksia melkein kaikilta vuosikymmeniltä aina vuodesta 1873 alkaen, ja suunnittelijoina on toiminut useita eri arkkitehteja. Heidän piirtämänsä rakennukset heijastavat oman aikansa rakennustekniikkaa ja köyhäintalo- ja sairaalarakentamisen vaatimuksia mutta myös tuolloisia arkkitehtuurin tyylivirtauksia.

↑ Vuonna 1872 laadittuun karttaan on piirretty Edet-huvilan tontille punaisella Kivelän köyhäintalon ensimmäiset rakennukset. Vasemmassa alakulmassa on Kammion huvila. Karta öfver staden Helsingfors underlydande villorna Kammio, Edet... . C. Reuter. HKA.

1.1 KÖYHÄINTALOVAIHE

Vaivaistenhoidosta vastasivat alkuun seurakunnat, kun taas työkykyisille kerjäläisille ja irtolaisille valtio rakens pakkotyölaitoksia. Köyhäinholitolainsäädäntöön työlaitokset ilmaantuivat vuonna 1817: seurakuntia kehoitettiin perustamaan työkykyisille avuntarvitsijoille työhuoneita käsityömaisen työnteon tukemiseksi. 1860-luvun katovuodet ja nälänhätä johtivat säädösten uudelleenarvioimiseen. Tässä vaiheessa myös Helsinkiin ryhdyttiin ajamaan ajanmukaista köyhäintaloa. Vuoden 1879 vaivaishoitoasetus selvensi, että kuntien oli huolehdittava niistä, joista ei kukaan huolehdi ja jotka eivät kykene työhön, mutta työkykyisten tuli tehdä avun vastineeksi työtä. Näin köyhäinhoidon tehtävät ymmärrettiin 1920-luvulle saakka.¹

KÖYHÄINHOITO HELSINGISSÄ

Helsingissä alkoi seurakunnallinen, järjestetty köyhäinhoito vuonna 1815. Köyhäintalo toimi keskustan tuntumassa Kruununhaassa, mutta hoidokkien määrän jatkuvasti kasvaessa uusi köyhäintalo todettiin jo 1830-luvulla välttämättömäksi.²

SIJOTUS KAUPUNGIN ULKOPUOLELLE

Oli pitkällisen prosessin tulosta, että köyhäintalo päättyi Kivelään, joka ei tuolloin ollut Helsingin kaupungin alueella. Maaseutusijainnilla nähtiin kyllä monia etuja: laitoksen rakentaminen ja ylläpito tulisivat edullisemmaksi, vaivaiset terveemmiksi ja tyytyväisemmiksi, ja kevyt työnteko pelloilla ja puutarhassa olisi monessa mielessä hyödyllistä. Köyhäintalon sijoittamisen kaupungin ulkopuolelle teki kuitenkin mahdolliseksi vasta vaivaishuollon ohjesäännön muutos 1870-luvun alussa. Sen myötä köyhäintalolle hankittiin Edesvikenin (Taivallahden) Edet-huvilan tontti n:o 10, joka sijaitsi Stengårdin eli Kivelän huvila-alueella kaupungin ulkopuolella.³

¹ Heikkilä-Kauppinen, 2017. s. 131; Pulma, 1994. s. 56.

² Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 193.

³ Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16.

KÖYHÄINTALON RAKENTAMINEN

Köyhäntalon arkkitehdiksi valittiin Theodor Höijer, ja sen ensi vaihe valmistui 1873. Se oli ryhmä rakennuksia, mitä kuvastaakin köyhäntalon ruotsinkielinen nimitys *fattiggård*. Siihen kuuluivat talousrakennus, itäinen siipirakennus eli työlaitos, läntinen siipirakennus, lastenkoti, sauna-pesutupa sekä joukko kevytrakenteisia vajoja ja talleja. Niiden voidaan katsoa noudattaneen nk. *paviljonkijärjestelmää*, jossa periaatteena oli hajauttaa eri toiminnot ja osastot omiin rakennuksiinsa, paviljonkeihin, kuten ajan sairaalarakentamisessakin oli tapana. Yksikerroksiset paviljongit voitiin toteuttaa taloudellisesti kokonaan puusta, kaksikerroksisissa toinen kerros. Kivelässä rakennuksista muodostettiin suora kulmaista koordinaatistoa noudattavia pihvoja, jotka tyypillisesti aidattiin. Taustalla vaikutti näkemys, että vaivaiset olisi järkevää sijoittaa useampaan pieneen rakennukseen, jotta köyhäntalosta ei tulisi kasarmia. Hoitopaikkoja riitti 113:lle ja lastenkotipaikat mukaan lukien 149 hoidokille.⁴ Vaivaisten ja köyhien määrän jatkuvasti kasvaessa köyhäntaloon rakennettiin lisätiloja sitä mukaa kuin rahoitusta myönnettiin.

LASARETTI, SAIRAALA, LASTENKOTI

Köyhäinhoitoon kuului myös fyysisten ja psyykkisten vaivojen ja sairauksien hoito. Vuonna 1878 köyhäntaloon valmistui lasaretti parantumattomasti sairaiden köyhien hoitoa varten ja läntiseen siipirakennukseen kirkko. Vuonna 1882 päästiin suunnittelemaan kaivattu mielisairaala ja 1889 laajentamaan lastenkotia.⁵ Nekin sijoitettiin paviljonkimaisesti mutta lähelle toisiaan.

TYÖLAITOS

Oman rakennusryhmänsä muodosti työlaitos, joka perustettiin hädänalaisten joukon vain kasvaessa. Sen tehtävä oli tarjota työansioita työhön kykeneville, kuten vuoden 1879 asetus edellytti. Arkkitehti Sebastian Gripenbergin 100 hengelle suunnittelema työlaitos nousi 1889 tontin lounaisnurkkaan ja käsitti neljä rakennusta: päärakennuksen, työlaitoksen valvojan asuintalon aputoimintoiheen, paja- ja vajarakennuksen sekä ulkokuoneen. Köyhäntalon pihapiiriin valmistui miesten rakennus Mattila.⁶

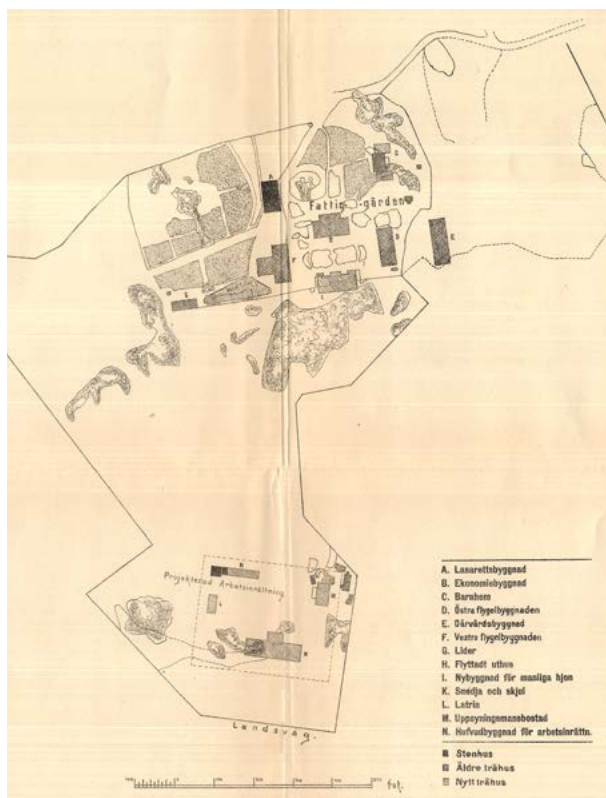
4 Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 16; Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 194–195.

5 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 195–197, 198–202.

6 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 202–203.

↑ Helsingin kartassa vuodelta 1876 on esitetty köyhäntalo (fattiggård), kun taas tontin aiemmat rakennukset ovat kadonneet. Helsingin raja kulki vanhan Töölön kylän ja Meilahden välillä vuoteen 1906 asti. Plan af Helsingfors jemte omgifning, C. H. Nummelin 1876, HKA.

↑ Köyhäntalon asemapiirros vuodelta 1887. HKA.

↑ Köyhäntalon kirkko sijaitsi läntisessä siipirakennuksessa. Taustalla vasemmalta oikealle lasaretti, talousrakennus ja "Mattila". Eino Heinonen 1949. HKM.

SAIRAANHOIDON KASVAVAT TARPEET

Myös köyhien mielisairaalaapaikoista oli pula, johon pyrittiin vastaamaan rakentamalla 1894 suurempi ja modernimpi mielisairaala. Sen piirustukset laati aikansa pätevin sairaalasunnittelija, arkkitehti Onni Törnqvist. Toinen akuutti rakennustarve koski köyhiä tuberkuloosipotilaita, joita varten Kivelään pystytettiin vuosina 1902–1906 kolme tuberkuloosipaviljonkia Theodor Höijerin piirustusten mukaan. Ne sijoitettiin köyhäntalon ja työlaitoksen väliselle alueelle. Vielä akuutimpaa oli ilmeisesti mielisairaiden hoitaminen, sillä paviljongit otettiin nopeasti käyttöön näiden hoitotiloina.⁷ Ongelma sai kestäväen ratkaisun vasta silloin, kun Laaksoon valmistui uusi keuhkotautisairaala vuoden 1929 lopulla.

KÖYHÄINTALOSTA SAIRAALAKSI

Vähitellen oli tultu tilanteeseen, jossa suurin osa köyhäntalon potilaspaikoista oli sairaanhoidon käytössä. Lisäksi potilaat olivat kyllä varattomia mutta eivät varsinaisia köyhäinhoidon huostaansa ottamia kunnanvaimaisia. Kun merkittävä osa rakennuksista arvioitiin huonokuntoisiksi 1908 eivätkä Kivelän alue ja tilat muutenkaan riittäneet kaikkiin toimintoihin, Kivelä osoitettiin vuodesta 1912 lähtien pelkästään sairaalakäyttöön.⁸ Köyhäntalo ja työlaitos siirtyivät niille 1906 valmistuneeseen kunnalliskotiin Helsingin Koskelaan ja lastenkoti Oulunkylään, sillä niiden ei katsottu vaativan yhtä keskeistä sijaintia kuin sairaalan.⁹

⁷ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 211–217.

⁸ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 215–216, 223.

⁹ Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21.

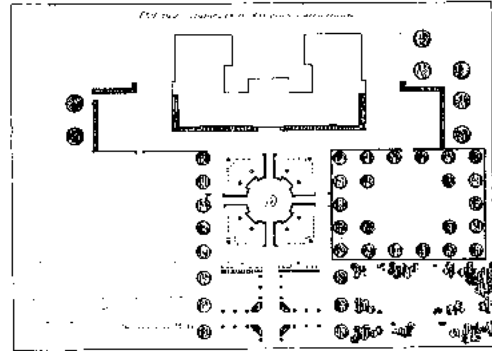
↑ Mikäli Kivelän köyhäntalon alue olisi järjestetty vuoden 1909 asemakaavan mukaisesti, yhteys merenrantaan olisi katkaistu ja Kivelän alue pilkottu tavalla, joka olisi suuresti hankaloittanut alueen kehittämistä sairaalana. Vuonna 1917 tontti kuitenkin palautettiin kokonaisuudeksi, ja sen itäreuna ulotettiin Välskärinkatuun. Kuvalähde: Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 221.

↑ Kivelän sairaalan alue ulottui vuonna 1913 Taivallahden rantaan, jonne kartassa on hahmoteltu suunnitteilla ollut uimahuone. Läntisen reunan alueesta rajasi pois 1920-luvun lopulla rakennettu Mechelininkatu. Karta öfver Stengårds sjukhus område, 13.6.1913. HKA.

↑ Uudet asuin- ja hallintorakennus ja sisätautipaviljonki vuoden 1935 ilmakuvassa. Veljekset Karhumäki. HKM.

↑ Kivelän mielisairaalan eteläpuolelle laadittu muotopuutarhasuunnitelma vuodelta 1926. Suomessakin alettiin 1920-luvulla kiinnittää huomiota hoitolaitosten ympäristöjen laatuun ja luonnonkauneuteen. Kivelän sairaalan puutarha oli vuodesta 1912 ollut sairaalan toimitsijan viljelyksessä, mutta vuonna 1920 kaupungin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila sai tehdä ehdotuksen, miten puutarha järjestettäisiin sairaalan tarpeisiin, pääasiassa mielisairalarakennuksen eteläpuolelle. Ei ole varmuutta, onko ylläoleva piirustus Brunilan. (Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 21, 28, 39.) HKA.

1.2 SAIRAALAVAIHE

SAIRAALA 1920–1930-LUVUILLA

Ensimmäinen ajanjakso, jolloin Kivelää kehitettiin yksinomaan sairaalakäytön näkökulmasta, oli 1920-luvulta 1930-luvun loppuun. Suunnittelijana toimi kaupunginarkkitehti Gunnar Taucher. Alkuun valmistui kaupan kaivattu uusi keittiörakennus pesuloiheen ja saunoiheen 1928.

Ajanjakson alussa Kivelässä toimivat mielenterveys-, sisätauti- ja keuhkotautipotilaiden osasto, mutta vuonna 1929 alue päätettiin järjestää pääasiassa sisätautisairaalaaksi. Vain tiilinen mielisairaala jäi entiseen käyttöönsä.¹⁰ Laajasta rakennusohjelmasta toteutuivat 1930-luvulla sisätautipaviljonki ja hallinto- ja asuinrakennus sekä vuonna 1940 ruumishuone. Rakennetekniikan kehitys ja hissit mahdollistivat uudenlaiset, monikerroksiset *blokkisairaalat*, joissa toiminnot sijoitettiin päällekkäin pystyliikennetilojen varaan. Uudet sairaalarakennukset toteutettiin vuoden 1906 asemakaavan mukaisten katujen varteen alueen reunoille. Taivallahden rantaan rakennettiin sairaalalle uimahuone.¹¹

Mielisairaalan eteläpuolelle suunniteltiin 1920-luvulla asemakaava-arkkitehti Birger Brunilan johdolla muoto- ja kävelypuutarha, joka toteutui ainakin osin, kuten vuoden 1943 ilmakuva osoittaa.¹²

↑ Kivelän sairaala vuoden 1943 ilmakuvassa. HKP.

¹⁰ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 236, 228, 240, 627–628.

¹¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 237.

¹² Loci Maisema-arkkitehdit Oy, 2012. s. 28.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1956 ilmakuvassa. Sen alalaidassa näkyvät Ypyöiden suunnittelemat asuintornit Pohjoisen Hesperiankadun varressa tontilla, joka oli erotettu sairaalan tontista vuonna 1941. HKP.

↑ Kivelän sairaala vuoden 1969 ilmakuvassa. HKP.

SAIRAALA 1950–1960-LUVUILLA

Sotien jälkeen sairaalaympäristöjä kehitettiin yhä suuremmiksi yksiköiksi. Tavoitteena olivat sairaanhoito-
piirikohtaiset keskussairaalat, mikä koski myös Kivelän sairaala-aluetta.

Vuonna 1951 kaupunki julisti kutsukilpailun Kivelän alueen uudelleenjärjestämiseksi. Voittajaksi valittiin arkkitehtien Ragnar Ypyän ja Martta Martikainen-Ypyän erittäin kokonaisvaltainen ehdotus. Vaikka sairaalasuunnitelmassa pyrittiin kokonaisratkaisuun, rakennukset toteutettiin yksittäisinä hankkeina, ja suunnitelmasta toteutui vain osia. Vuonna valmistui 1954 kaksi henkilökunnan asuintornia ja vuonna 1961 Hesperian sairaalan päärakennus. Ne sijoitettiin alueen reunalle, Pohjoisen Hesperiankadun ja Välskärinkadun varteen.¹³

¹³ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 631–634.

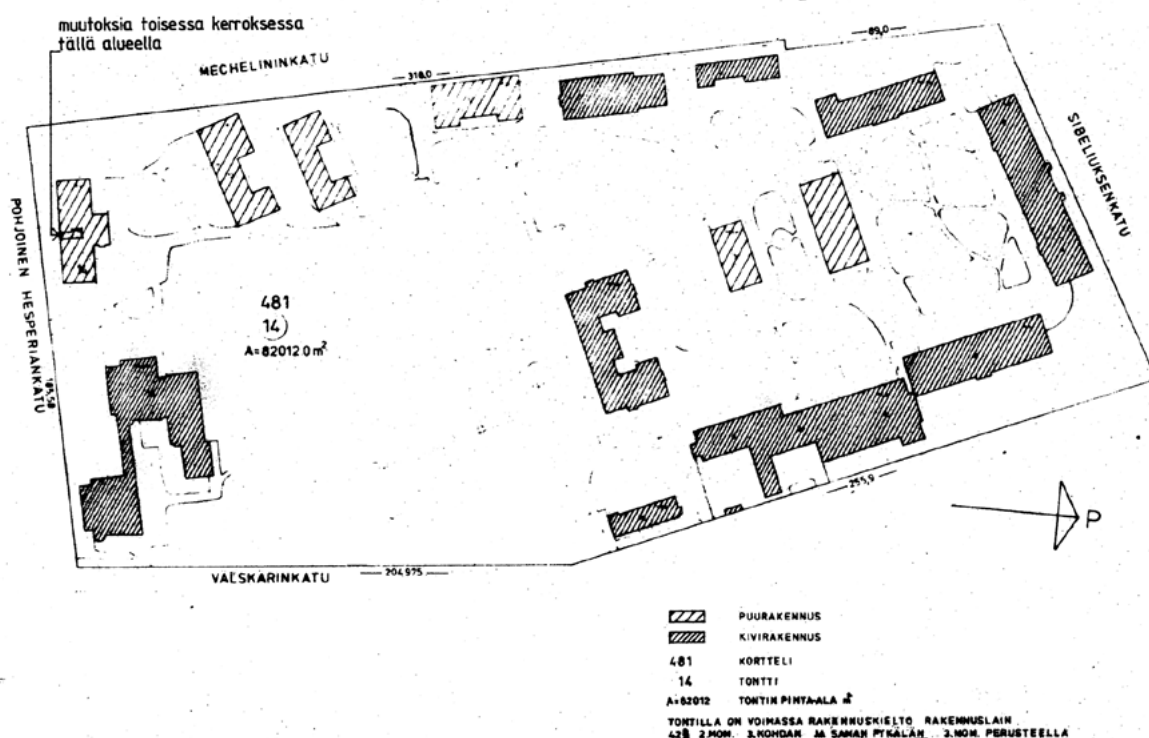
↑ Pohjoisen Hesperiankadun asuintornit rakennettiin sairaalan hoitajille ja sairaala-apulaisille. V. S. Salokangas, 1957. HKM.

YHTEENVETO

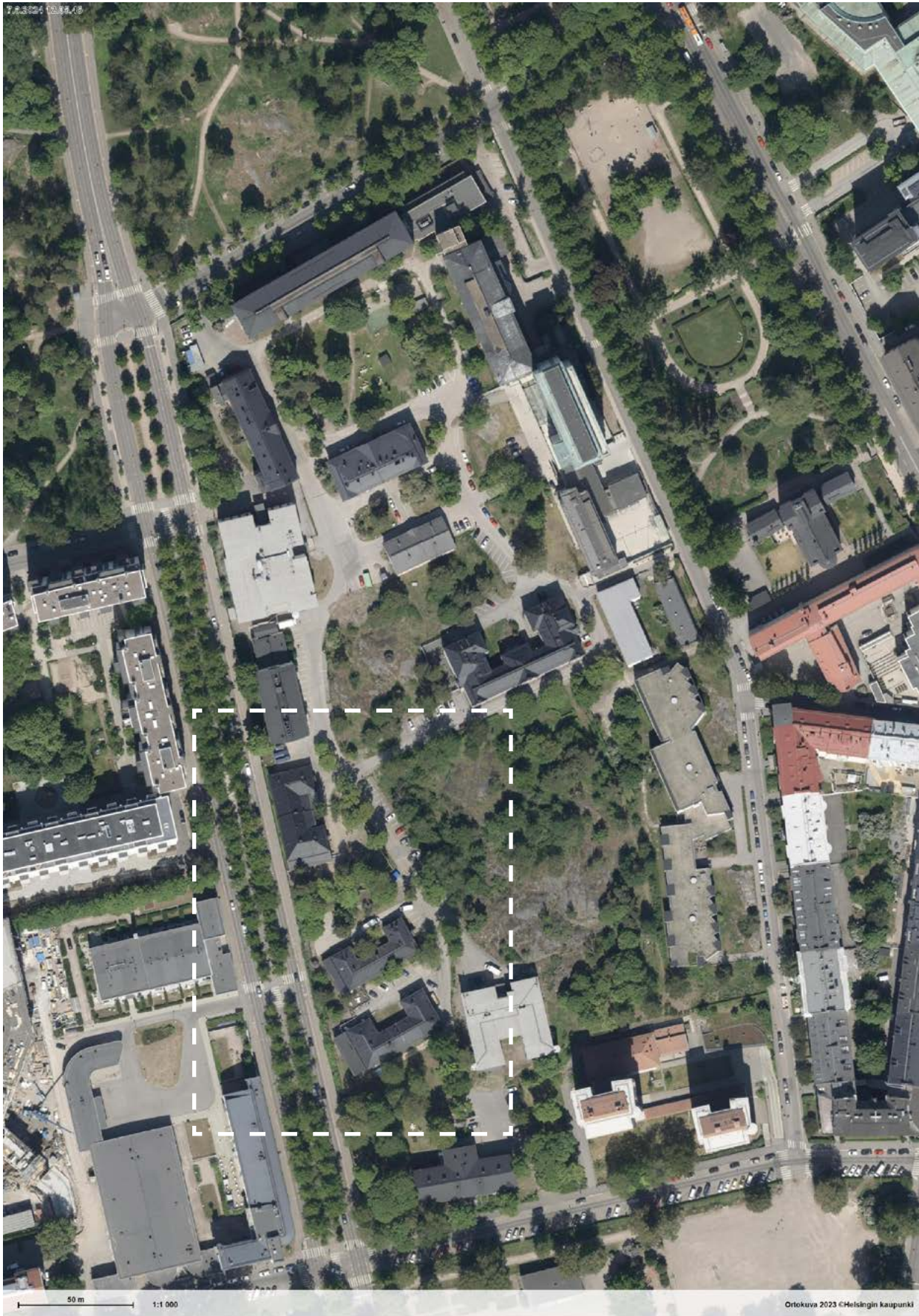
Kivelän sairaala-alueella on tutkitulla ajanjaksolla 1870-luvulta 1960-luvun alkuun tavoiteltu korkeatasoista arkkitehtuuria ja rakennettu laadukkaasti. Merkittävä osa rakennuksista on suunniteltu virkatyönä Yleisten rakennusten ylihallituksessa ja kaupungin rakennuskonttorissa. Rakennusten joustavuus on sallinut niiden muuntelun vaihtuvien toimintojen mukaisesti, ja uudisrakentaminen ja laajennukset on toteutettu huolellisen suunnittelun pohjalta kokonaisuuteen harkitus-
ti sovittaen. Vaikka Kivelän sairaala-alueen koko ja rajat ovat muuttuneet 140 vuoden aikana kulloistenkin tarpeiden ja ihanteiden mukaan ja tonttia on 2000-luvun mittaan pienennetty, sen vanhimmat rakennetut osat ovat säästyneet. Ne ovat peräisin Kivelän köyhäntalovaiheesta, joka on olennaisesti vaikuttanut alueen muotoutumiseen. Köyhäntalovaihetta onkin pidettävä yhtä tärkeänä osana Kivelän sairaala-alueen historiaa kuin sairaalavaihetta.

↑ Vuonna 1961 valmistunut Hesperian sairaala Välskärinkadun varressa vuonna 1974. Volker von Bonin. HKM.

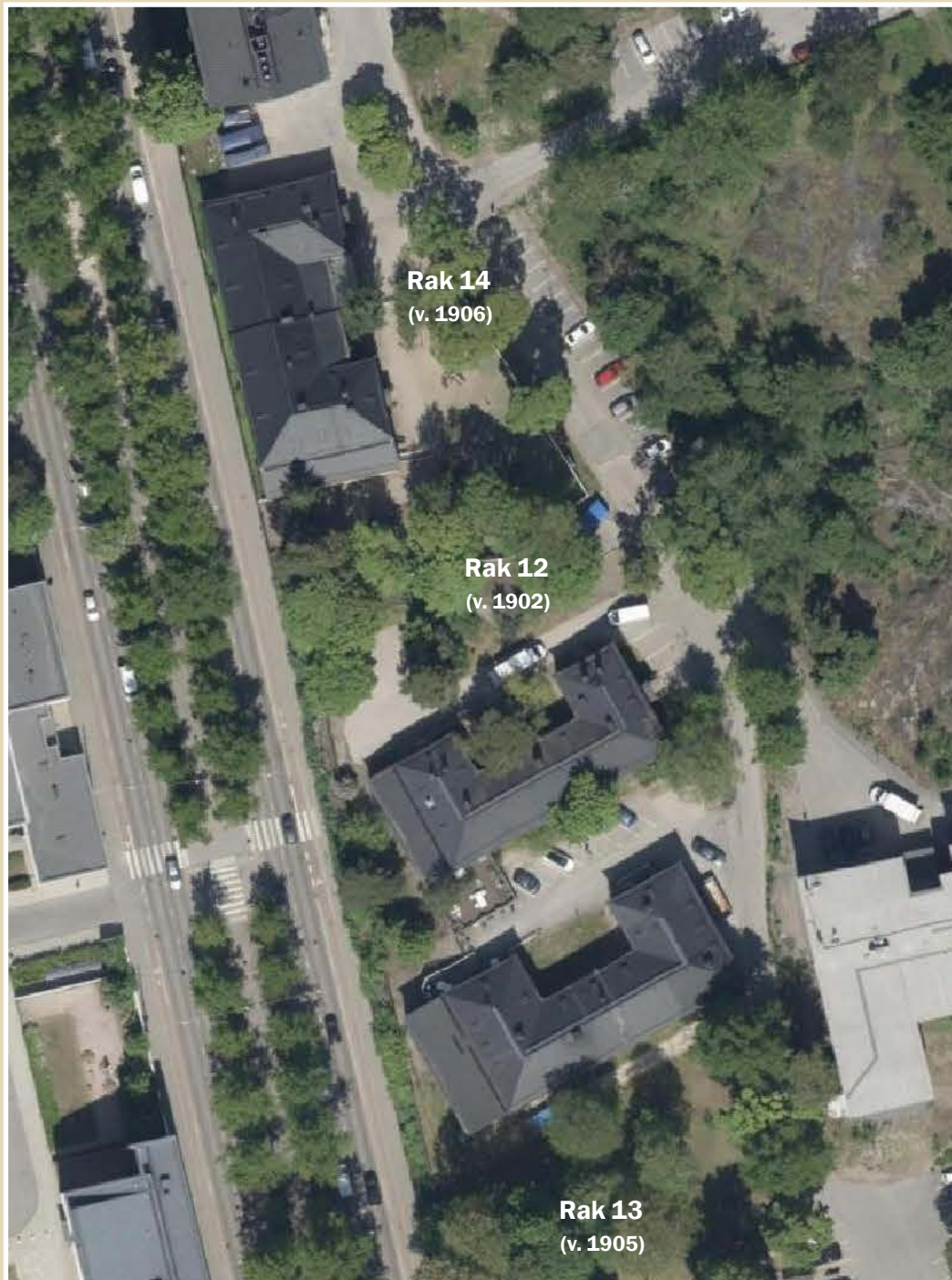

↑ Kivelän sairaalan asemapiirustus
22.12.1981. T. Pajunen, Helsingin kaupungin rakennusvirasto. HRVA

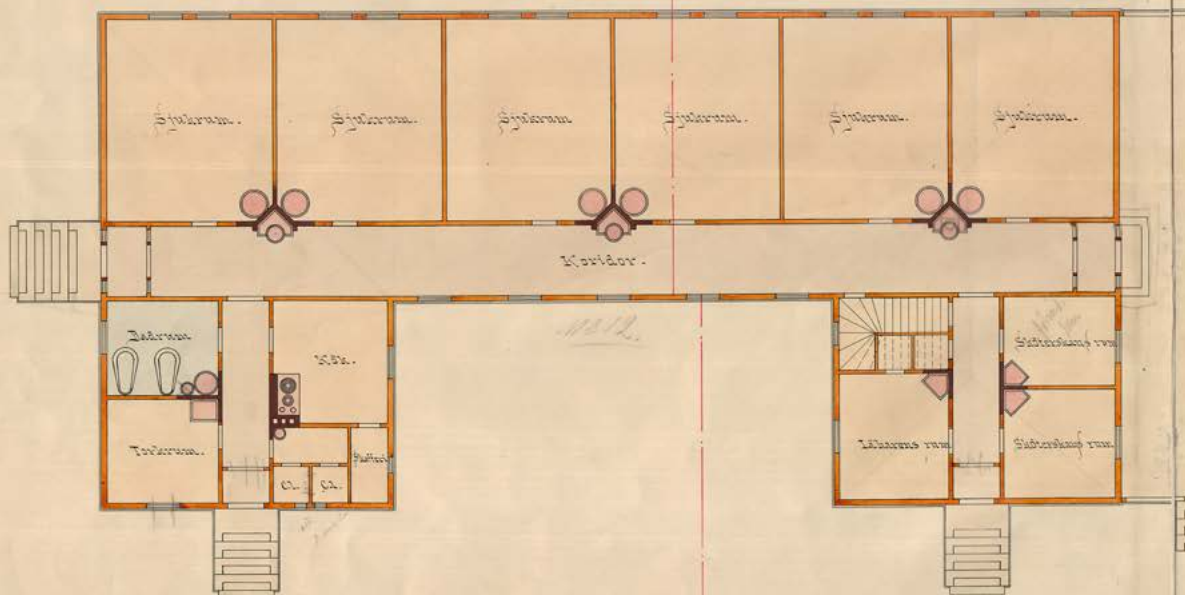
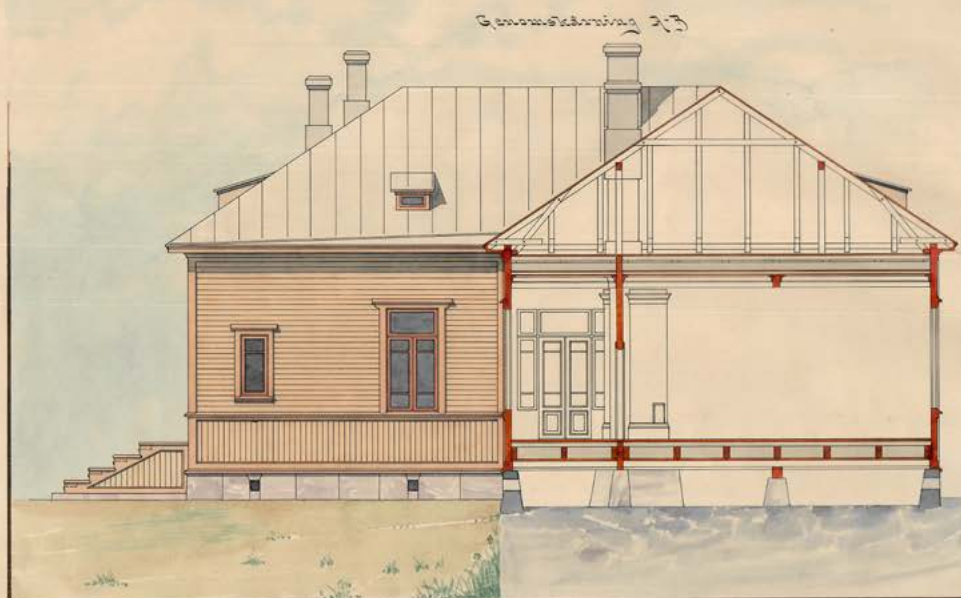
1.3 KIVELÄN ALUE JA TUBERKULOOSIPAVILJONGIT

Tuberkuloosipaviljongit sijaitsevat Kivelän alueen eteläisessä päässä Mechelininkadun varressa. Ne rakennettiin Kivelän köyhäintalovaiheen loppupuolella vuosina 1902, 1905 ja 1906. Mechelininkatua ei tuolloin vielä ollut, mutta sen suunnitellulla linjauksella oli vaikutusta viimeisen paviljongin sijoitteluun.

KIVELÄN ALUE JA TUBERKULOOSIPAVILJONGIT V. 2023 ILMAKUVASSA
ILMAKUVA HELSINGIN KARTTAPALVELU

Ritning till tuberkulossjukhus af

62 IV

↑ Toisen tuberkuloosipaviljongin laverattu pääpiirustus.

Ritning till tuberkulossjukhus afsed att uppföras å Fattiggårdens område. 1904, Helsingin kaupungin rakennuskonttori. HKA

edd att uppföras å Fattiggårdens område.

År 1894 den 8 Oktob. blef denna uttning af
Stadsstyrelsen i Helsingfors grundad och
officiellt fastställt på sätt det därvid
föreligger i förordningen närmare innehållande
Helsingfors stadsplan, som af den

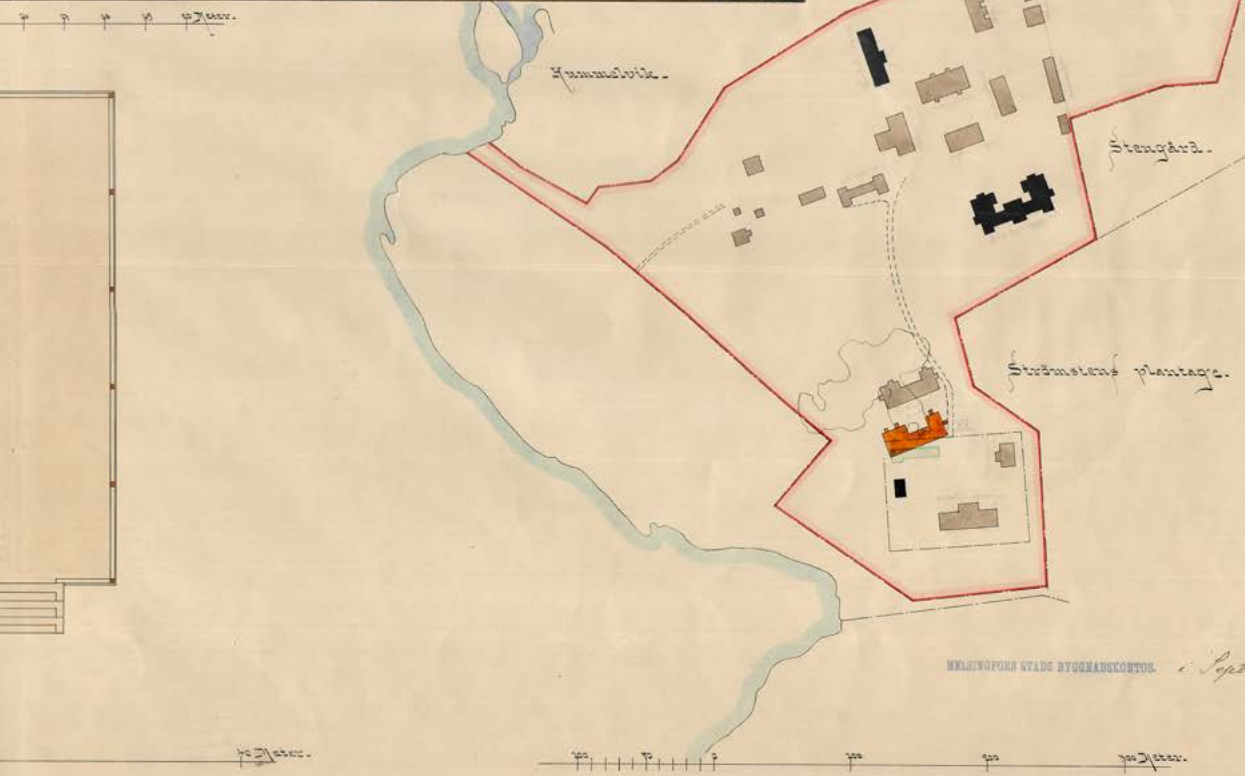
År 1894 den 20 Sept. utkastades den i 1893 af Stadsstyrelsen
utkastningen för Helsingfors nya — hvarjehanda annan
samt de utskädd. Helsingfors som af den

Stadsstyrelsen utkastades
Helsingfors

År 1905 den 12 Jan. utkastades den i 1904 af Stadsstyrelsen
utkastningen för Helsingfors nya — hvarjehanda annan
samt de utskädd. Helsingfors som af den

Stadsstyrelsen utkastades
Helsingfors

Situationsplan.

2 TUBERKULOOSIPAVILJONKIEN RAKENTAMINEN

2.1 KÖYHÄINTALON TUBERKULOOSIPAVILJONGIT

Köyhäntalon lasaretin laajentamisen jälkeen (v. 1899) nousivat kaupungin sairaalapolitiikassa Kivelän osalta esiin kysymykset tuberkuloosipotilaiden ja mielisairaiden hoidosta.¹ Keuhkotauti- ja mielisairaalapotilaspaiikkojen tarpeen jatkuvasti lisääntyessä, päädyttiin loppujen lopuksi rakentamaan kolme tuberkuloosipaviljonkia yksi toisensa jälkeen, edellisen siirryttyä melkein heti valmistumisensa jälkeen mielisairaalakäyttöön. Kaikkienensa prosessi näyttää jälkepäin melko erikoiselta.

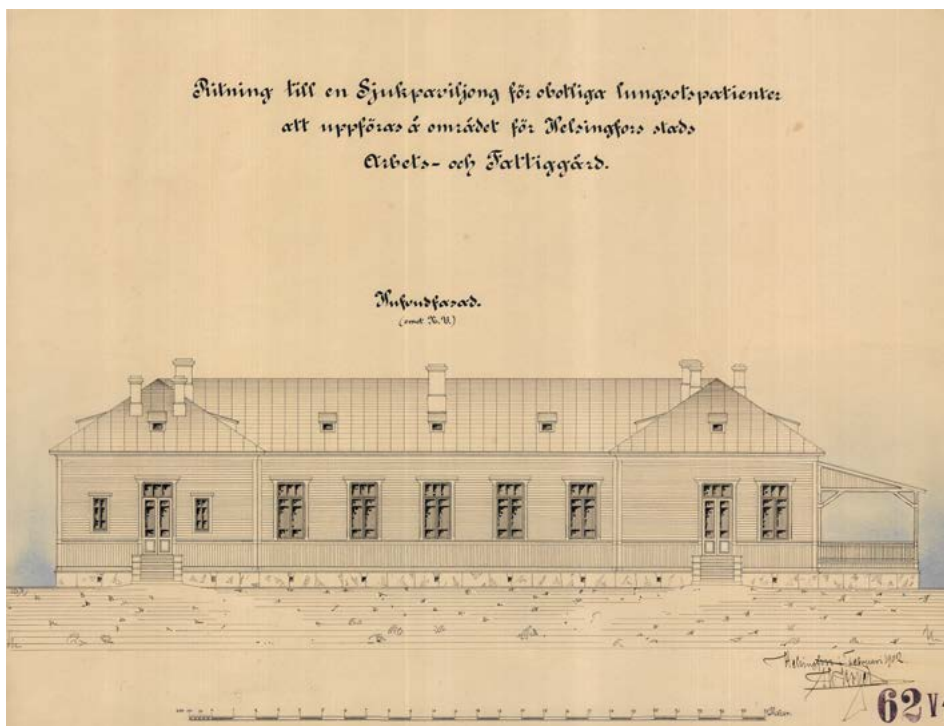
Tuberkuloosipaviljongit suunnitteli arkkitehti Theodor Höijer, maamme menestynein arkkitehti 1880 ja -90 -luvulla. Höijer oli suunnitellut alueelle rakennuksia jo

köyhäntalon alkuaikoina 1870-luvulla.² Uransa lopussa, 1800-luvun lopulle sijoittuneen huippukautensa jälkeen, hän palasi uudestaan Kivelän alueelle. Saatta olla, että varsinaisesti Höijer teki suunnitelmat vain ensimmäiseen paviljonkiin. Muut toteutettiin kaupungin rakennuskonttorin virkamiestyönä samojen suunnitelmien mukaan.

Vaikka paviljongit ovat lähes identtisiä, on niissä kuitenkin pieniä variaatioita ja kutakin varten on tehty omat pääpiirustuksensa. Ensimmäisen paviljongin pääpiirustukset ovat Höijerin allekirjoittamat, kahden

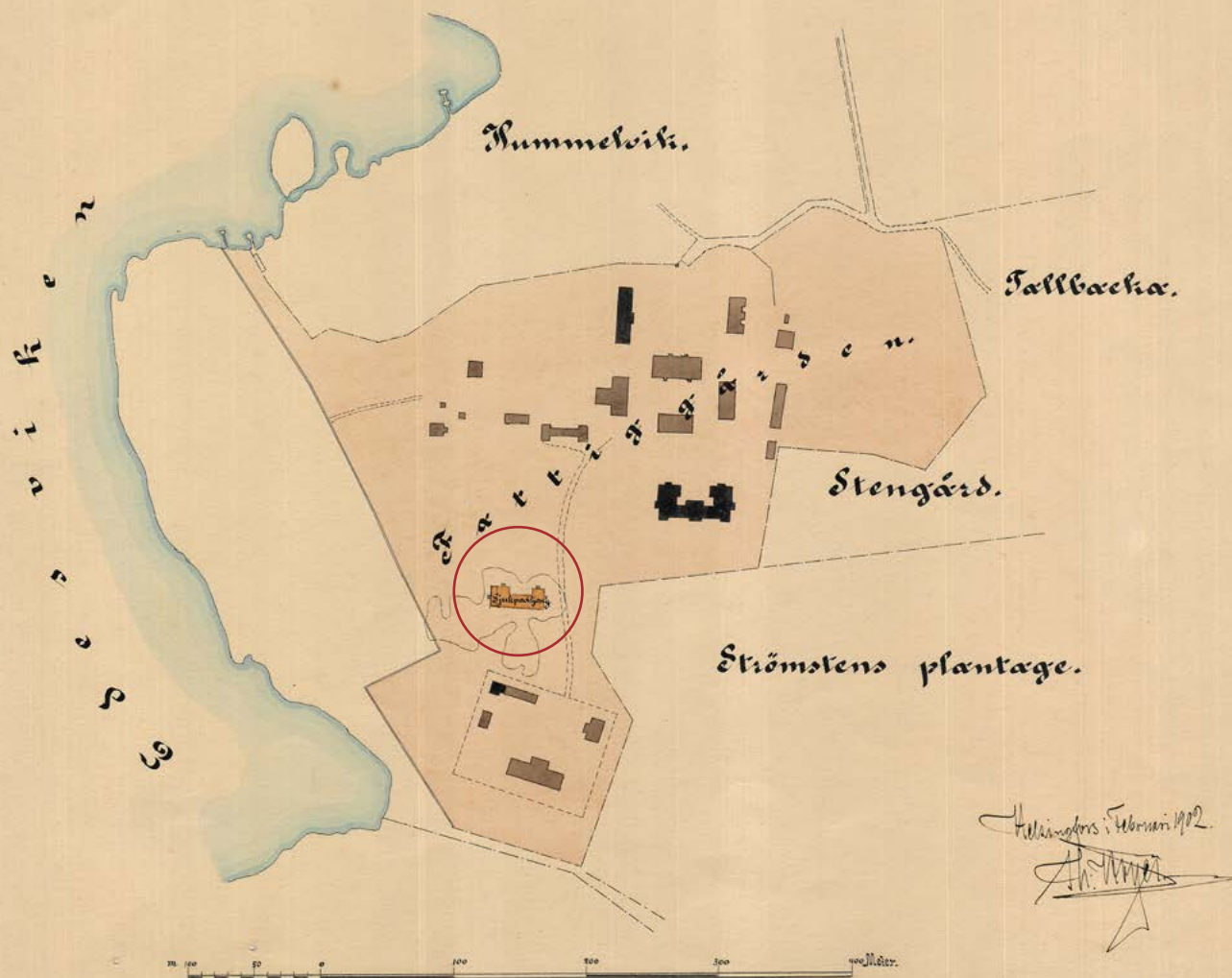
- 2 Höijerin suunnittelemia varhaisia rakennuksia Kivelän alueella olivat Köyhäntalon päärakennus v.1873 (Rak 3 ensimmäinen osa) pihapiireineen (purettu) sekä Köyhäntalon lastenkoti v.1873 (purettu), Köyhäntalon lasaretti v. 1878 (Rak 5 ensimmäinen osa) ja Köyhäntalon mielisairaalarakennus v. 1882 (purettu).

¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 211

← Ensimmäinen tuberkuloosipaviljonki (rak 12) Julkisivu luoteeseen v. 1902, Theodor Höijer. HKA

Situationsplan öfver området för Helsingfors Arbets- och Fattiggård.

↑ Ensimmäisen tuberkuloosipaviljongin asemapiirros. Situationsplan öfver området för Helsingfors Arbets- och Fattiggård, 1902, Theodor Höijer. HKA

Tuberkuloosipaviljonki (rak 12) ympäröity kuvassa punaisella (amoy).

myöhemmän paviljongin pääpiirustuksissa on Helsingin rakennuskonttorin leima. Ensimmäisen paviljongin pääpiirustukset sisältävät kattavimman piirustusaineiston. Myöhemmistä paviljongeista on vain yksi piirustus, jossa samalla paperilla on esitetty asemapiirros, leikkaus, päätyjulkisivu ja pohjapiirros.

Ensimmäinen tuberkuloosipaviljonki (Rak 12) v. 1902³
Vuoden 1901 alussa köyhäinhoitohallitus kiinnitti kirjelmässään kaupunginvaltuustolle huomiota köyhien tu-

3 Alkuperäispiirustukset v. 1902, Theodor Höijer. Asemapiirros, pohjapiirros 1.krs, perustukset, julkisivut (2 kpl), leikkaus (värilliset laveeratut). HKA

berkuloosipotilaiden vaikeaan asemaan ja esitti että heitä varten olisi rakennettava erityinen tuberkuloosipaviljonki. "Kaupunginvaltuuston asettama valiokunta -- ehdotti, että työ- ja köyhäintalon alueelle rakennettaisiin potilaspaviljonki sellaisia parantumattomia keuhkotautisia varten, jotka kuuluivat köyhäinhoidon huollettaviin. Paviljonki tehtäisiin rakenteeltaan yksinkertaisena puusta, sisältäisi 36 sairaansijaa ja maksaisi 30 000 mk. Kaupunginvaltuusto hyväksyi ehdotuksen ja rakennus valmistui vuonna 1902."⁴

Asemapiirros, pohjapiirros 1.krs, perustukset, julkisivut (3 kpl), leikkaus (mustavalkokopiot). HRVA

4 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 211-212

Lähes välittömästi lähetti köyhäinhoitohallitus kaupunginhallitukselle kuitenkin uuden kirjelmän, jossa ilmoitettiin, "että oli ilmaantunut suuria vaikeuksia saada tilaa köyhäinhoidon piiriin kuuluville mielisairaille. Köyhäinhoitohallitus ehdotti että vastavalmistunut paviljonki saataisiin muuttaa rauhallisten mielisairaiden sairaalaksi, mutta vain väliaikaisena hätätoimenpiteenä. Kaupunginvaltuusto hyväksyi ehdotetun muutoksen."⁵

Toinen tuberkuloosipaviljonki (Rak 13) v. 1905⁶

Keväällä 1903 kaupunginvaltuusto eväsi mielisairaiden hoitoon luovutetun paviljongin palauttamisen takaisin tuberkuloosipotilaille. Sen sijaan päätettiin rakennuttaa Kivelän köyhäintalon alueelle toinen samanlainen paviljonki tuberkuloosipotilaita varten.⁷

Toukokuussa 1905 kaupunginvaltuuston määräämä komitea⁸ totesi lausunnossaan, että "kaupunginvaltuusto, mielisairaalatilanteen jatkuvasti käytyä kireämmäksi, oli köyhäintalon lääkärin ja terveydenhoitolautakunnan esityksestä päättänyt luovuttaa myös toisen vuonna 1905 valmistuneen tuberkuloosipaviljongin mielisairaille."⁹

Vuonna 1905 mielisairaiden potilaspaikkoja oli ensimmäisessä tuberkuloosipaviljongissa 36 naispuolisille potilaille. Vuoden lopulla käyttöön otettuun toiseen tuberkuloosipaviljonkiin järjestettiin mielisairasosasto miespuolisille potilaille.¹⁰

Kolmas tuberkuloosipaviljonki v. 1906 (Rak 14)¹¹

Edellä mainitun kaupunginvaltuuston määräämän komitean lausunnosta toukokuussa 1905 käy ilmi, että tuberkuloosipaikkojen pakottavan tarpeen tyydyttämiseksi kaupunginvaltuusto oli päättänyt rakennuttaa köyhäintalon alueelle kolmannen tuberkuloosipaviljongin.¹²

Kolmas puinen tuberkuloosipaviljonki valmistui vuonna 1906. Uudessa paviljongissa oli "6 suurta potilashuonetta ja valoisa läpi rakennuksen ulottuva käytävä sekä suuri puoliavoin parveke. Lisäksi rakennuksessa oli lääkärin, hoitajan ja siivoojan huone, keittiö, kylpyhuone ja wc. Paviljonki otettiin käyttöön maaliskuun alussa 42 paikkaisena miesten tuberkuloosiosastona. Vuoden loppuun mennessä osastossa hoidettiin 53 potilasta."¹³

Kolmaskaan paviljonki ei ennättänyt olla alkuperäisessä käytössään kuin vajaan vuoden verran. "Vuonna 1907 tuberkuloosiosasto toimi heinäkuun puoliväliin saakka, siinä hoidettiin tänä aikana 28 keuhkotuberkuloosipotilasta."¹⁴ "Vuoden 1907 alusta kävi selväksi ettei köyhäintalon mielisairasosasto riittänyt sairaalaan pyrkiville potilaille, minkä vuoksi professori Ehrnrooth kääntyi köyhäinhoitohallituksen puoleen esittäen että kivipaviljongin sairaansijoja lisättäisiin ja että kolmas tuberkuloosipaviljonki luovutettaisiin väliaikaisesti mielisairaiden hoitoon. Köyhäinhoitohallituksen esitettyä asian kaupunginvaltuustolle ja terveydenhoitolautakunnan sitä puollettua, se hyväksyttiin. Tuberkuloosipaviljonki tyhjennettiin ja desinfioitiin ja luovutettiin mielisairaille elokuun 1 päivänä."¹⁵

⁵ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 212

⁶ Alkuperäispiirustukset 1904, Helsingin kaupungin rakennuskonttori. Asemapiirros, pohjapiirros 1.krs, päätyjulkisivu ja leikkaus, kaikki samalla piirustuslehdellä (värillinen laveeraus). HKA

Sama kuin edellä (mustavalkokopio). HRVA

⁷ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 212

⁸ Komiteaan kuuluivat mm. ylilääkäri R. Sievers, professori Hj. von Bonsdorff ja arkkitehti M. Schjerfbeck

⁹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 214

¹⁰ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 216

¹¹ Alkuperäispiirustukset v. 1905, Helsingin kaupungin rakennuskonttori Asemapiirros, pohjapiirros 1.krs, päätyjulkisivu ja leikkaus, kaikki samalla piirustuslehdellä (osin väritetty piirustus). HKA

¹² Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 214

¹³ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 216

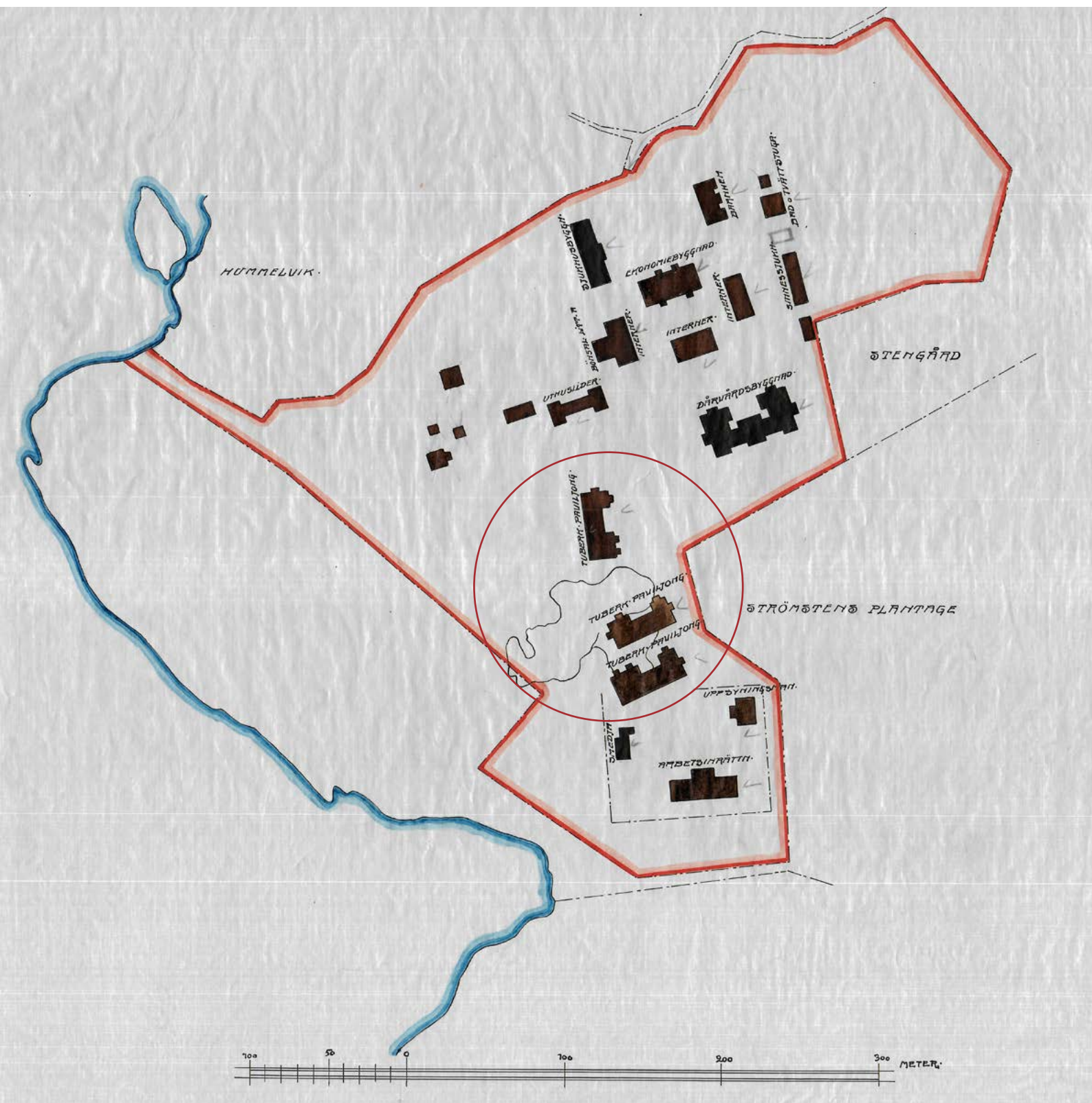
¹⁴ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 216

¹⁵ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 217

↓

Ritning till Byggnads och Eldstadsförändring afsedd att utföras uti Boningshuset Litt "A" inom Arbets- och Fattiggårds -området i Tölö, Situationsplan, 1912, Karl Hård af Segerstedt. HKA

Tuberkuloosipaviljongit rak 14, 12 ja 13 (ylhäältä lukien) ympäröity kuvassa punaisella (amoy).

2.3 ARKKITEHTI CARL THEODOR HÖIJER

20.02.1843, Helsinki - 31.10.1910, Helsinki

Päälähteet: *SKS Kansallisbiografia*: Höijer, Theodor (1843–1910)¹, Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely², *Theodor Höijer 1843–1910: arkkitehti³, C. Th. Höijer: En Självbiografi⁴*.

MENESTYNYT ARKKITEHTI

Theodor Höijer oli ensimmäinen suomalainen arkkitehti, joka menestyi ja saavutti jälkimainetta ilman rakenhushallinnon virka-asemaa. Höijerin uran tuotteliain vaihe osui 1880-luvun nousukauteen, jolloin suunnittelutöitä oli runsaasti tarjolla. Oman työllistymisen lisäksi tämä mahdollisti myös avustajien palkkaamisen. *"Höijerin ammatillinen toiminta muokkasi osaltaan Suomessa arkkitehdin toimenkuvaa ja teki hänen toimistostaan 1900-luvun vaihteessa yleistyneiden arkkitehtitoimistojen edelläkävijän."*⁵

*"Theodor Höijerin arkkitehdinura liittyy Suomen elinkeinoelämän vapautumiseen sekä kunnallishallinnon kehitykseen. Pikkuvarakas käsityöläistausta antoi Höijerille vahvat siteet vaurastuvaan ja poliittisesti yhä merkittävämpään kaupunkiporvaristoon, jonka piiristä lähtivät mannermaista suurkaupunkia ihailevat rakennuttajat. Höijeristä tuli heidän suosikkiarkkitehtinsä, jonka rakennukset ennen 1800- ja 1900-luvun vaihdetta hallitsivat kaupunkikuvaa Helsingin uuden liikekeskustan hienoimmilla kaduilla."*⁶

OPINNOT

Höijerin isä, joka omisti kalusteverstaan, kannusti poikaansa jo nuorena arkkitehdin uralle. Höijer kävi isänsä lähettämänä monilla piirustuksenopettajilla ja myös

Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulua. Plastista muotoilua Höijer oppi koristekuvanveistäjä Carl Sjöstrandin yksityisoppilaana.⁷

Höijer kävi 1856–62 Helsingin Teknillistä reaalkoulua, jossa opetusohjelmaan kuului mm. korkeampi matematiikka. Vaikka Höijerin koulutuksessa *"oli monia puutteita, jos sitä ajattelee arkkitehdinammattissa vaa-ditun sivistyksen kannalta"*, oli hänellä toisaalta uralaan paljon apua käsityötaitojen tuntemuksesta. Höijerin varhaiskoulutus oli monessa suhteessa samanlaista kuin käsityöläisten, ja hän oli myös taitava muurari.⁸

Ilman ylioppilastutkintoa Höijerillä ei ollut asiaa silloisen Intendentinkonttorin harjoittelijaksi. *"Vaihtoehtoiseksi koulutustieksi tarjoutui ensin harjoittelu Turun läänin arkkitehdin Georg Theodor Chiewitzin toimistossa⁹, sitten opiskelu Tukholmassa Kuninkaallisessa vapaiden taiteiden akatemiassa. Merkittäväksi muodostuivat arkkitehtuurin professorin Fredrik Wilhelm Scholanderin ohjaus sekä Tukholman rakennustyömailla ja piirustuskonttoreissa hankittu kokemus."*¹⁰

Taustansa ja opintojensa ansiosta Höijerillä oli laajempi tietämys käytännön rakentamisesta kuin esim. hänen Intendentinkonttorissa oppinsa saaneilla kollegoillaan. Intendentinkonttori ei tiettävästi vaatinut aloittelijoita osallistumaan käytännön rakennustyöhön.¹¹ Höijer toimi urallaan myös rakennuttajana ja rakennustyömaan valvojana.

7 Viljo, 1987. II Varhaisvuodet, Ammatinvalinta

Höijer tilasi myöhemmin mm. osan Ateneumin koristeveistoksista Sjöstrandilta.

8 Viljo, 1987. II Varhaisvuodet, Ammatinvalinta

Höijer oli Theodor Chiewitzin kehoituksesta töissä muurarina Helsingin teatterin rakennustyömaalla, ja hänellä oli jopa aikomuksena hankkia kisällinkirja, joka Ruotsin Akatemiassa oli edellytyksenä arkkitehdinuralle.

9 Vuosina 1861–1862.

10 Viljo, 1997.

11 Viljo, 1987. II Varhaisvuodet, Ammatinvalinta

Höijer kertoo, että hänen muurausharjoittelunsa oli herättänyt hämmästyä Helsingin pikkukaupunkilaispiireissä, jotka eivät olleet tottuneet näkemään herrasperheen jälkeläisiä rakennustyömaalla.

1 Viljo, Eeva Maija: Höijer, Theodor. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 28.6.2024). Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:skb-003400> (ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu)
2 <https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/theodor-hoijer/>
3 Suomen Rakennustaiteen museon näyttelyluettelo. Viljo, Eeva Maija; Suomen rakennustaiteen museo 1987.
4 Höijer, Theodor, 1910. En självbiografisk uppsats från år 1910. Helsingfors i forna tider V. Helsingfors-Samfundet.
5 Viljo, 1997.
6 Viljo, 1997.

URAN ALKU

Valmistuttuaan arkkitehdiksi Tukholman kuninkaallisen akatemiasta vuonna 1868 Höijer palasi Helsinkiin ja pääsi vuonna 1870 töihin arkkitehti A. H. Dalströmilä, joka oli ylennyt yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtajaksi.¹² Virkaura ylihallituksessa jäi kuitenkin parin vuoden välivaiheeksi, minkä jälkeen Höijer perusti arkkitehtuuritoimiston yhdessä kolmen arkkitehtitoverinsa kanssa vuonna 1872.¹³ Yhteistyö ei osoittautunut kovin hedelmälliseksi, ja se päättyi jo muutaman vuoden kuluttua vuonna 1876.¹⁴

*"Dalströmin alaisuudesta irtaantuminen merkitsi asetumista kilpailemaan virka-arkkitehtien kanssa lähinnä yksityisistä ja kunnallisista rakennusprojekteista. Höijerin tärkeimmät asiakkaat uran alkuvaiheessa olivat Sinebrychoffin viina- ja oluttedhas sekä Helsingin ruotsalais-suomalainen seurakunta, myöhemmin Helsingin kaupunki. Sinebrychoffille Höijer piirsi muun muassa kellari-varastoja, panimon, viinatehtaan ja kerrostalon."*¹⁵

Höijerin ensimmäinen ajanjakso Kivelän alueen arkkitehtina sijoittui tähän uran alkuvaiheeseen. Kivelän köyhäntäorakennusten lisäksi hän suunnitteli kaupungille muun muassa useita kansakouluja ja paloaseman. Helsingin kaupungin rakennussuunnitteluun hän osallistui myös valtuuston lautakuntatyössä.

URAN HUIPPUKAUSI

Höijerin läpimurto tapahtui vuoden 1876 taide- ja teollisuusnäyttelyn rakennuksen arkkitehtina. Samoihin aikoihin alkoi yhteistyö rakennusalalla toimivan liikemiehen Fredrik Wilhelm Grönqvistin kanssa. Korttelin mittainen liike- ja asuintalo Pohjois-Esplanadilla oli vuoden 1880 korvilla laajin ja edustavin projekti Helsingin uudessa kaupunkikuvassa. Toinen Grönqvistin merkittävä rakennushanke oli Hotelli Kämp. Höijerin asiakaspiiriin

kuului lopulta monia yhteiskunnallisesti merkittäviä rakennuttajia, joille Höijer piirsi kerrostaloja ja huviloita.¹⁶

Ehdoton huippu Höijerin uralla oli Ateneumin taide-museon suunnittelu. Erinäisten suunnittelu- ja kilpailuvaiheiden jälkeen senaatin valtiovaraintoimituskunnan päällikkö Leo Mechelin antoi suunnittelun Höijerille ohittaen näin yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit. Ateneum oli tarkoitettu Suomen Taideyhdistykselle ja Suomen Taideteollisuusyhdistykselle, mutta rakennuttaja ja rahoittaja oli valtio. Mechelinillä oli ilmeisesti aikeena kiinnittää Höijer johonkin rakennushallinnon korkeaan virkaan.¹⁷ Tämä jäi kuitenkin toteutumatta. Muita Höijerin tunnetuimpia töitä Helsingissä ovat Helsingin pääpaloasema, Rikhardinkadun kirjasto ja Vapaaehtoisen Palokunnan talo Keskuskadulla Ateneumin kulmalla (purettu). Jälkeenpäin suurta huomiota on saanut ns. Norrménin talo Katajanokan kärjessä, joka purettiin Alvar Aallon Enso Gutzeitin pääkonttorin tieltä 1960-luvun alussa.

URAN LOPPUPUOLI

Höijer haki kaksi kertaa ensimmäisen arkkitehdin virkaa yleisten rakennusten ylihallituksesta, mutta etusijalle asetettiin viraston omat arkkitehdit. Toisella kerralla, 1890-luvun alussa, hän olisi ollut viran tarpeessa. Talouslaman pysäyttäessä Helsingin rakennustoiminnan melkein kokonaan moni rakennuttaja teki konkursin. Höijerillä oli itselläänkin suuri kerrostalohanke, josta hänen oli myytävä osuutensa yhtiökumppanilleen.¹⁸

Rakennustoiminnan vilkastuessa uudestaan 1800-luvun lopussa Höijer ei enää ollut pääkaupungin johtava arkkitehti. Hän sai silti edelleen merkittäviäkin tilauksia esimerkiksi teollisuuslaitoksilta ja Helsingin kaupungilta. Höijerin paluu Kivelän alueen suunnittelijaksi tapahtui tässä vaiheessa. Samanaikaisesti ensimmäisen Kivelän tuberkuloosipaviljongin kanssa vuonna 1902 valmistui Helsinkiin Höijerin suunnitelma Vallilan kansakoulu. Theodor Höijerin työura päättyi 1905 osittain halvaannuttavaan sairauskohtaukseen.

12 Dalström oli ollut Höijerin opettajana Teknillisessä Reaalikoulussa ja Höijer oli tehnyt hänelle lyhyesti töitä jo ennen lähtöään Ruotsiin.

13 Höijerillä, F. A. Sjöströmillä, Theodor Deckerillä ja Axel Loenbomilla oli yhteinen tausta työskentelystä Chiewitzillä ja opiskelusta Tukholmassa. vuosina 1872–76.

14 Viljo, 1987, II Varhaisvuodet, Töiden aloittaminen Helsingissä.

15 Viljo, 1997.

16 Viljo, 1997

17 Viljo, 1997

18 Viljo, 1997

3 TUBERKULOOSIPAVILJONKIEN MUOTOSVAIHEET

3.1 VARHAISET MUUTOSVAIHEET (V. 1908 – 1940)

Tämän osion tiedot pohjautuvat pääosin kirjaan *Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia* (Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968). Muutoksiin liittyvä piirustusaineisto on eritelty alaviitteessä.

Mielisairaalakäyttö - köyhäintalosta sairaalaksi

"Vuonna 1908 terveydenhoitolautakunta suoritti köyhäintalon rakennusten katselmuksen -- ja antoi [kaupungin] valtuustolle lausunnon rakennusten käyttämisestä sairaanhoitotarkoituksiin köyhäintalon poistumisen jälkeen."¹ Lautakunta totesi mm., että "alunperin tuberkuloosipotilaita varten rakennetut kolme paviljonkia, joissa silloin hoidettiin mielisairaita, oli luovutettava tuberkuloottisten hoitoon."²

Kun kun päätös Kivelän alueen muuttamisesta sairaalaksi tehtiin vuonna 1912, kolmen tuberkuloosipaviljongin osalta mielisairaansijoja laskettiin saatavan yhteensä 125.³

Ensimmäinen maailmansota v. 1914-17

Ensimmäisen maailmansodan sytyttyä vuonna 1914 Kivelän sairaala-alueella hoidettiin haavoittuneita ja sairastuneita sotilaita. Alkuvuodesta 1915 valtuusto päätti terveydenhoitolautakunnan esityksen mukaisesti järjestetä sairaiden ja haavoittuneiden sotilaiden hoitamista varten kahteen tuberkuloosipaviljonkiin 100 lisäsairaansijaa. Tässä käytössä paviljongit olivat noin kaksi vuotta. Viimeiset sotilaspotilaat siirrettiin pois Kivelästä lokakuussa 1917.⁴

Paviljongit tuberkuloosikäytössä n. 1917-28

Sotilasosaston poistuttua Kivelän sairaalasta syksyllä 1917 tyhjentyneet paviljongit korjattiin ja kalustettiin uudelleen. Paviljonkeihin sijoitettiin 90 tuberkuloosipotilasta, toiseen 42 mies- ja toiseen 48 naispotilasta.⁵

1918 talotekniikka

Vuodelta 1918 kaikista paviljongeista on piirustukset, joihin on esitetty valaisimet, sähkökytkimet, vesijohtoasennukset ja ilmanvaihdon reitit.⁶

Paviljongit osaksi uutta sisätautisairaala

Vuoden 1928 lopulla valmistui Laakson uusi tuberkuloosisairaala, jonne Kivelän tuberkuloosipaviljongien potilaat siirrettiin. Tämän jälkeen paviljongeissa suoritettiin muutos- ja korjaustöitä, joita varten valtuusto myönsi vuoden 1929 menoarvion 1.3 milj. markan määrärahan.⁷ Vuonna 1929 kolmeen tuberkuloosipaviljonkiin oli sijoitettu 138 yleisen osaston sairaanhoitopaikkaa.⁸

1930-luvun alkupuolella entiset kolme tuberkuloosipaviljonkia ja entinen työlaitos otettiin uuden sisätautisairaalan osaksi.⁹ Paviljongeissa tehtiin tähän liittyen pieniä huonetilamuutoksia ja rakennettiin mm. muutamia uusia tulisijoja.¹⁰ Toisen maailmansodan aikana Kivelän sairaalan puurakennuksissa sijainneet osastot 10-14 olivat pommituksista johtuen useaan kertaan suljettuna.¹¹

1 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 222

2 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 222-223

3 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 223

4 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 226-228

Ei ole tiedossa mitkä kaksi paviljonkia olivat kyseisessä käytössä, mutta todennäköisesti kyseessä olivat vierekkäin sijaitsevat paviljongit 12 ja 13.

5 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 227

6 Piirustukset v. 1918, Helsingin kaupungin rakennuskonttori. Kustakin rakennuksesta pohjapiirros ja leikkaus (rak 12, 13, 14). HKA

7 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 236

Piirustukset v. 1928, Gunnar Taucher. Pohjapiirros (rak 12). HRVA

8 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 236

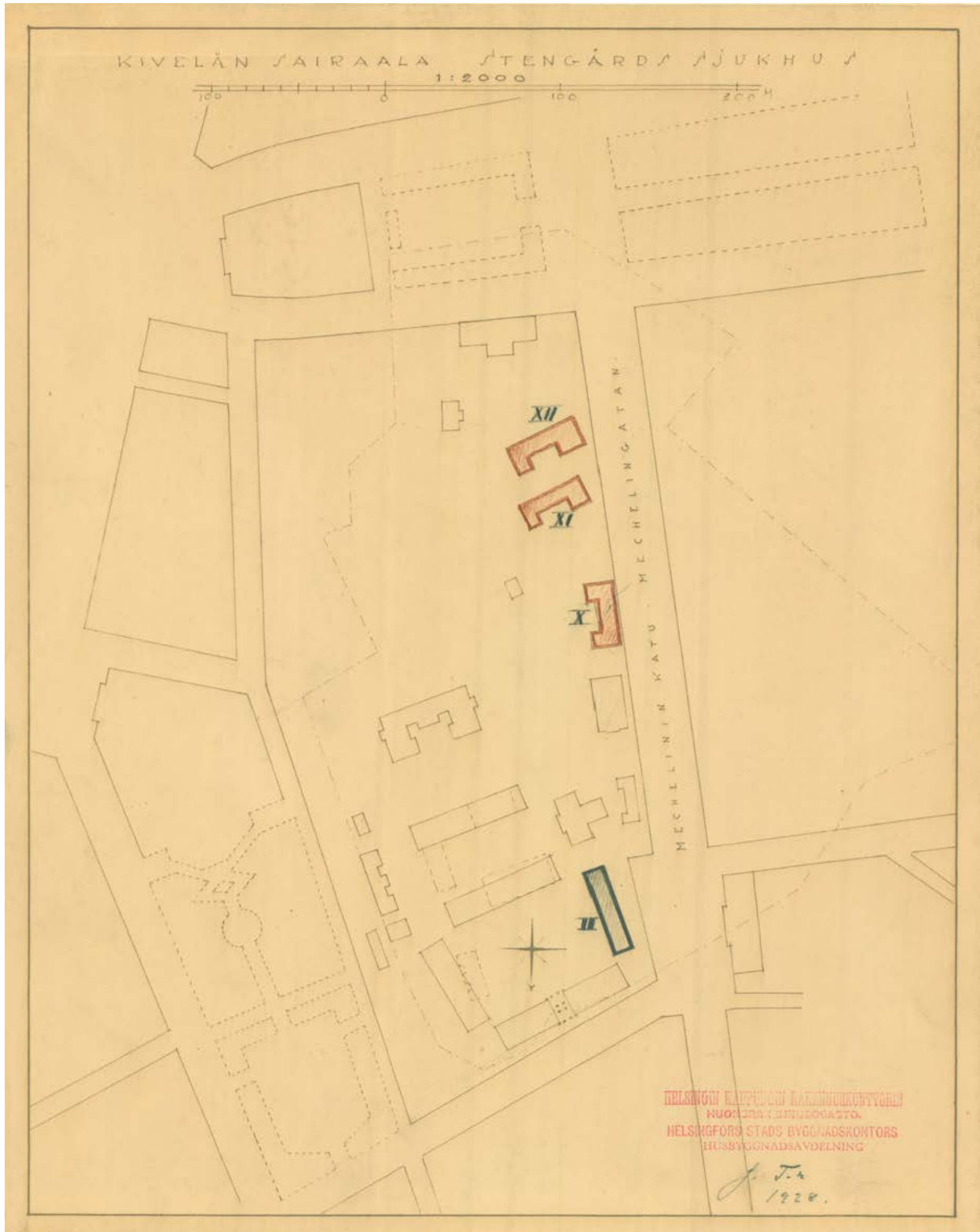
9 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 245

10 Piirustukset v. 1928, Helsingin kaupungin rakennuskonttori, Gunnar Taucher. Piirustukset sisätilamuutoksista ja -järjestelystä (rak 12, 13, 14). HKA

11 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 262-263, 265

↓ Entiset tuberkuloosipaviljongit osana uutta sisätautisairaala (osastot 10, 11 ja 12).

Kivelän sairaala 1:2000, 1928, Helsingin kaupungin rakennuskonttorin huonerakennusosasto. HKA

3.2 RAKENNUSKOHTAISET MUUTOSVAIHEET

Tämän osion tiedot pohjautuvat pääosin Helsigin rakennusvalvontaviraston arkiston rakennuslupapiirustuksiin. Kyseiset piirustukset on eritelty alaviitteessä muutoksen yhteydessä. Koska kyseessä ovat lupapiirustukset, kaikkien esitettyjen toimenpiteiden toteutumisesta ei ole varmuutta.

RAKENNUS 12

1960 muutokset¹²

Vuoden 1960 pääpiirustusten perusteella rakennuksessa tehtiin merkättilamuutoksia. Idänpuoleinen potilashuone on jaettu piirustuksessa kolmeen pienempään huonetilaan ja keskimäinen potilashuone väliseinillä kansliaksi ja pukuhuoneeksi, mutta jää epäselväksi, onko nämä muutokset tehty tässä vaiheessa. Pohjapiirroksen tekstin perusteella rakennuksen päädyn ulk portaat korjattiin "mukavammiksi".

1985 muutos ja korjaus¹³

Vuoden 1985 pääpiirustusten perusteella rakennuksessa tehtiin tilamuutoksia, joista merkittävin oli entisen avoverannan muuttaminen sisätilaksi. Lisäksi pohjois-

12 Piirustukset v. 1960, piirt. Kitty Hanstén, allekirjoitus Ferdinand Salokangas. Asemapiirros, pohjapiirustus ja leikkaus (rak 12).
HRVA

Vuodelta 1959 on asema- ja pohjapiirustus rakennuksen liittämisestä kaukolämpöverkkoon.

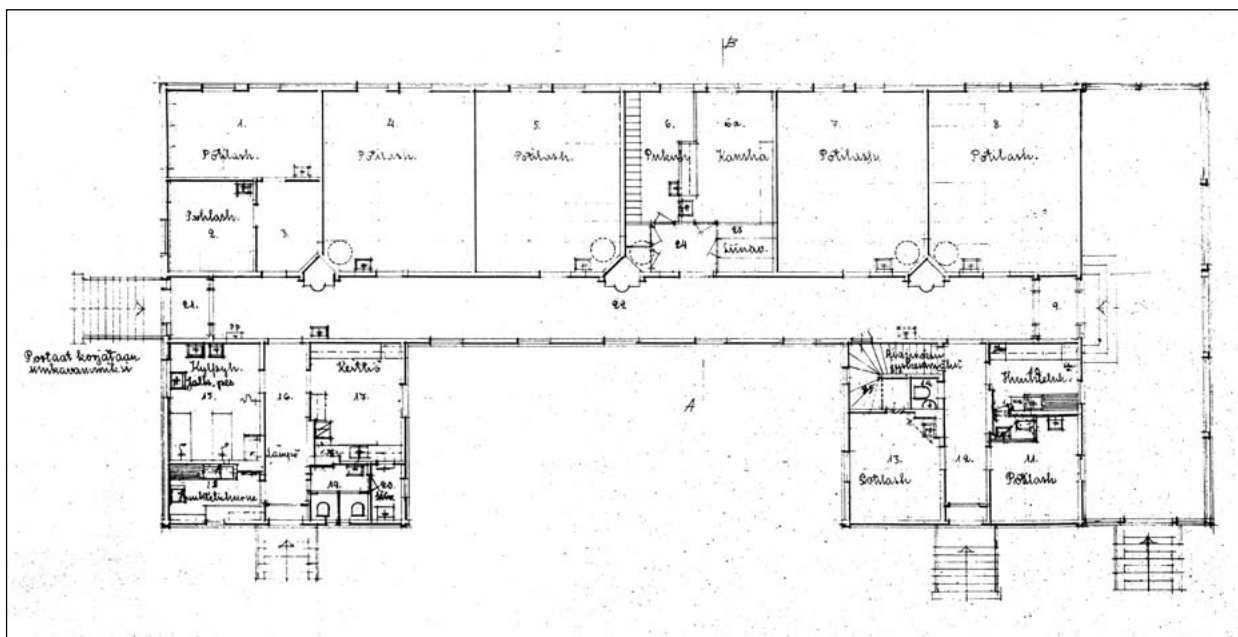
13 Piirustukset 10.5.1985, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, piirt. K. Murros. Asemapiirros, pohjapiirroksiset, leikkaukset ja julkisivut. HRVA

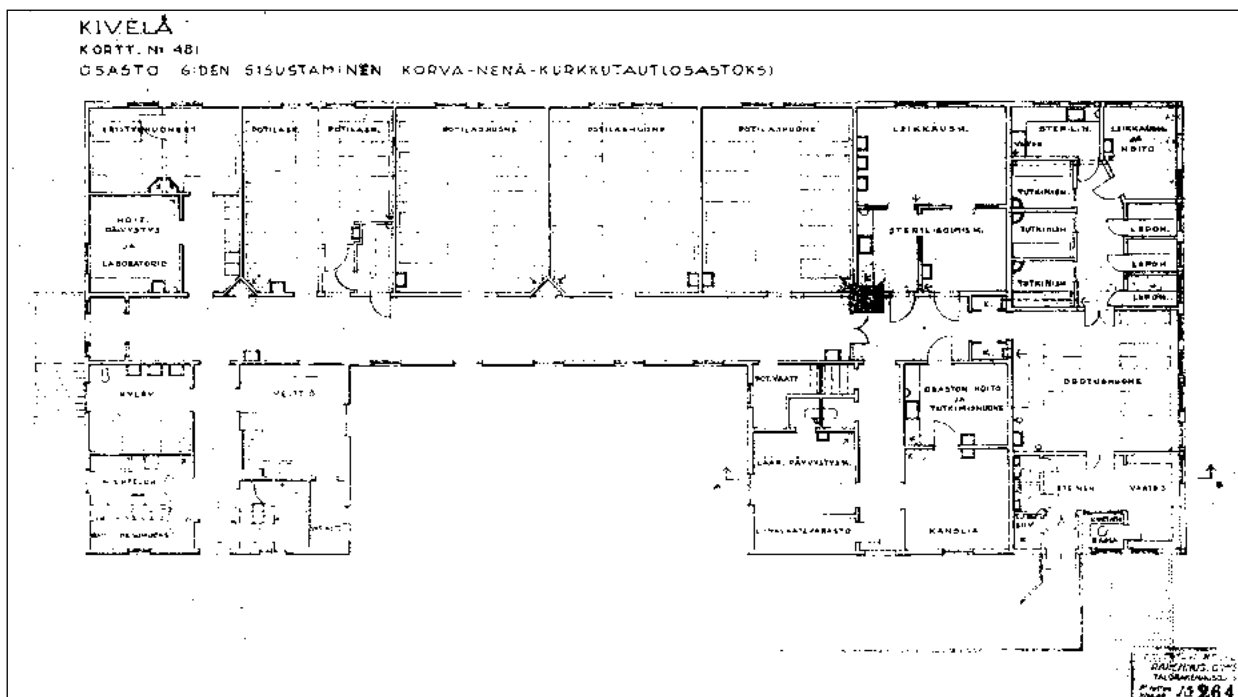
puolen pienet potilashuoneet otettiin aputiloiksi. Muuta osin sisätilamuutokset olivat kevyiden väliseinien siirtoa. Rakennus varustettiin koneellisella ilmanvaih-dolla sekä merkki- ja turvalaistuksella. Ullakolle teh-tiin itäpäähän ilmanvaihtokonehuone ja länsipäähän pukuhuonetilat.

1. kerroksen ulkoseiniin lisättiin sisäpuolelle mineraalivillaaeristys ja kipsilevyverhous. Huonetiloissa myös alakaton uutena sisäpintana oli kipsilevy, käytävillä polttomaalattu alumiinisäle. Alapohjien eristeet ja lattioiden pintarakenteet uusittiin, mutta vanhat lattiavasat säilytettiin. Lattian pintamateriaaliksi tuli levytyksen päälle asennettu muovimatto. Ullakon ja 1. kerroksen välistä yläpohjarakennetta lisäeristettiin vanhan rakenteen molemmiin puolin mineraalivillalla.

Julkisivuissa sisätilaksi muutetun verannan uusi laudoitus tehtiin vanhan laudoituksen tapaan. Pohjoisiulki-

↓ Rakennus 12. 1960-luvun alun muutosvaihe. Pohjapiirustus v. 1960, piirt. Kitty Hanstén, allekirjoitus Ferdinand Salokangas.. HRVA

↑ Rakennus 13. 1940-luvun puolivälin muutos korva-, nenä- ja kurkkutautiosastoksi. Aoveranta muutettiin sisätilaksi ja kopitettiin, kesikäytävän kaakeliuunit purettiin.

Pohjapiirustus v. 1946, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Hilding Ekelund. HRVA

RAKENNUS 13

1947 Korva-, nenä- ja kurkkutautien osasto ja polikliniikka

"[Vuonna 1945] sairaalahallitus -- esitti kaupunginhallitukselle, että korva-, nenä- ja kurkkutautien osasto poliklinikoineen perustettaisiin Kivelän sairaalan yhteyteen ja että tarpeellisia muutostöitä ja irtaimistohankintoja varten myönnettäisiin 1.7 milj. markan määräraha"¹⁷ "Sisätautien osastoon kuulunut 50 sairaansijaa käsittänyt osasto 12 [rak 13], ent. tuberkuloosipaviljonki, joka oli määrätty korjattavaksi ja muutettavaksi korva- ja nenä- ja kurkkutautien osastoksi ja poliklinikaksi, tyhjennettiin potilaista maaliskuun alussa. Rakennuksen korjaustyöt kestivät vuoden 1947 maaliskuulle."¹⁸ "[Uusi] korva-, nenä- ja kurkkutautien osasto ja polikliniikka avattiin 26.3.1947. Osastossa oli 41 sairaansijaa."¹⁹

Vuoden 1946 pääpiirustusten perusteella rakennuksessa tehtiin huonetilamuutoksia, joissa rakennuksen länsipäähän rakennettiin poliklinikan leikkaus- ja tutkimustilat. Entinen avoveranta muutettiin tässä yhteydessä sisätilaksi, jonka pohjoispäässä sijaitsi poliklinikkatilojen erillinen sisäänkäynti odotushuoneineen.

17 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 267

18 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 268

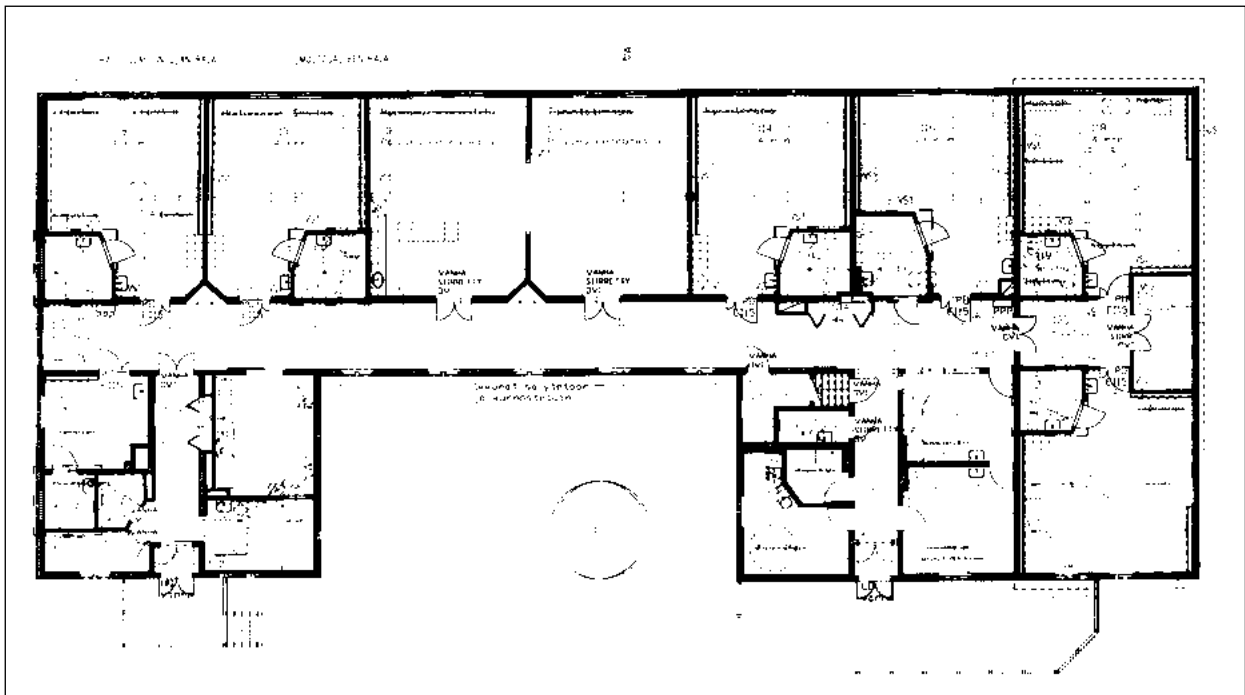
19 Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 271

Loppuosa rakennuksesta jäi potilasosastoksi, jossa muutokset olivat pienempiä. Entisen verannan alle syntyneeseen kellariin sijoitettiin "työläisten ruokailuhuone" ja varastotilaa. Sen viereiseen kellaritilaan kattilahuone ja polttoaineverasto.²⁰

20 Piirustukset v.1946, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Hilding Ekelund. Asemapiirros, pohjapiirros 1.krs, pohjapiirros kellari, julkisivu Mechelininkadulle, leikkaus. HRVA.

↓ Rakennus 13. Kesikäytävän itäpään alkuperäinen pääsisäänkäynti muutettiin ikkunaksi mahdollisesti 1960-luvun muutosvaiheessa. amoy 2024

↑ Rakennus 13. 2000-luvun alun muutosvaihe.

Pohjapiirustus v. 2002, Arkkitehtuuritoimisto Rauhalampi Oy. HRVA

1960-luvun korjaus- ja uudistamistyöt

"Vuonna 1963 Korva-, nenä- ja kurkkutautien osaston rakennus 12, viimeinen vielä korjaamaton vanha tuberkuloosiparakki, oli joutunut paloviranomaisten silmäviksi. Sen korjaussuunnitelmat olivat niin pitkällä että peruskorjaustyön pääpiirustukset lähetettiin vuonna 1964 Lääkintöhallituksen vahvistettaviksi."²¹

2002 muutosvaihe²²

Vuoden 2002 pääpiirustusten perusteella rakennuksen sisätiloja muokattiin hyvin voimakkaasti. Vanha korva-, nenä- ja kurkkutautien osasto oli väistynyt jo aiemmin. Nyt tilat palautettiin taas potilashuoneiksi, joihin rakennettiin kuhunkin esteettömät wc- ja pesuhuone-tilat. Potilashuoneet rakennettiin myös entisen veran- nan molempiin päihin, niiden keskelle jäi pieni tapaa- mishuone. Rakennuksen kahteen keskimmäiseen huone- tilaan on sijoitettu päivähuone- / ruokailutila.

Vanhat säilytetyt ovet on merkitty pohjapiirrokseen. Myös pohjoispuolen pääsisäänkäyntien ulko-ovet ovat vanhat. Kaikki potilashuoneiden ovet ovat kuitenkin uusia palo-ovia. Keskikäytävän ikkunat säilytettiin ja

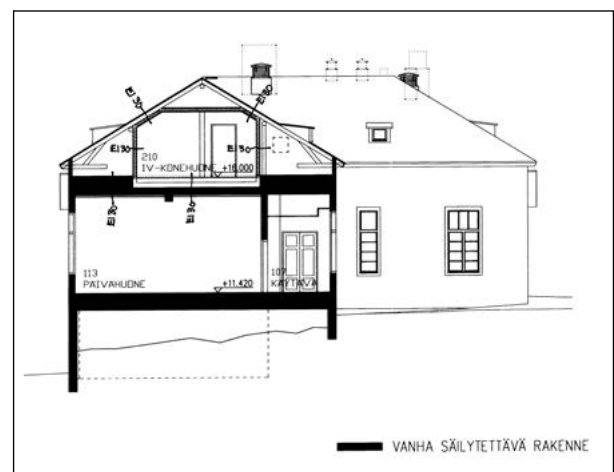
kunnostettiin, muilta osin ikkunat uusittiin sisään- si- säänaukeavina.

Ullakolle tehtiin länsipäähän uudet pukuhuonetilat, joi- den kautta kuljetaan rungon keskellä sijaitsevaan il- manvaihtokonehuoneeseen. Kellarissa tehtiin joitakin tilamuutoksia ja kaikki kellarin ulko-ovet uusittiin.

Peltikatto uusittiin ja katolle lisättiin iv-hormeja, julki- sivut maalattiin vaalean kellertäviksi valkoisin listoin. Pohjoispuolen porras- ja terrassirakenteet uusittiin.

↓ Rakennus 13. Ilmanvaihtokonehuoneen rakentaminen ul- lakolle 2000-luvun alussa.

Leikkaus v. 2002, Arkkitehtuuritoimisto Rauhalampi Oy. HRVA

²¹ Heiniö, Rosén, Soininen & al, 1968. s. 282

Näitä pääpiirustuksia ei selvitystyön yhteydessä löytynyt.

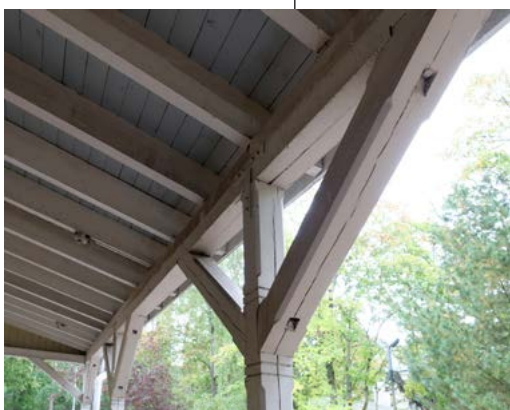
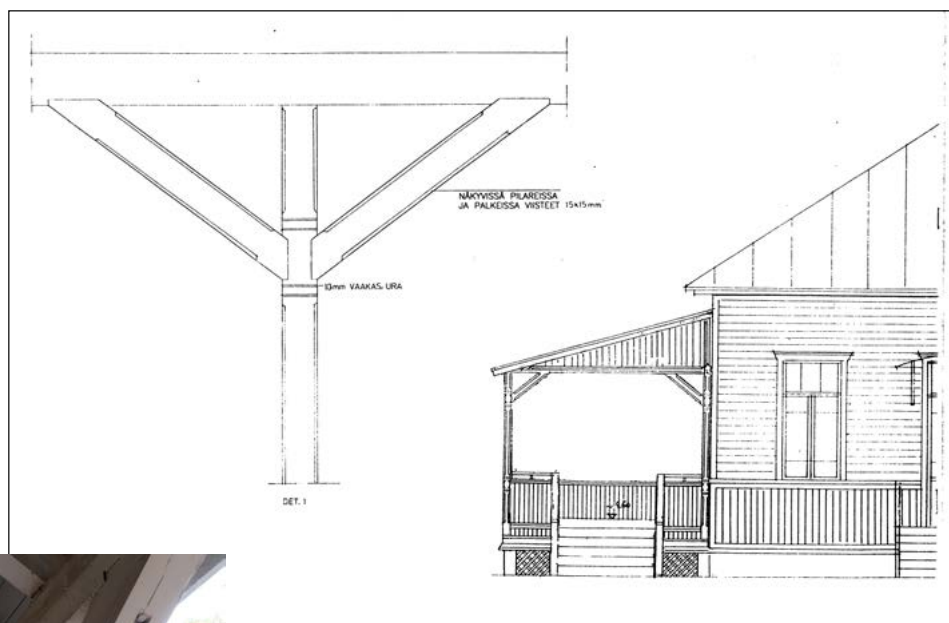
²² Piirustukset 2.4.2002, Arkkitehtuuritoimisto Rauhalampi Oy. Asemapiirros, pohjapiirrokset, leikkaukset, julkisivut ja ikkuna- piirustukset uusista ikkunoista. HRVA

→ Rakennus 14. Avoverannan palauttaminen 1990-luvulla.

Julkisivu ja detalji v. 1993, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, K. Murros. HRVA.

↓ Rakennus 14. Palautetun avoverannan rakenteita.

amoy 2024

säänkäynti ja porras. Nyt portaan kohdalle sijoitettiin inva-nostin ja porras rakennettiin uudestaan.

1997 muutosvaihe²⁹

Vuoden 1997 pääpiirustusten perusteella laajennusosan pohjoisnurkassa olevan sisäänkäynnin suojaksi tehtiin uusi lasikatos.

1998 kuistin lasitus³⁰

Vuoden 1997 pääpiirustuksissa on esitetty vuonna 1993 palautetun avoverannan lasitus. Avoveranta on kuitenkin nykyisin lasittamaton.

2011 Päiväkoti³¹

Vuoden 2011 pääpiirustusten perusteella rakennukseen sijoitettiin päiväkotiviila Vaahtera. Huonetilojen käyttötarkoitusten muutokset tapahtuivat hyvin pitkälle entisten huonetilojen sisällä. Ilmanvaihtoa parannettiin.

Laajennusosan pohjoisnurkassa olevan sisäänkäynnin inva-nostin korvattiin luiskalla. Luiska rakennettiin myös lasitetun verannan sisäänkäynnin edustalle, veranalle johtava porras kavennettiin.

1993 muutos ja korjaus²⁸

Vuoden 1993 pääpiirustusten perusteella rakennusta ja sen sisätiloja muokattiin voimakkaasti.

Potilashuoneiden yhteyteen rakennettiin uudet wc-tilat. Käynti wc-tiloihin ei kuitenkaan ollut suoraan potilashuoneista vaan keskikäytävälle avautuvista syvennyksistä, joiden kautta myös potilashuoneisiin kuljettiin. Kaikki tällä seinällä olleet vanhat oviaukot poistettiin. Myös sisäkäytävän toiselle puolelle ryhmittyvissä yhteis- ja huoltotiloissa tehtiin väliseinämuutoksia. Ullakolle rakennettiin iv-konehuone.

Julkisivulaudoitus ja ikkunat uusittiin, lukuun ottamatta koilliskulman ikkunaa, joka säilytettiin ja muutettiin valeikkunaksi. Ilmanvaihdon uudet poisto- ja tuloilma-putket rakennettiin vanhojen piippujen paikalle, mutta muilta osin vanha vesikate säilyi. 1960-luvulla purettu avoveranta palautettiin vanhan mallin mukaan.

Vuoden 1948 laajennusosan pohjoisnurkkaan oli ilmeisesti jo aikaisemmin tehty parvekkeen kohdalle uusi si-

²⁸ Piirustukset v. 1993, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, K. Murros. Asemapiirros, pohjapiirros 1. krs, pohjapiirros ullakko, julkisivut, leikkaus, ikkunakaavio, ikkunadetailit, kuistin rakennedetailit. HRVA.

²⁹ Piirustukset v. 1997, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, Kirsti Laukka. Asemapiirros, pohjapiirros 1. krs, julkisivu, leikkaus, katoksen rakennedetailit. HRVA.

³⁰ Piirustukset v. 1998, Studio Laherma & Wallenius Oy, Heikki Laherma. Asemapiirros, julkisivu, leikkaus, lasituksen rakennedetailit. HRVA.

³¹ Piirustukset v. 2011, Arkkitehtitoimisto Rauhalampi Oy, Antti Rauhalampi. Asemapiirros, pohjapiirros 1. krs. HRVA.

4 ULKOARKKITEHTUURI

4.1 ALKUPERÄINEN RAKENNUS

Rakennusrunko ja pohjamuoto

Hirsirakenteiset keuhkotautipaviljongit rakennettiin peräjälkeen pääpiirteiltään yhdenmukaisten piirustusten mukaisesti. Kustakin rakennuksesta on kuitenkin omat alkuperäispiirustuksensa, jotka eroavat esitystavastaan ja sisällöltään toisistaan.

Paviljongit ovat pohjamuodoltaan yhteneväiset, mutta rakennusten yksityiskohdissa on pieniä variaatioita johtuen rakennuspaikan ja toimintojen eroista. Lisäksi rakennus 14 on pohjaltaan peilikuva kahdesta aiemmasta paviljongista. Ensimmäisen paviljongin mitat ovat hieman muita paviljonkeja pienemmät.

Rakennusten pohjakaava muodostaa lyhytsakaraisen U-kirjaimen, jonka runkosyvyys on sama sekä pitkällä sivulla että sakaroissa. Sakaroiden väliin jää pieni pihasyvennys, jolle ei kuitenkaan ole sisätiloista suoraa käyntiä. Eri paviljonkien julkisivujen alkuperäinen aukotus on lähes yhteneväinen.¹

Vesikatto on aumattu ja kattokulma noin 30°. Kattolapteen alle jääviä ullakkotiloja valaisevat pienet lapekattoiset kattoikkunat, joita on sijoitettu melko tiheästi kaikille lappeille. Alkuperäiset savupiiput porrastuvat leveämpään alaosaan ja kapeampaan yläosaan.

Rakennusten toisessa päässä on alunperin ollut katettu avoveranta, joka on sijoitettu tilanteesta riippuen jomman kumman lyhyen sakaran kylkeen. Veranta on katettu erillisellä kattolappeella, jonka kattokulma on muuta vesikattoa loivempi. Porras avoverannalta pihalle on ollut paviljongin sijainnista ja ympäröivistä maastonmuodoista riippuen joko verannan pitkän sivun keskellä tai verannan päässä.

¹ Ainoat varsinaiset erot ikkuna-aukotuksissa ovat rakennuksen 12 verannan puoleisen lyhyen sakaran päädyn ylimääräinen ikkuna sekä rakennuksen 14 keskikäytävän keskimmäisen ikkunan puuttuminen rakennusta halkovasta palomuurista johtuen.

Julkisivumateriaalit

Rakennusten julkisivut ovat paneeliverhoillut. Listojen ja vuorilautojen koristelu on hillittyä.

Rakennusten vesikate näyttää alkuperäispiirustuksissa konesaumattulta pelliltä², mutta vanhojen valokuvien perusteella katteena on saattanut ainakin osassa rakennuksissa olla alkuvaiheessa huopakate kolmiorimoin. Vedenpoistona on joka tapauksessa ollut jalkärännit ja suppilolliset syöksytorvet. Savupiiput olivat alun perin tiilipinnalla.

Kivijalkana on säännöllisen muotoinen, yhtenäinen luonnonkivisokkeli. Rakennuksessa 13 on maastonmuodoista johtuen osittainen kellarikerros, jonka kohdalla ulkoseinä on tiilirakenteinen.

Tyyli ja julkisivujäsentely

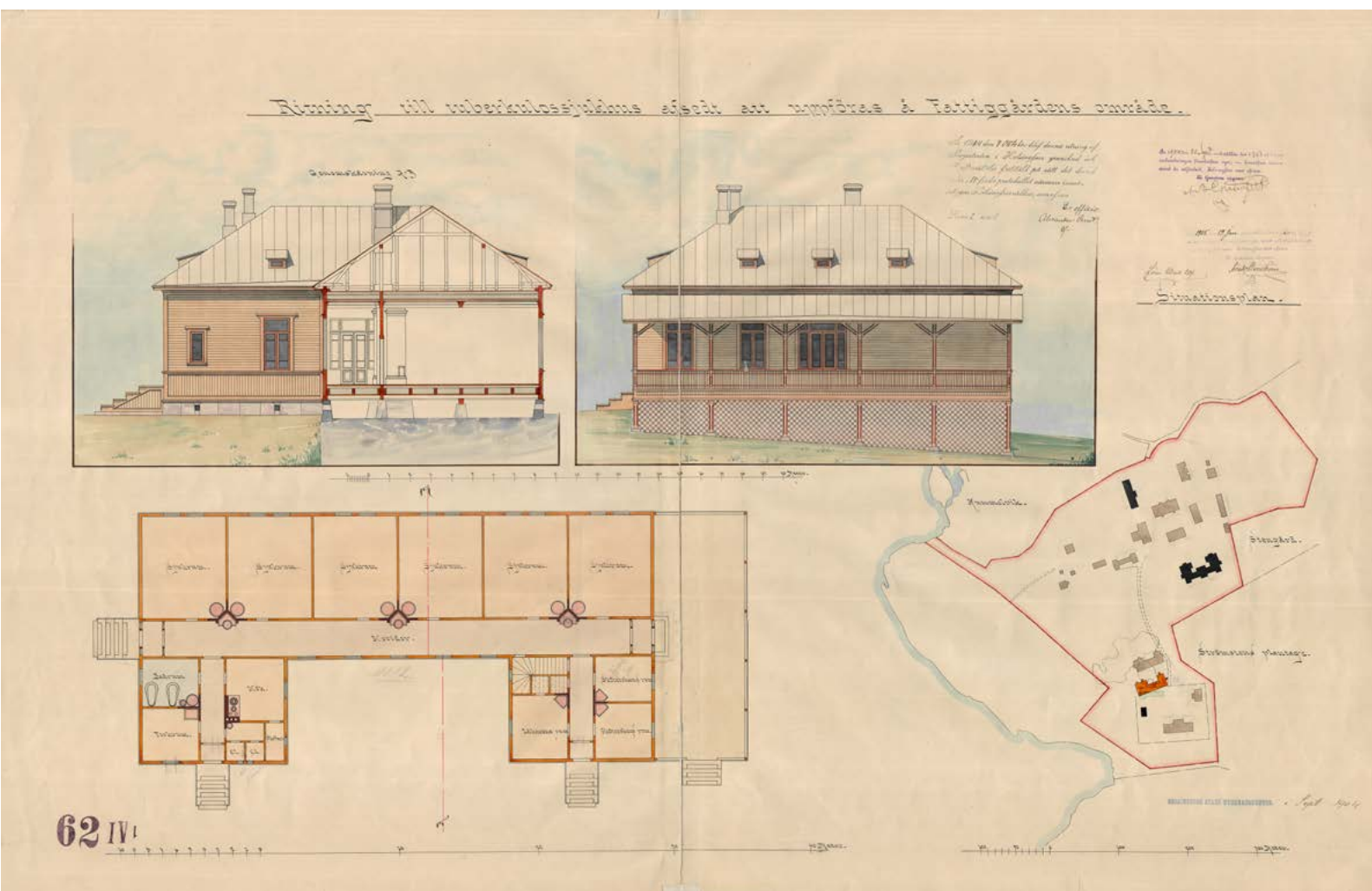
Paviljongeissa ei ole nähtävissä rakentamisajankohtansa kansallisromanttisia tyylipiirteitä, ellei sellaisena pidetä hieman vapaampaa aukotusta³ ja klassististen koristeaiheiden puuttumista. Julkisivuja jäsentävät listoitukset ovat yksinkertaiset, ja ainoat varsinaiset koristeaiheet sijoittuvat avokuistin kantaviin pystyrakenteisiin ja metallisiin sisäänkäyntikatoksiin.⁴

Vaakalistat jakavat julkisivun kolmeen kenttään. Alaosassa melko korkean vesilistan yläpuolella on pystysuuntainen helmiponttipanelointi, joka päättyy ikkunalinjan alareunan tasolla kulkevaan vesilistaan. Keski-kentän muodostaa pontattu vaakalauta. Toinen vaakalista erottaa vaakaneloinnin räystäään alapuolisesta sileästä vaakasuuntaisesta ponttilaudoituksesta.

² Rakennuksen 12 pääpiirustuksessa on esitetty myös lyhyiden peltivuotien poikkisaumat, myöhempien rakennusten pääpiirustuksissa on esitetty pelkkät pystysaumamat.

³ Rakennusten aukotus ei täysin seuraa julkisivujen symmetriaa.

⁴ Katoksia ei ole esitetty alkuperäispiirustuksissa.

↑ Toisen tuberkuloosipaviljongin laveratussa pääpiirustuksessa on esitetty rakennuksen väritys. Ritning till tuberkulossjukhus afsed att uppföras å Fattiggårdens område. 1904, Helsingin kaupungin rakennuskonttori. HKA

← Rakennuksen 13 pohjoisjulkisivu, jossa ovat säilyneet alkuperäiset ikkunat. amoy 2024

Rakennusten väritys

Rakennusten alkuperäisestä värityksestä ei ole varmuutta, mutta jonkinlaisen käsityksen voi saada rakennuksen 13 laseeratusta alkuperäispiirustuksesta.⁵ Siinä paneelipintojen värisävy on punertavan kellertävä. Listat, vuorilaudat sekä ikkunoiden ja ovien karmit ovat paneelipintoja hieman punertavammia. Ikkunoiden puitteet ja ovet ovat punaiset, ja punaista on käytetty myös verannan koristeosissa. Rakennuksen vesikatto on esitetty vaaleana.

5 Pääpiirustukset 1904, Helsingin kaupungin rakennuskonttori. Asemapiirros, pohjapiirros 1.krs, päätyjulkisivu ja leikkaus, kaikki samalla piirustuslehdellä (värillinen laseeraus). HKA

Ensimmäisen paviljongin pääpiirustuksessa ei ole esitetty rakennuksen väritystä. Toista paviljongia suunniteltaessa ensimmäinen paviljonki oli jo rakennettu, joten mahdollisesti toisen paviljongin piirustus mukailee olemassa olevan paviljongin väritystä.

↑ Rakennuksen 13 keskikäytävän ikkunaseinän ikkunat ja mahdollisesti myös niiden väliset följarit ovat alkuperäiset. amoy 2024

Ikkunat⁶

Ikkunat ovat ulospäin melko yksinkertaisesti profiloituneet, sisäänpäin profilointi oli koristeellisempi. Perusikkunajako on T-karmi-ikkuna, jonka alemmat pystypuitteet olivat kolmijakoiset niin, että keskimääräinen lasi oli huomattavasti muita korkeampi. Ylin vaakapuite on kolmijakoinen tasajaolla.

Ikkunoiden alapuolisen vesilistan on samalla myös julkisivulaudoituksen vaakajakolista. Pitkällä julkisivulla potilashuoneiden ikkunat on ryhmitelty pareittain ja yhdistetty yhteisellä yläpuolisella vesilistalla.

Julkisivujen följarit

Keskikäytävän ikkunaseinä on tuettu sisä- ja ulkopuolisin följarerein. Följarit päättyvät räystäään alapuoliseen vesilistaan. Rakennuksen 13 följarit saattavat olla alkuperäiset, rakennuksen 12 följarit ovat todennäköisesti uudemmat.⁷

⁶ Ks. osio 4.3.4 Ikkunakartoitus.

⁷ Rakennuksessa 12 följarit sijaitsevat jokaisessa ikkunavälissä, rakennuksessa 13 vain keskimmaisessa kahdessa ikkunavälissä.

↑ Rakennuksen 14 pohjoisen sivusiiven sisäänkäyntikatos. amoy 2024

Rakennuksen 14 laajennuksen kohdalta följarit on purettu, mutta rakennuksen päädyissä on vanhalta vaikuttavat följarit, jotka on detaljoitu muita koristeellisemmin ja ulottuvat räystäääseen saakka.

Sisääntuloportaot

Sisääntuloportaita ei ole säilynyt, mutta vuoden 1915 valokuvassa⁸ portaat näyttävät hyvin pitkälle samalta kuin alkuperäispiirustuksissa esitetyt. Portaissa on kehyksen sisällä vastaava pystypanelointi kuin julkisivujen alaosassa.

Sisääntulokatokset

Ulko-ovien päällä on pienent kaareutuvat katokset, joita kannattavat koristeelliset ja kevyet, vaikkakin melko kookkaat rautakonsolit. Konsolit on tehty niittaamalla. Ovikatoksia ei ole esitetty alkuperäispiirustuksissa, mutta ne näkyvät ainakin jo vuonna 1915 otetussa valokuvassa.⁹

Rakennusten sijoitus maastossa

Kaksi ensimmäistä paviljonkia (rak 12 ja 13) on sijoitettu pienelle kallionyppylälle kallion muotojen mukaan. Rakennukset sijaitsevat länsirinteen reunalla niin, että alunperin kevytrakenteiset avoterassit työntyivät alarinteen puolelle. Paviljonkien koordinaatisto seurasi pohjoisemmassa sijaitsevan köyhäintaloalueen koordinaatistoa.

Viimeinen paviljongeista (rak 14) sijaitsee alempana tasamaalla ja se on sijoitettu suunnitteilla olleen Mechelininkadun suuntaisesti.

⁸ Valokuva v. 1915, Artur Faltin. MVA

⁹ Valokuva v. 1915, Artur Faltin. MVA

- ↑ Rakennukset 12 ja 13 on sijoitettu kallionyppylälle vierekkäin. Rakennusten välissä olevat kalliomuodot ovat vanhojen valokuvien mukaan olleet näkyvissä. Nykyisin ne peittyvät nostetun pihapinnan asfaltoinnin ja rakennuksen 12 eteläpuolelle 2000-luvun alussa rakennetun ulkoterassin alle. (rak 12 oikealla, rak 13 vasemmalla) amoy 2024
- ← Rakennusten 12 ja 13 länsipuolista rinnettä. Rakennusten välissä oleva kallio pilkistää 2000-luvun terassirakenteen alta. Alkuperäiset kevytrakenteiset avoterassit on laitettu umpeen. (rak 12 etualalla, rak 13 taustalla) amoy 2024

↓ Rakennus 14 on sijoitettu tasamaalle. amoy 2024

4.2 VANHIMMAT ULKOVALOKUVAT (V. 1913-15)

- Tuberkuloosipaviljongit näkyvät joissakin nykyisen Hesperianpuiston yli otetuissa valokuviissa. Parhaiten rakennukset näkyvät Signe Branderin valokuvassa vuodelta 1913. Paviljonkien julkisivut näyttävät kuvassa huomattavan tummilta. HKM (osasuurennos)
- ↓ Vanhin varsinainen ulkovalokuva tuberkuloosipaviljongeista on ajalta, jolloin paviljongit toimivat ensimmäisen maailmansodan aikaisena sotilassairaalana. Kuva voidaan maastonmuotojen, julkisivuaukokuksen ja verannan portaan perusteella sijoittaa rakennukseen 13. Artur Faltin, v. 1915. MVA

↑ Entisten tuberkuloosipaviljonkien aukkomuutokset on tehty hyvin pitkälle alkuperäistä arkkitehtuuria kunnioittaen. Etualan rakennuksen 13 itäpäädyn alkuperäinen pääsisäänkäyntiporras on purettu ja ulko-ovi muutettu ikkunaukoksi. Muutos on kuitenkin sovitettu erittäin hienovärisesti vanhaan ilmeeseen. Taustalla näkyy rakennus 12, jonka pääsisäänkäynti portaitaan on edelleen alkuperäisellä paikallaan. amoy 2024

4.3 JULKISIVUMUUTOKSET

Paviljonkien julkisivuissa on tapahtunut melko paljon pieniä muutoksia, mutta muutokset on sovitettu muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta vanhaan arkkitehtuurin siten, että kokonaisvaikutelma on edelleen yhtenäinen. Suurimpia ja selvimpiä muutokset ovat rakennuksessa 14.

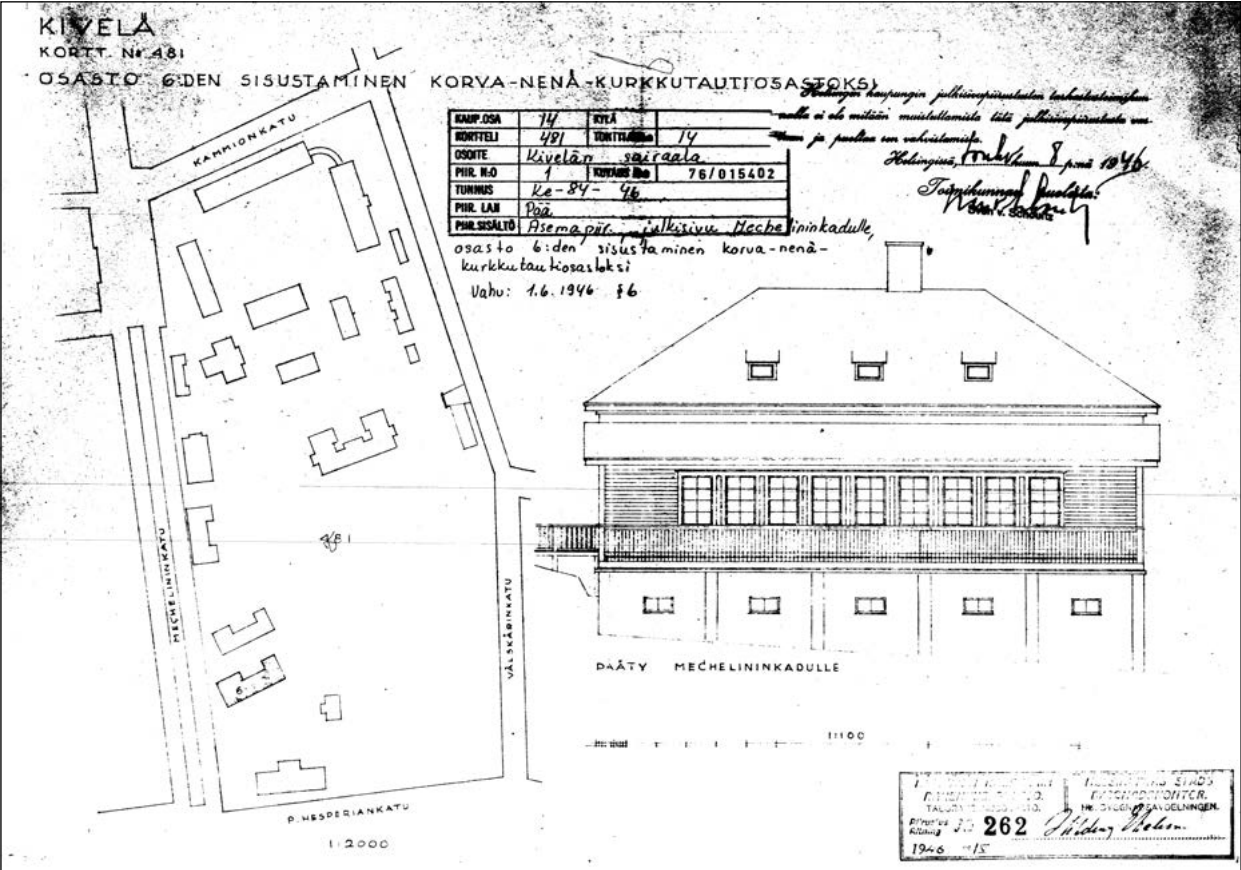
Massoittelu

Paviljonkien massoittelun kannalta keskeiset muutokset ovat rakennusten 12 ja 13 avoverantojen muuttaminen lasiverannoiksi sekä rakennuksen 14 välipihalle tehty laajennus.

Avoverannat

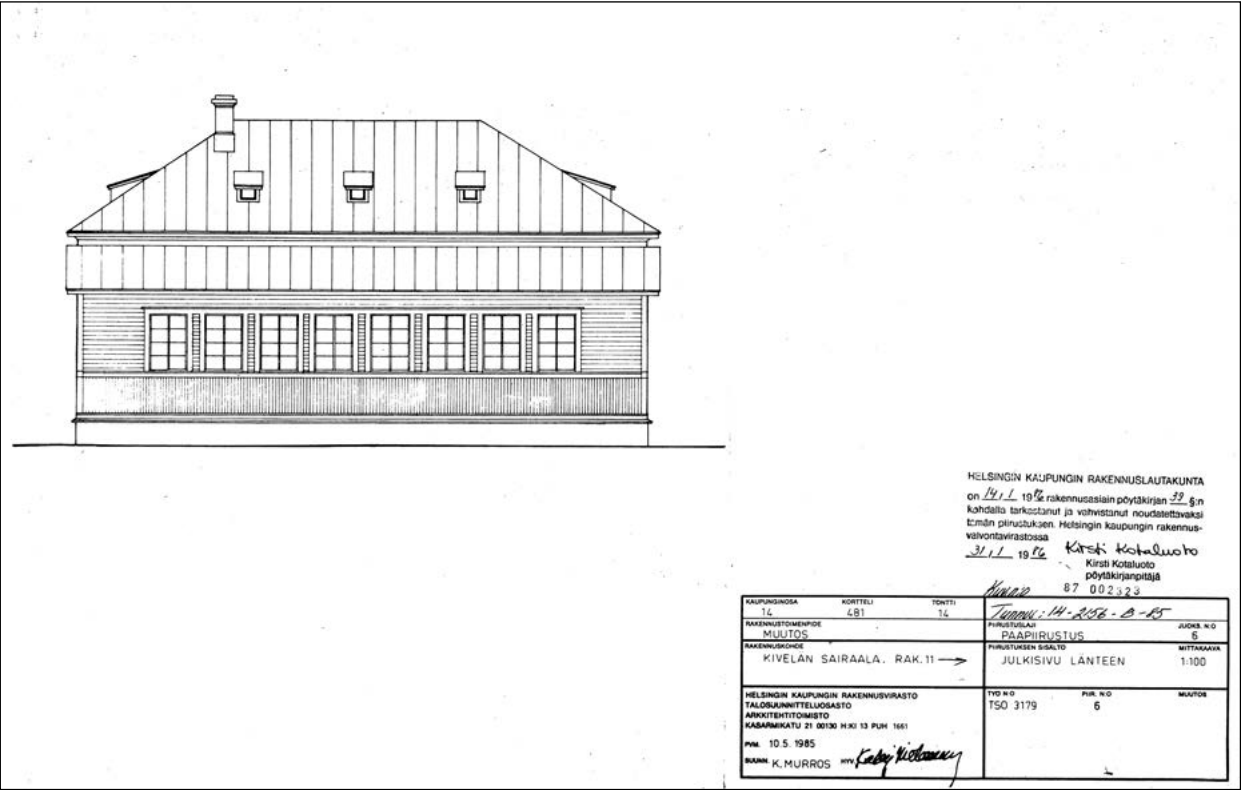
Rakennuksissa 12 ja 13 avoverannat on muutettu myöhemmin sisätilaksi. Rakennuksessa 12 veranta on säilynyt yhtenä tilana, ja rakennuksessa 13 tilat on pilkottu pienempiin huoneisiin. Molemmissa rakennuksissa päätyjulkisivun ikkunaratkaisu on kuitenkin samanlainen nauhamainen ikkunakenttä, jonka ikkunavälit mahdollistavat väliseinien sijoittelun.

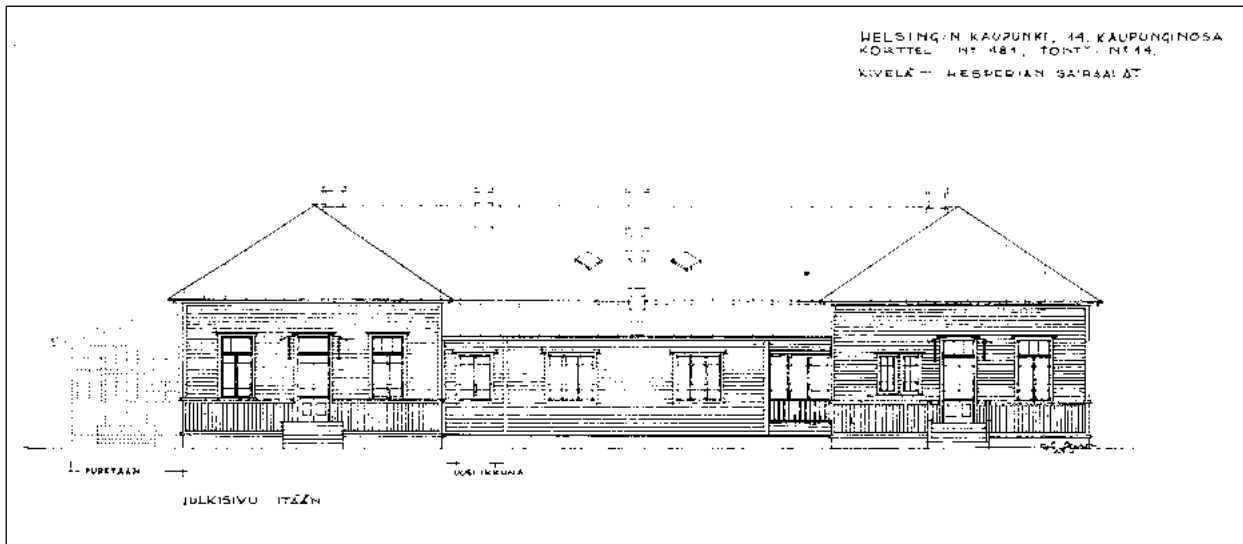
Rakennuksen 14 avoveranta purettiin pois 1960-luvulla, mutta palautettiin hyvin pitkälle vanhan mallin mukaisena 1990-luvulla.

Paviljonkien korjauksissa ja muutoksissa on vuosikymmenestä toiseen käytetty samoja periaatteita.

- ↑ Rak 13. Julkisivupiirustus avoverannan lasitusmuutoksesta v.1946, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Hilding Ekelund. HRVA
- ↓ Rak 12. Julkisivupiirustus avoverannan lasitusmuutoksesta v.1985, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, piirt. K. Murros. HRVA

Rakennuksen 14 laajennus

Rakennuksen 14 sivusiipien väliin tehtiin 1940-luvulla laajennus. Laajennuksen ulkoseinä jäi sisemmäksi siipien päätylinjasta ja jätti muutenkin päähuomion rakennuksen alkuperäiselle massalle. Laajennusta on myöhemmin muutettu.

Laajennuksen eteen 1990-luvulla tehty lasikatos ja sen yhteyteen 2010-luvulla tehty luiska eroavat detallijalkaan ja materialimaailmaltaan alkuperäisestä arkkitehtuurista. Laajennuksen myöhemmät muutokset ja sen eteen tehdyt uudet rakenteet ja tekevät laajennusosasta alkuperäistä näkyvämmän.

↑ Rak 14. Alkuperäisen verannan purkaminen 1960-luvulla. Purkumerkintöjen perustella tämäkin veranta oli tässä vaiheessa lasitettu. Piirustuksessa näkyy myös sivusiipien väliin 1940-luvulla tehty laajennus. Laajennuksen eteläpuoleinen parveke on tässä vaiheessa jo otettu huonetilaksi.

Julkisivupiirustus v. 1963, Helsingin kaupungin rakennustoimisto, Sakari Siitonen. HRVA.

↓ Rak 14. Sivusiipien väliin tehty laajennus ja sen eteen tehdyt uudet sisäänkäyntirakenteet. Pohjoisen sivusiiven ikkuna-aukotuksessa on myöhemmissä muutoksissa luovuttu alkuperäisten ikkuna-aukkojen suhteista, vaikka puitejako noudattaakin osin vanhaa jakoa.

→ Uudet ikkunat on detaljoitu siten, että ne muistuttavat kauempaa katsoen ulkonäöltään melko hyvin alkuperäisiä, vaikka uudet ikkunat onkin tehty sisään-sisäänaukeavina ja vanhat ovat sisään-ulosaukeavia.

Rak 13. Sisäänvedon ikkunoita. Vasemmalla keskikäytävän alkuperäisikkunoita. Oikealla 2000-luvun alussa uusittu ikkuna. amoy 2024

Ikkunat¹

Ikkunat on uusittu lukuun ottamatta rakennuksen 13 keskikäytävän ikkunoita. Lisäksi rakennuksissa 12 ja 14 on molemmissa säilynyt yksi alkuvaiheen ikkuna, joiden aukot on levytetty umpeen sisäpuolelta.

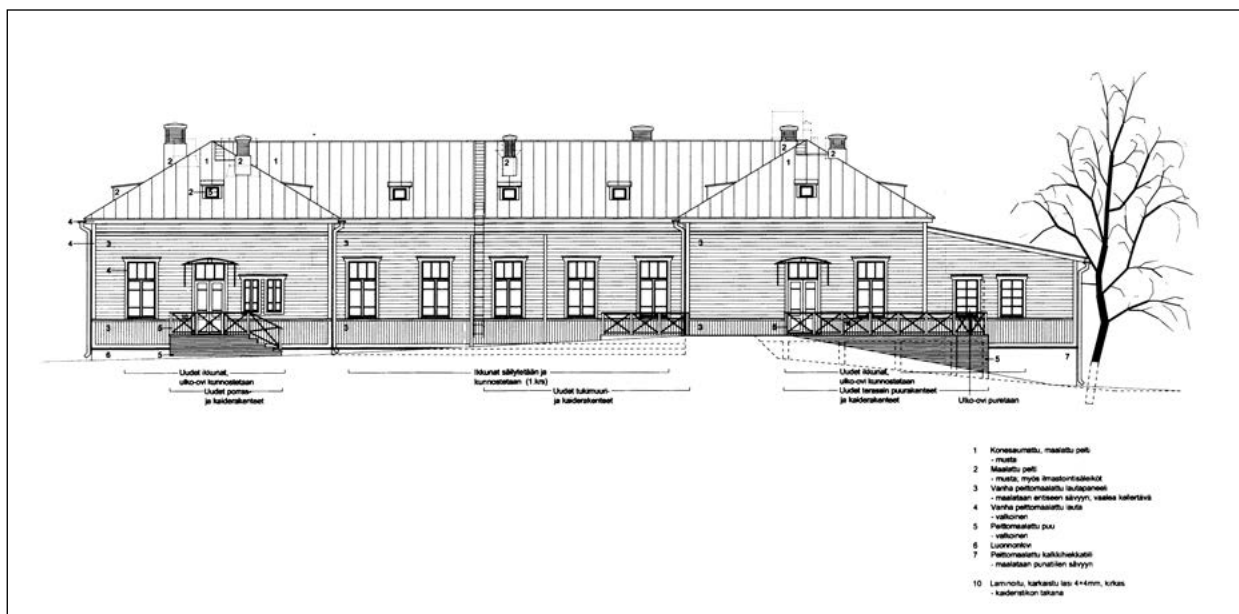
Uudet ikkunat on kaikissa rakennuksissa tehty sisään-sisäänaukeavina ja sisälasina on lämpölasipaketti. Ik-

1 Ks. osio 4.3.4 Ikkunakartoitus.

↓ Rak 13. 2000-luvun alun julkisivumuutos. Ikkunat uusittiin keskikäytävän ikkunoita lukuun ottamatta. Sivusisäänkäyntien eteen tehtiin uudet porras- ja terassirakenteet. Julkisivupiirustus 2.4.2002, Arkkitehtuuritoimisto Rauhalampi Oy. HRVA

kunoiden karmi ja puitejako on säilytetty alkuperäisenä. Rakennuksissa 12 ja 13 ikkunoiden uusien ikkunoiden profilointi on moderni. Rakennuksen 14 ikkunat uusittiin 1990-luvulla vanhojen ikkunoiden profilointia mukaillen.

Ikkuna-aukkomuutoksia on jonkin verran, mutta ne on tehty pääosin vanhan aukotuksen periaatteita mukailen ja ne sijoittuvat rakennusten alkuperäisen arkkitehtuurin kannalta luonteviin paikkoihin. Rakennuksessa 14 on pohjoisessa sivusiivessä muutama uusi ikkunaukko, joka eroaa vanhasta aukotuksesta.

Paviljonkien uusitut ulko-ovet on tehty tarkasti vanhan mallin mukaisesti. Merkittävin ero on uusien ovien lämpöläsi.

↑ Rak 13. Vanhan mallin mukaan uusittu ulko-ovi. Karmi ja yläikkuna ovat alkuperäiset. amoy 2024

↗ Rak 14. Avoterassille avautuva alkuperäinen ulko-ovi ja lasiseinärakenne. amoy 2024

Ulko-ovet²

Ulko-ovet on pääsääntöisesti uusittu, mutta uudet ovet on tehty alkuperäisen mallin mukaan. Rakennuksessa 14 on säilynyt alkuperäisiä ulko-ovia.

Rakennuksissa 13 ja 14 alkuperäisen pääsisäänkäynnin ulko-ovi lasiseinärakenteineen on muutettu ikkunaksi. Tällöin myös sisäänkäyntiportaat ja oven yläpuolinen katos on purettu.

Sisäänkäyntiportaat ja -katokset

Kaikki ulkoportaat on uusittu, paikoin ne on purettu kokonaan pois. Vanhat sisäänkäyntikatokset ovat tallella purettuja portaita lukuun ottamatta. Osaan katoksista on myöhemmin lisätty vedenpoistokourut molemmille sivuille.

Rak 12. Itäpäädyn ja itäisen sakaran sivusisäänkäynnin portaat on rakennettu uudestaan suunnilleen entisen kokoisina, ja alkuperäiset katokset ovat tallella. Läntisen sivusisäänkäynnin porras on muutettu ja laajennettu lastauslaituriksi. Rakennuksen eteläpuolelle on rakennettu uusi laaja terassi.

² Ks. osio 4.3.3 ovikartoitus.

Rak 13. Itäpäädyn pääsisäänkäyntiporras katoksineen on purettu. Molemmat sivusisäänkäyntien portaat on muutettu, vanhat katokset ovat tallella.

Rak 14. Pohjoispäädyn pääsisäänkäyntiporras katoksineen on purettu. Sivusisäänkäyntien portaat on rakennettu uudestaan suunnilleen entisen kokoisina, alkuperäiset katokset ovat tallella.

Vesikatot

Rakennuksen 13 vesikatto on uusittu ja vaikuttaa siltä, että uusimisen yhteydessä vesikattoa on korotettu. Vanha räystäskotelo näyttäisi olevan kokonaisuudessaan tallella uuden räystäsrakenteen sisällä.

Savupiiput

Osa alkuperäisistä savupiipuista on edelleen paikollaan, osittain niitä on otettu ilmastoinnin käyttöön. Kattoilla on myös uusia ilmastointihormeja.

Savupiiput olivat alunperin pellittämättömät ja 1960-luvun lopun valokuvassa ainakin rakennuksen 12 savupiiput ovat edelleen tiilipinnalla.³

³ Valokuva 1968, Constantin Grynberg. HKMA

↑ Rakennuksen 13 eteläjulkisivu 1960-lopun valokuvassa. Tiilipintaiset savupiiput pilkottavat puiston puiden oksistojen takaa. Valokuva 1968, Constantin Grünberg. HKMA

↓ Rak 13. Vesikaton alkuperäinen räystäskotelo on alapuolelta näkyvissä uuden räystäsrakenteen sisällä (vrt. rakennuksen 12 räystäsrakenne vieressä kuvassa). amoy 2024

↓ Rakennuksen 12 alkuperäiseltä vaikuttava räystäsrakenne itäpäädyssä. Sisäänkäyntikatokseen on lisätty sivuille vedenpoistokourut. amoy 2024

↓ Rak 12. Itäsakaran savupiiput ovat alkuperäisillä paikoilla. Sisäänkäyntiporras on uusi, mutta sen muoto on lähellä alkuperäistä. Alkuperäisissä portaissa ei ollut kaiteita. amoy 2024

5 TILARATKAISU JA SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI

5.1 ALKUPERÄINEN POHJARATKAISU

Vaikka tuberkuloosipaviljongit näyttävät ulospäin melko tyypillisiltä aikakautensa puurakennuksilta, niiden pohjaratkaisu on hoitorakennukselle erittäin luonteva ja tilojen toiminnallinen ryhmittely jopa modernin selkeä. Muuntojoustavuutta toi se, että rakennuksen pysyi tarvittaessa jakamaan lepokuistia lukuun ottamatta kahteen melko samanarvoiseen osaan.¹

Keskikäytävä ja rakennuksen toiminnallinen jako

Rakennuksen sisätilat halkoo keskikäytävä, joka kulkee pitkittäin rakennuksen läpi ja jakaa sisätilat myös toiminnallisesti kahteen osaan. Keskikäytävän toisella puolella sijaitsee avarien potilashuoneiden yhtenäinen rivistö. Käytävän toiselle puolelle jäävät lyhyet sakarat, joihin sijoittuvat pienimuotoisemmat hoito- ja aputilat.

Keskikäytävän toiseen päähän avautuva pääsisäänkäynti sijaitsee symmetrisesti rakennuksen päädyssä ja katetun lepoterassin sisäänkäynti käytävän vastakkaisessa päässä. Rakennuksen koverretun pohjamuodon ansiosta keskikäytävän keskiosa saa luonnonvaloa toisen laidan ikkunarivistöstä. Käytävä on riittävän leveä,

jotta ikkunoiden ääreen tällä kohtaa syntyy kapea oleskelutilavyöhyke.

Potilashuoneita ja keskikäytävää lämmittävät kolmeen hormiryhmään liitetyt uunit. Käytävälle avautuvat kaakeliuunit on upotettu puolittain seinän sisään, jotta ne eivät haittaa kulkua käytävällä. Niiden esiin työntyvät pyöristetyt valkoiset julkisivut rytmittävät kuitenkin muuten melko umpinaista oviseinää.

Hoito- ja aputiloja sisältävät sakarat asettuvat omiksi yksiköikseen, joihin on keskikäytävältä vain yksi käyntiovi. Ovi avautuu sakaroita halkovalle kapealle sivukäytävälle, jonka toisessa päässä sijaitsevat sakaroiden omat sivusisäänkäynnit.

Ullakko ja kellari

Porras ullakolle on toisen sakaran sisäkäytävältä. Ullakolla ei alunperin ollut varsinaisia käyttötiloja. Rakennuksissa ei myöskään ollut varsinaisia kellaritiloja.²

¹ Näin on ilmeisesti ollutkin alunperin rakennuksessa 14.

² Rakennuksen 13 alla on maastonmuodoista johtuen kaksi ikkunallista kellarihuonetta, joihin on käynti ulkokautta. Näiden tilojen alkuperäisestä käytöstä ei ole tietoa.

Ritning till en Sjukpaviljong för obotliga lungotspatienter att uppföras å området för Helsingfors stads Arbets- och Fattiggård.

Den 1902 den 25. April och den 1902 den 25. April
närvarande församlingens styrelse, som har utvaldt
att uppföra en sjukpaviljong för obotliga lungotspatienter
på området för Helsingfors stads Arbets- och Fattiggård.

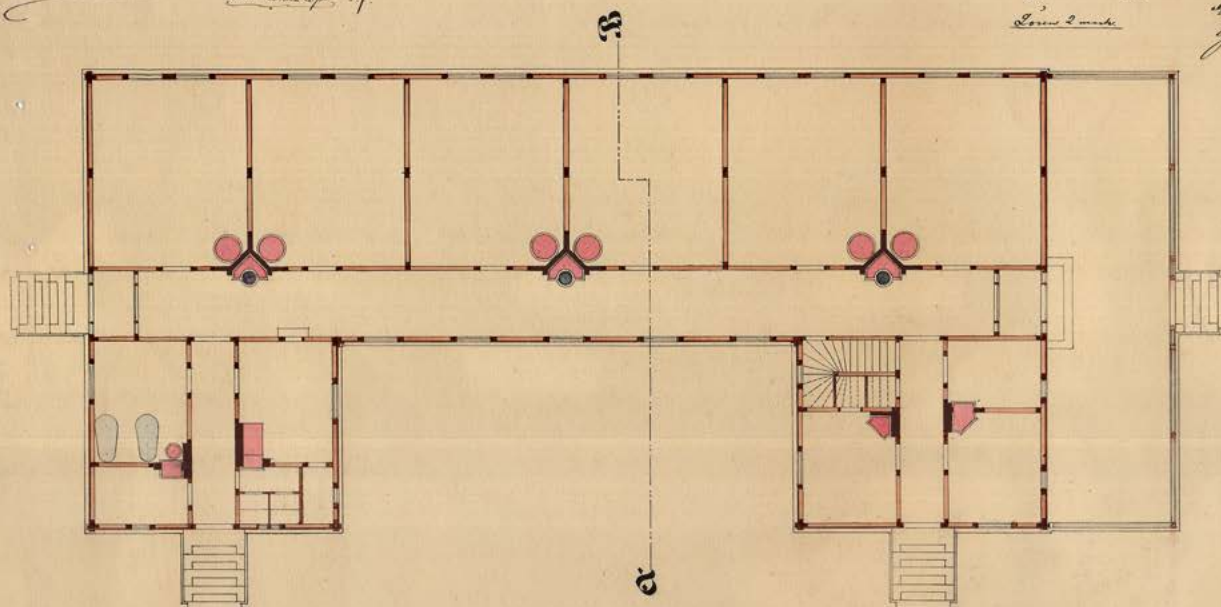
Styrelsens ordförande
R. H. Lindberg

Den 1902 den 1. Juli och den 1902 den 1. Juli
närvarande församlingens styrelse, som har utvaldt
att uppföra en sjukpaviljong för obotliga lungotspatienter
på området för Helsingfors stads Arbets- och Fattiggård.

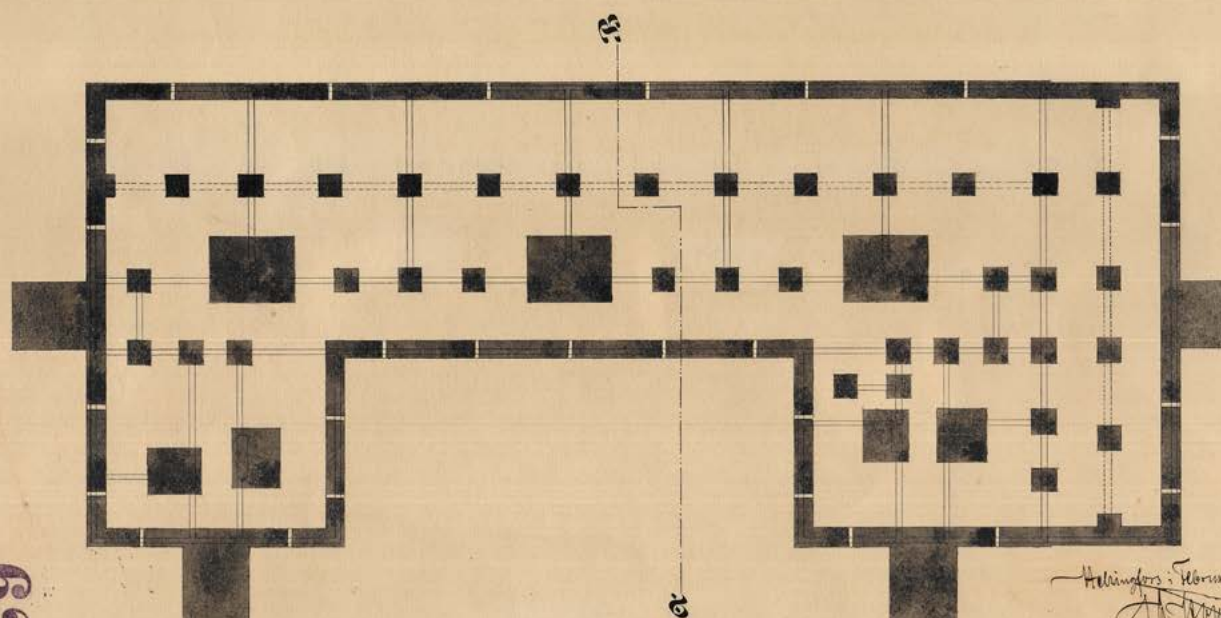
Styrelsens ordförande
H. Mäkelä

Den 1902 den 3. Aug. och den 1902 den 3. Aug.
närvarande församlingens styrelse, som har utvaldt
att uppföra en sjukpaviljong för obotliga lungotspatienter
på området för Helsingfors stads Arbets- och Fattiggård.
Styrelsens ordförande
H. Mäkelä

Infundplan

Grundplan

Helsingfors, Februari 1902.
H. Mäkelä

62 V 2

↑ Ensimmäisen tuberkuloosipaviljongin (Rak 12) alkuperäinen pohjapiirustus. Ritning till en sjukpaviljong för obotliga lungotspatienter att uppföras å området för Helsingfors stads Arbets- och Fattiggård. 1902, Theodor Höijer. HKA

5.2 VANHIMMAT SISÄVALOKUVAT (V. 1915)

Aukeaman valokuvat Artur Faltin. MVA

Sisävalokuvat ovat ajalta, jolloin paviljongit toimivat ensimmäisen maailmansodan aikaisena sotilassairaalana.

Yllä oleva kuva voidaan ikkunanäkymän perusteella sijoittaa rakennukseen 12, muista kuvista ei ole varmutta.

↓ → Rak. 12 potilashuone. Potilashuoneissa vanhasta arkkitehtuurista ovat lähinnä jäljellä korkeat ikkuna-aukot ja kattopalkit. amoy 2024

↓ Rak. 13 idän puoleisen sakaran pesula. Sakaroiden aputilojen muutokset on tehty käytön ehdoilla. amoy 2024

Keskikäytävän muutokset

Sakaroiden puoleisen käytäväseinän aukkomuutokset ovat vaikuttaneet keskikäytävän ilmeeseen. Myös keskikäytävän potilashuoneen puoleisen seinän aukotusta on muutettu laajasti mm. potilashuoneisiin rakennettujen märkätilojen vuoksi. Lisäksi keskikäytävän luonteeseen on vaikuttanut suuresti alkuperäisten käytävälle avautuvien kaakeliuunien purkaminen rakennuksissa 13 ja 14.

Rakennusten pääsisäänkäynti on alkuperäisellä paikallaan keskikäytävän päässä vain rakennuksessa 12. Muissa rakennuksissa tuulikaapit sekä ulkopuolinen porras on purettu ja entinen ovi- ja ikkunaseinä muutettu käytävän levyiseksi, muiden ikkunoiden korkuiseksi ikkuna-aukoksi.

Sakaroiden huonetilat

Sakaroiden huonetilat ovat kokeneet suuria muutoksia aputoimintojen tarpeiden muutosten myötä. Ullakolle johtavat portaat ovat edelleen alkuperäisellä paikallaan, ja rakennuksissa 12 ja 13 alkuperäinen väliseinäjako on pääosin ennallaan. Kaikki sakaroiden tulisijat on purettu, mutta niiden sijainnista kertovat hormit ovat paikoin edelleen olemassa.

Sakaroissa on tehty paljon myös ulkoseinien ikkuna-aukkomuutoksia sisätilojen muutosten yhteydessä.

↓ Rak. 12 entinen avoveranta on säilynyt yhtenäisenä huonetilana lukuun ottamatta toista päätyä. amoy 2024

Avoverannat

Rakennuksissa 12 ja 13 avoverannat on muutettu myöhemmin sisätilaksi. Rakennuksen 14 avoveranta purettiin pois 1960-luvulla, mutta palautettiin 1990-luvulla.

← Rak. 13. Keskikäytävän alkuperäisikkuna. amoy 2024

Rak. 13. Keskikäytävän alkuperäisikkunoiden vanhaa detailjointia ja heloitusta. amoy 2024

RAKENNUSOSIEN SÄILYNEISYYS

Rakennusosien ja pintamateriaalien säilyneisyys

Tuberkuloosipaviljongeissa on tehty vuosien varrella runsaasti muutoksia, joiden yhteydessä alkuperäisiä rakennusosia ja -materiaaleja on uusittu. Tämän johdosta alkuperäisiä rakennusosia on seinä- ja runkorakenteita lukuun ottamatta säilynyt suhteellisen vähän.

Alkuperäisiä pintamateriaaleja ei ole käytännössä näkyvissä lainkaan, mutta niitä saattaa olla tallessa myöhempien levytysten ja pintamateriaalien alla.¹

SÄILYNEET ALKUPERÄISOSAT

Rakennuksessa on säilynyt joitakin alkuperäisiä ikkunoita, ulko-ovia, sisäovia, sisäpuolisia vuorilautoja ja listoja sekä uuneja. Potilashuoneen katossa ovat säilyneet vanhat kattopalkit, vaikka ne osin ovatkin uusien väliseinien ja alakaton alaslaskujen peitossa.

¹ Rakennukset ovat käytössä, joten inventoinnin yhteydessä ei ole tehty rakenneavauksia.

Alkuperäisyyttä on säilyneisyyskaavioissa laajennettu koskemaan ensimmäisen noin parinkymmenen vuoden ajanjaksoa, koska muutoksia alkuperäispiirustuksiin on saatettu tehdä jo rakennusvaiheessa. Alkuvaiheeseen sijoittuvilla rakennusosilla voidaan lisäksi muutenkin katsoa olevan erityisarvoa.

Ikkunat

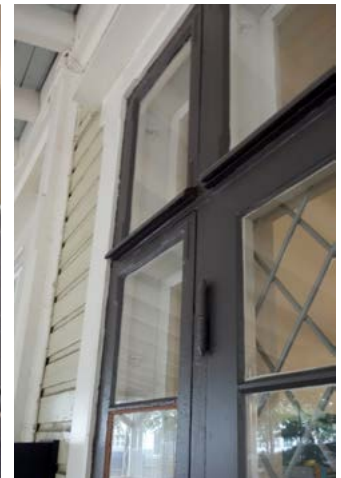
Alkuperäinen ikkunarivistö on säilynyt rakennuksen 13 keskikäytävällä. Rakennuksissa 12 ja 14 on säilynyt molemmissa yksi vanha ikkuna, joka on levytetty umpeen sisäpuolelta. Lisäksi kaikissa paviljongeissa on säilynyt ulko-oviin ja tuulikaappeihin liittyviä sivu- ja yläikkunoi- ta. Nämä käsitellään ulko-ovien yhteydessä.

Ulospäin melko yksinkertaisesti profiloitujen ikkunoiden sisäprofilointi on koristeellisempi. Ikkunat on tehty "talvipokallisiksi", eli sisäpuutteet oli tarkoitus nostaa pois kesäksi. Tästä syystä pystyvälikarmissa (postipuu) ei ole kyntettä sisäpuutteita varten. Sen sijaan pystyvälikarmin sisäpuolinen sivu on profiloitu, koska se jää näkyviin, kun sisäpuutteet poistetaan. Tämä on nähtävis-

↑ Rak. 14. Avoverannan ulko-ovi, tuulikaapin ovi sekä niihin liittyvät lasiseinärakenteet ovat alkuperäisiä. amoy 2024

Rak. 14. Avoverannan ulko-ovien ja niiden lasiseinärakenteiden detailjointia. amoy 2024

sä myös vanhoissa valokuvissa.² Paviljonkien ikkunoista tehty inventointi on selvityksen liitteenä.³

Ulko-ovet

Osa alkuperäisistä ulko-ovista ja tuulikaapinovista on säilynyt. Jos ovet onkin uusittu, on niiden alkuperäinen karmi- ja lasiseinärakenne yleensä säilynyt. Uusitut ulko-ovet on myös tehty vanhan mallin mukaisina ja ne noudattavat yleisesti melko tarkasti vanhaa detailjointia ja profilointia. Ulko-ovet ja tuulikaapinovet on tehty samalla rakenteella.

Ulko-ovet ovat lasiaukollisia peiliovia. Ulko-ovien ja niihin liittyvien lasiseinien puutejako seuraa rakennuksen ikkunoiden puutejakoa.

Rakennuksessa 14 on keskikäytävän avoverannan puoleisessa päässä säilynyt alkuperäinen kokonaisuus, jossa on tallessa koko lasiseinärakenne ulko-ovineen se-

² Ks. 4.2 Vanhimmat sisävalokuvat (v. 1915).

Lisää aiheesta Mikkola & Böök, Ikkunakirja, 2011.

³ Ks. 4.3.4 Ikkunakartoitus.

kä ulkoseinälinjassa että tuulikaapissa. Samassa rakennuksessa on säilynyt myös sivusisäänkäynnin ulko-ovi ja tuulikaapin ovi yläikkunoihin.

Rakennuksessa 13 on säilynyt sivusisäänkäynnin tuulikaapin ovi yläikkunoihin sekä molempien sivusisäänkäyntien ulko-ovien karmi- ja ikkunarakenne, vaikka itse ulko-ovet on uusittu. Lisäksi on säilynyt entisen avoverannan alkuperäinen ulko-ovi, joka on siirretty uuteen seinärakenteeseen, sekä kahdet tuulikaapin ovet, jotka on siirretty potilashuoneiden oviksi.

Rakennuksen 12 kaikissa ulko-ovissa on säilynyt ulko-ovia ja tuulikaapinovia ympäröivä karmi- ja ikkunarakenne, vaikka itse ulko-ovet onkin uusittu.

Paviljonkien ovista tehty inventointi on selvityksen liitteenä.⁴

⁴ Ks. 4.3.3 Ovikartoitus.

← Rak. 13. Kuvassa oikealla ullakonportaan alkuperäinen sisäovi. Myös oven vuorilistat ovat alkuperäiset. Vasemmalla siirretty alkuperäisovi.

Sivun muut kuvat ullakon oven ja sen vuorilistojen detaillejä.

amoy 2024

Sisäovet

Alkuperäiset sisäovet ovat umpinaisia peiliovia. Alkuperäisiä sisäovia alkuperäisellä paikallaan on säilynyt muutamia. Lisäksi on säilynyt muutama alkuperäinen siirretty sisäovi. Rakennusta 13 lukuunottamatta uusitut sisäovet on tehty laakaovina.

Rakennuksessa 13 alkuperäisellä paikallaan on säilynyt ullakonportaan ovi sekä portaan aluskomeron ovi. Kolme vanhaa sisäovea on säilynyt siirrettyinä. Sisäovina on myös käytetty muutamassa tapauksessa alkuperäisiä ulko-ovia. Rakennuksen 13 keskikäytävälle avautuvat uusitut ovet on tehty peiliovina, vaikka ne eivät noudatakaan kovin tarkasti alkuperäisten sisäovien detaillejä ja profiloitua.

Rakennuksessa 12 on säilynyt alkuperäisellä paikallaan ullakonportaan aluskomeron ovi.

Paviljonkien ovista tehty inventointi on selvityksen liitteessä.⁵

⁵ Ks. 4.3.3 Ovikartoitus.

↑ Rak. 13. Keskikäytävän alkuperäisikkunoiden vuorilistat ovat myös alkuperäiset. Alunperin ne ovat olleet kiinni ikkunan karmissa. Sisäpuolisen lisälämmöneristyksen myötä seinän paksuus on kasvanut ja vuorilistat on siirretty uuteen seinäpintaan. amoy 2024

→ Rak. 13. Portaan aluskomerosta löytyvä vanhempi jalkalista. Vuorilistan ja jalkalistan välinen kulmakappale on viistettyä mallia. amoy 2024

Ovien ja ikkunoiden vuorilistat

Ikkunoiden ja ovien vuorilistat ovat päätiloissa säilyttäneet yleisesti melko hyvin vanhan profiloitinsa. Osa ikkunoiden ja ovien vuorilistoista on alkuperäisiä, osa on tehty vanhan mallin mukaisesti. Vuorilistojen alkuperäisessä profiloinnissa on ilmeisesti ollut hienoista vaihtelua eri rakennuksissa.⁶ Myöhemmissä korjauksissa mallina on saatettu käyttää toisen rakennuksen listaprofilia, mikä vaikeuttaa selvitystyötä. Vuorilistoja on selvitetty ovista ja ikkunoista tehdyissä inventoinneissa, jotka ovat selvityksen liitteenä.

Kattolistat

Vanhon valokuvien perusteella alkuperäiset kattolistat ovat olleet huomattavasti nykyistä kookkaammat ja voimakkaammin profiloituneet.⁷ Alkuperäistä kattolistaa ei ole löytynyt. Myöskään alkuperäistä alakatto-panelointia ei ole näkyvissä missään tilassa.

6 Tehdyn inventoinnin yhteydessä alkuperäisiksi arvioitujen ovien ja ikkunoiden vuorilistat olivat erilaiset rakennuksessa 12 ja rakennuksessa 13. Rakennuksessa 14 ei ollut säilynyt alkuperäiseksi arvioituja vuorilistoja.

7 Ks. 4.2 Vanhimmat sisävalokuvat (v. 1915).

Jalkalistat

Rakennusten päätiloissa melko yleisesti käytössä olevan jalkalistan yläosan profilointi on melko lähellä vuoden 1915 keskikäytävän ja potilashuoneiden valokuvissa näkyvää jalkalistaa.⁸ Jalkalistan alaosan suoran osuuden korkeus on kuitenkin nykyistä suurempi ja jalkalista näyttää myös syvyysuunnassa kookkaamalta. On mahdollista, että pienemmissä tiloissa on käytetty matalempaa jalkalistaa ja tätä pienempää listaa on siten käytetty mallina uudemmissa korjauksissa. Muita vanhempaa jalkalistaa löytyy eri paviljonkien ullakonportaan aluskomerosta. Tämä jalkalista on kuitenkin matalampaa mallia.

Jalkalistan ja vuorilaudan kulmakappale on v. 1915 valokuvassa sisäänpäin porrastuen oheneva. Nykyisiä kulmakappaleita on kahta mallia toinen on suora ja toinen vistetty sisäänpäin. Kulmakappaleet ovat myös jalkalistojen mukaisesti matalammat.

8 Ks. 4.2 Vanhimmat sisävalokuvat (v. 1915).

↑ Kaakeliuunien syvennykseen sijoitettu valurautakamiina on Högforsin malli nr:o 6. Högfors Bruk Aktiebolagin tuoteluettelo 1900-luvun alusta s. 60. KA

↓ Rak. 12. Keskikäytävän alkuperäinen kaakeliuuni. amoy 2024

Tulisijat

Alkuperäisistä tulisijoista on säilynyt osa keskikäytävän kaakeliuuneista, muilta osin alkuperäiset tulisijat on purettu.

Keskikäytävälle avautuvat alkuperäiset kaakeliuunit ovat erikoiset. Ulkokuoreltaan melko perinteisen 1800-luvun lopun kaakeliuunin syvennykseen on sijoitettu pyöreä valurautainen kamiina. Valurautakamiina on Högforsin ruukin valmistama vakiomalli.⁹ Kaakeliuunin pielet ovat niin leveät, että oletettavasti niissä kulkevat kaakeliuunille ominaiset savukanavat. Kaakeliuunit on upotettu osittain seinän sisään. Upotuksen pohjamuoto on kolmion muotoinen.

Rakennuksessa 12 ovat säilyneet kaikki kolme alkuperäistä keskikäytävän kaakeliuunia. Rakennuksessa 14 on säilynyt yksi keskikäytävän kaakeliuuni.¹⁰ Kaakeliuuni on nykyisin suuluukullinen. Kaakelipinnan värieroista on kuitenkin nähtävissä, että tässäkin kaakeliuunissa on oletettavasti

9 Högfors Bruk Aktiebolagin 1900-luvun alun tuoteluettelon malli nr:o 6 (s. 60). Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot

10 Rakennuksessa 14 keskikäytävän kaakeliuuneja on ilmeisesti alunperinkin ollut vain kaksi, johtuen rakennuksen alkuvaiheesta kahtia jakaneesta palomuurista.

↑ Rak. 14. Kaakeliuunin etuseinämän kaakelipinnoissa näkyvät muutosjäljet. amoy 2024

ollut vastaava syvennys valurautakamiinalle kuin rakennuksen 12 kaakeliuuneissa.

Rakennuksessa 13 keskikäytävän kaakeliuunit on purettiin ilmeisesti 1940-luvulla ja korvattiin komeroilla. Komeroiden ovet muistuttavat alkupe räisiä sisäovia. Komeroiden sisätilasta on nähtävissä kaakeliuunien seinäupotuksen kolmiomaisen pohjamuoto.

Potilashuoneiden kattopalkit

Potilashuoneiden katossa ovat säilyneet alakaton myöhemmästä kipsilevytyksestä huolimatta osittain näkyvissä alkuperäiset, viistein koristellut kattopalkit. Kattopalkit on osin koteloitu kipsilevyllä, ja paikoin ne jäivät myöhempien väliseinien ja katon alaslaskujen peittoon.

Keskikäytävän följärit

Keskikäytävän ikkunaseinää vahvistamaan seinän molemmiin puolin asennetut pystyföljärit ovat osittain näkyvissä. Följäreiden pultit ovat erilaiset rakennuksissa 12 ja 13. Rakennuksen 13 pultit ja aluslevyt vaikuttavat vanhemmilta ja myös följärin pinta on viimeistellympi. Mahdollisesti rakennuksen 12 följärit ovat myöhemmät. Följäreita ei ole esitetty alkuperäispiirustuksissa.

Ullakon portaat

Ullakon portaat ovat alkuperäiset, ja portaiden aluskomeroissa on nähtävissä, että vanhat rakenteet ovat säilyneet uudempien pintamateriaalien alla. Portaiden reisilankut kulkevat näkyvillä portaiden sivussa.

Potilashuoneiden kattopalkkien detaljointia. amoy 2024

↑ Rak. 12. ↓ Rak. 13.

SISÄPINTOJEN MATERIAALIT

Alkuperäiset sisämateriaalit eivät ole paviljongeissa näkyvillä. Ne on käytännössä kauttaaltaan purettu tai peitetty uudemmilla pintamateriaaleilla.¹¹

Alkuperäiset sisäpinnat

Alkuperäiset seinä- ja katopinnat ovat keskikäytävällä ja potilashuoneissa olleet lakattuja puupaneelipintoja, lattiat ovat olleet lakattuja lankkulattioita.¹²

Nykyiset sisäpinnat

Nykyiset sisäpinnat ovat kauttaaltaan uusittuja. Päätiloissa seinien ja alakaton pintamateriaalina on yleensä maalattu kipsilevy, lattioissa muovimatto tai linoleum. Rakennuksen 12 keskikäytävän alakatossa on alkuperäiseen tapaan helmiponttipaneli, mutta se on uudempi ja tehty alaslaskun yhteydessä.

Märkätiloissa on maalatun kipsilevyn ja muovimaton lisäksi käytetty seinä- ja lattialattaa sekä uusimmissa korjauksissa myös massalattioita. Jonkin verran alakatoissa on käytössä myös muita moderneja materiaaleja, kuten alumiinisäleitä.

¹¹ Rakenneavauksia ei tämän selvityksen yhteydessä ole tehty.

¹² Valokuvat v. 1915, Artur Faltin. MVA

5.3.4 RAKENNUSKOHTAISET ERITYISPIIRTEET

RAKENNUS 12

Rakennuksessa 12 pääsisäänkäynti on edelleen alkuperäisellä paikalla keskikäytävän päässä. Keskikäytävä on muutenkin säilyttänyt alkuperäisen luonteensa ja tilojen toimintoja jakavan merkityksensä. Alkuperäiseen ilmeeseen kuuluvat käytävällä säilyneet alkuperäiset, hyvin erityiset kaakeliuunit.

Keskikäytävän potilashuoneiden puoleinen oviseinä on ehjä, vaikka oviaukkojen paikkoja on muutettu ja ovet ovat modernit. Sakaroiden sivukäytävälle johtavat ovet on purettu, ja pääsisäänkäynnin puoleisessa sakarassa käytävien kulmaukseen on avattu lasiseinäinen vastaanottotiski.

Potilashuoneisiin on rakennettu omat wc- ja pesutilansa, mutta muuten potilashuoneiden alkuperäinen huonejako on olemassa.

Entinen avoveranta on muutettu sisätilaksi, mutta se on pääosin yhtenäisenä tilana, jolloin alkuperäinen verantamainen vaikutelma on osin säilynyt.

Pääsisäänkäynnin ja sivusisäänkäyntien ulko-ovet on uusittu, mutta ulko-oviin liittyvät karmi- ja lasiseinära-kenteet ovat alkuperäiset. Uudet ulko-ovet on sopeutettu vanhaan lasiseinään, vaikka detaljontia on hie-man yksinkertaistettu.

Keskikäytävällä portaan alauskomeron ovi on alkuperäinen. Tässä ja muutamassa muussakin ovesta ovat säilyneet alkuperäiset vuorilistat. Samaisessa kome-rossa on säilynyt myös mahdollisesti alkuperäistä jal-kalistaa.

Itäpäädyssä on sisäpuolelta umpeen levytetyssä ikku-na-aukossa säilynyt yksi alkuvaiheen ikkuna.

↑ Keskikäytävän alkuperäinen kaakeliuuni rakennuksessa 12. amoy 2024

SÄILYNEISYYSKAAVIOT

RAK 12, 13, 14

MERKINTÖJEN SELITYKSET

(AP = ALKUPERÄINEN)

	ALKUPERÄINEN HUONETILA
	ALKUPERÄINEN HUONETILA VÄHÄINEN TILAMUUTOS
	MERKITTÄVÄ TILAMUUTOS
	VANHAN RAKENNUSRUNGON ULKOPUOLELLE TEHTY LISÄYS
	ALKUPERÄISET SEINÄT
	AP IKKUNA, OVI TAI RAKENNUSOSA
	AP IKKUNA- TAI OVIAUKKO IKKUNA / OVI UUSITTU
	SIIRRETTY ALKUPERÄINEN OVI
	UUSI / MUUTETTU IKKUNA- TAI OVIAUKKO
	UUSI SEINÄ TAI MUU RAKENNE
	ALKUPERÄINEN KATTOPALKKI (OSA PALKEISTA LEVYTETTY)
	PURETTU ALKUPERÄISRAKENNE
	SÄILYNYT AP RAKENNUSOSA (OVI, IKKUNA, UUNI TAI LISTOITUS)

RAKENNUS 13

Rakennuksessa 13 keskikäytävän päässä oleva alkuperäinen pääsisäänkäyntiporras on poistettu ja ulkovi lasiseiniineen korvattu ikkunalla. Pääsisäänkäyntinä toimii nykyään läntisen sakaran entinen sivusisäänkäynti ja sivukäytävä, jonka yhteyteen käytävien kulmaukseen on avattu lasiseinäinen vastaanottotiski. Keskikäytävän potilashuoneiden puoleinen seinä on ehjä, mutta sitä on aukotettu melko vaihtelevasti erilaisin ovin ja siitä puuttuu alkuperäisten kaakeliuunien rytmitys. Tällä kaikella on vaikutusta keskikäytävän luonteeseen. Toisaalta alkuperäistä ilmettä keskikäytävälle antavat keskiosan alkuperäiset ikkunat.

Keskikäytävän tilojen toimintoja jakava merkitys ei ole täysin säilynyt, kun itäiseen sakaraan on sijoitettu potilashuone märkätiloineen. Myös entiselle avoverannalle sijoitetut potilashuoneet wc- ja pesutiloineen vähentävät hieman rakennuksen toiminnallista selkeyttä. Entinen avoveranta eroaa muista tiloista nykyisin lähinnä tiheimmän ikkunajaon ja vinon alakaton johdosta.

Potilashuoneisiin on rakennettu omat wc- ja pesutilansa, mutta muuten potilashuoneiden alkuperäinen huonejako on olemassa. Pienenä muutoksena keskimmaiset potilashuoneet on yhdistetty niiden väliseen seinään tehdyllä leveällä aukolla yhteistiloiksi. Näiden huoneiden käytäväovina on käytetty keskikäytävältä purettujen tuulikaappien lasiaukollisia peiliovia.

Rakennuksessa 13 on keskikäytävän alkuperäisikkunoiden lisäksi myös eniten säilyneitä alkuperäisovia. Osa on säilynyt alkuperäisillä paikoillaan, mutta suurin osa on siirretty uusiin paikkoihin 2000-luvun alun peruskorjauksessa. Alkuperäisiä vuorilistoja on säilynyt sekä alkuperäisellä paikallaan säilyneissä, että siirretyissä väliloissa. Portaanaluskomerossa on mahdollisesti säilynyt alkuperäistä jalkalistaa.

Keskikäytävän kaakeliuunit purettiin 1940-luvulla ja niiden paikalle tehtiin komerot. Komeroiden ovet on tehty alkuperäisovien mallin mukaan. Kaksi näistä komeroista on edelleen tallella.

SÄILYNEISYYSKAAVIOT

RAK 12, 13, 14

MERKINTÖJEN SELITYKSET

(AP = ALKUPERÄINEN)

	ALKUPERÄINEN HUONETILA
	ALKUPERÄINEN HUONETILA VÄHÄINEN TILAMUUTOS
	MERKITTÄVÄ TILAMUUTOS
	VANHAN RAKENNUSRUNGON ULKOPUOLELLE TEHTY LISÄYS
	ALKUPERÄISET SEINÄT
	AP IKKUNA, OVI TAI RAKENNUSOSA
	AP IKKUNA- TAI OVIAUKKO IKKUNA / OVI UUSITTU
	SIIRRETTY ALKUPERÄINEN OVI
	UUSI / MUUTETTU IKKUNA- TAI OVIAUKKO
	UUSI SEINÄ TAI MUU RAKENNE
	ALKUPERÄINEN KATTOPALKKI (OSA PALKEISTA LEVYTETTY)
	PURETTU ALKUPERÄISRAKENNE
	SÄILYNYT AP RAKENNUSOSA (OVI, IKKUNA, UUNI TAI LISTOITUS)

RAKENNUS 14

Rakennuksessa 14 sisätilamuutokset ovat muita paviljonkeja suuremmat.

Keskikäytävän ulkolaidalle, rakennuksen sisäänvedon kohdalle rakennettiin 1940-luvulla laajennus, jossa oli pienet sisäänvedetyt parvekkeet molemmin puolin. Parvekkeiden kohdalla entinen ulkoseinä oli purettu, ja parvekkeiden eteen muodostui pienet keskikäytävän syvennykset. Laajennusosa on myöhemmin kokenut monia muutoksia, joissa seiniä on purettu ja rakennettu uudestaan. 1990-luvulla pääsisäänkäynti tehtiin pohjoisen puoleisen parvekkeen kohdalle.

Laajennus peittää keskikäytävän ikkunat, joten käytävälle ei enää tule entiseen tapaan luonnonvaloa. Tällä on suuri merkitys sisätilojen viihtyisyydelle ja orientoitumiselle rakennuksessa. 1990- ja 2010-luvun muutoksissa keskikäytävän seiniä on lisäksi aukotettu runsaasti erilaisin syvennyksin, joista osa on hyvinkin laajoja. Kaiken edellämainitun seurauksena rakennuksen sisätilojen alkuperäinen hahmo on muuttunut suuresti.

Rakennus 14 oli alunperin jaettu keskeltä palomuurilla, jonka johdosta keskikäytävän keskimmäistä kaakeliuunia ei ollut, vaan se oli korvattu kahdella pyöreällä uunilla palomuurin molemmin puolin. Palomuurirakennetta jatkettiin vielä 1940-luvun laajennuksessa, jolloin entistä ulkoseinää vasten tehtiin kivirakenteinen reveteeraus, joka edelleenkin on tallella.

Keskikäytävän alkuperäisistä kaakeliuuneista on tallella toinen. Kaakeliuunissa on nykyisin suuluukku. Kaakelipinnan jälkien perusteella sekin on ilmeisesti kuitenkin alun perin ollut samanlainen valurautakamiinan sisältänyt malli kuin muissa paviljongeissa.

Potilashuoneiden jako on ennallaan, mutta niiden käytäväsienälle lisätty märkätilavyöhyke rajaa voimakkaammin huonetiloja kuin muissa paviljongeissa. Erikoisuutena on kahden keskimmäisen potilashuoneen ristikkäinen kattopalkisto.

Väliovien osalta rakennus 14 on vähiten säilynyt, mutta paviljongeista ainoana siellä on säilynyt alkuperäisiä ulko-ovia. Uudet väliovet ovat leveitä laakaovia. Alkuperäisiä ulko-ovia on säilynyt keskikäytävän avoverannan puoleisen pään tuulikaapin pariovi- ja lasiseinära-

kennekokonaisuus. Myös etelänpuoleisessa sivusisäänkäynnissä on säilynyt koko tuulikaappirakenne parioviin ja yläikkunoihin.

Rakennuksessa on yksi alkuperäisikkuna, joka on säilynyt sisäpuolelta umpeen levytettynä, muilta osin ikkunat on uusittu. Uudet ikkunat ovat sisään-sisäänaukeavat, mutta niiden detaljoinnissa ja profiloineissa on pyritty muita paviljonkeja enemmän sopeuttamaan ikkunat vanhaan rakennukseen.

Paviljongeista ainoana rakennuksessa 14 on edelleen avoveranta. Veranta ei kuitenkaan ole alkuperäinen. Alkuperäinen avoveranta purettiin pois 1960-luvulla, mutta palautettiin 1990-luvulla melko tarkasti alkuperäisen detaljoinnin mukaisena.

Pohjoispään alkuperäinen pääsisäänkäynti muutettiin 1960-luvulla ikkunaksi.

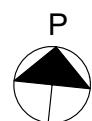
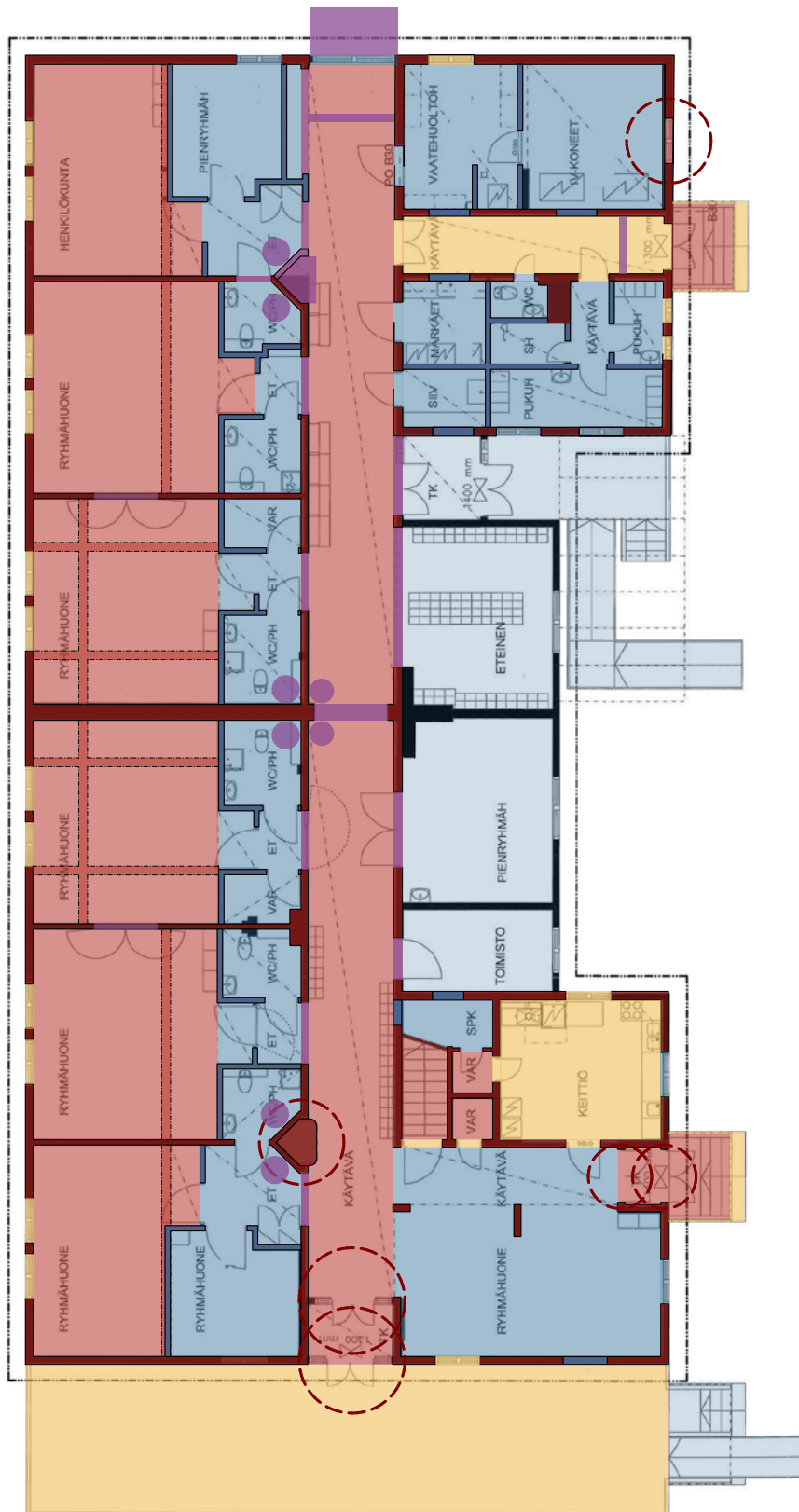
SÄILYNEISYYSKAAVIOT

RAK 12, 13, 14

MERKINTÖJEN SELITYKSET

(AP = ALKUPERÄINEN)

	ALKUPERÄINEN HUONETILA
	ALKUPERÄINEN HUONETILA VÄHÄINEN TILAMUUTOS
	MERKITTÄVÄ TILAMUUTOS
	VANHAN RAKENNUSRUNGON ULKOPUOLELLE TEHTY LISÄYS
	ALKUPERÄISET SEINÄT
	AP IKKUNA, OVI TAI RAKENNUSOSA
	AP IKKUNA- TAI OVIAUKKO IKKUNA / OVI UUSITTU
	SIIRRETTY ALKUPERÄINEN OVI
	UUSI / MUUTETTU IKKUNA- TAI OVIAUKKO
	UUSI SEINÄ TAI MUU RAKENNE
	ALKUPERÄINEN KATTOPALKKI (OSA PALKEISTA LEVYTETTY)
	PURETTU ALKUPERÄISRAKENNE
	SÄILYNYT AP RAKENNUSOSA (OVI, IKKUNA, UUNI TAI LISTOITUS)

RAK 14 SÄILYNEISYYSKAAVIO

POHJAPIIRROS 1/200

arkkitehdit mustonen oy 2024

5.3.5 OVIKARTOITUS

RAKENNUS 12 - OVET

Alkuperäiset väliovet

Rakennuksen 12 ainoa alkuperäinen vanha säilynyt ovi listoineen on väliovi portaiden alla olevaan komeroon.

Ovien vuorilistat

Ovilistoitusta on kahta tyyppiä: Vanhaksi arvioitu listoitutus RAK 12:ssa on listaprofiili, jollainen on myös alkuperäisessä komeron ovesta (loivempi ja pidempi kovera kaari). Uusissa ovilistoissa on kaksi samankokoista ”makkaraa” eikä loivaa koveraa kaarta ollenkaan.

Vanhan mallisia ovilistoja on alkuperäisen välioiven lisäksi muutamissa muissa alkuperäisissä seinissä sijaitsevilla ovissa. Osa oviaukoista on uusia, mutta listat vaikuttavat silti vanhoilta.

Ulko-ovet

Ulko-ovissa ja tuulikaapin ovissa karmi- ja lasiseinärakenne ikkunoineen on alkuperäinen. Ulko-ovet ja pitkän käytävän tuulikaapin ovet sekä sisätalaksi tehdyille terassille tehdyt ovet on uusittu. Uusittujen ovien lasilistat ovat yksinkertaisemmat kuin alkuperäisissä ylä- ja sivuikkunoissa, saranat ovat uudet. Ovien detaljointi kuitenkin mukailee alkuperäistä ja ovet on huolellisesti sopeutettu vanhaan. Ovia on mahdollisesti uusittu useammassa vaiheessa.

Uudet väliovet

Uudet ovet ovat lasiovia lukuun ottamatta sileitä laakaovia. Ovien listoitutus on vanhaa mukaileva, mutta muutoin väliovia ei ole sopeutettu vanhaan rakennukseen.

KAAVION MERKKIEN SELITYKSET

Tummanpunainen pallo = Vanha (oletettavasti alkuperäinen) alkuperäisellä paikalla säilynyt ovi. Ulko-ovi tai tuulikaappiovi, jossa ei muuta merkintää: myös vanhat säilyneet ylä- ja sivuikkunat.

Tummanpunainen suorakaide = Vanha (oletettavasti alkuperäinen) karmi- ja lasiseinärakenne ulko- tai tuulikaappiovesta, joka ei ole alkuperäinen.

Tummanpunainen kolmio = vanha (oletettavasti alkuperäinen) ovi, joka on siirretty uuteen sijaintiin

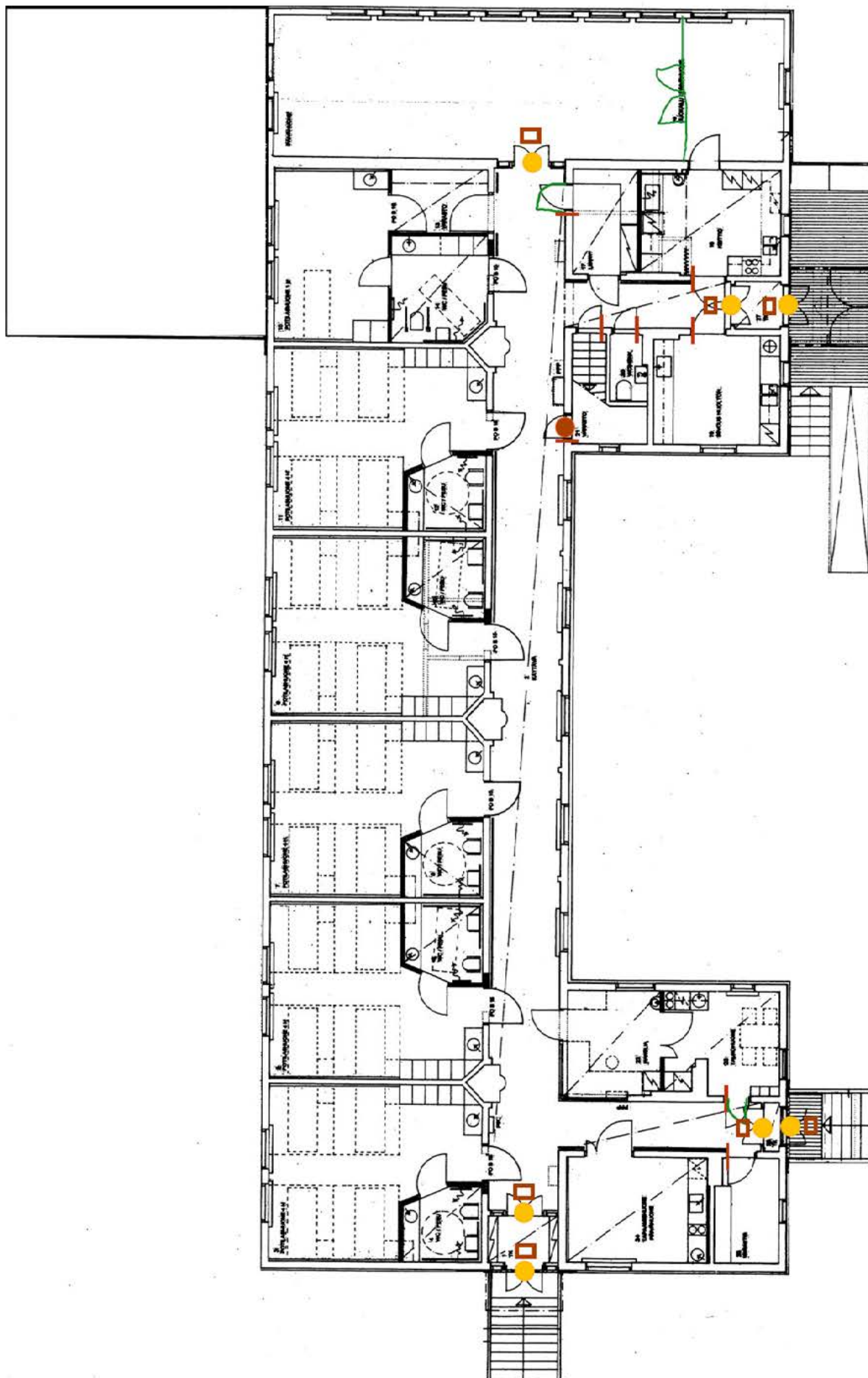
Tummanpunainen viiva = vanhat, oletettavasti kyseisen rakennuksen alkuperäiset ovilistat. Huom! rakennuksen 13 komerossa paksummalla viivalla alkuperäisen jalkalista alkuperäisessä sijainnissa

Vaaleamman punainen ympyrä = vanha ja arvokas, mutta ei alkuperäinen ovi. (Komeroiden ovet rakennuksessa 13 sekä tuulikaappien ovet rakennuksessa 12 mahd. 1920-l.)

Keltainen pallo = vanhan mallin mukaan oletettavasti 1980-2000-luvun muutosvaiheissa tehty uusi väliovi tai ulko-ovi. Tällä merkityt lasiovet jäljittelevät melko onnistuneesti alkuperäistä, vain jotkut detaljit ja lasitus paljastavat oven uudemmaksi.

Keltainen kolmio = vanhaa mukaillen 2000-luvun alun muutosvaiheessa tehty uusi peiliovi, joka jää aika kauaksi alkuperäisistä esikuvistaan.

Sininen pallo = Väliovi tai ulko-ovi, jossa on otettu jostain piirteitä alkuperäisistä ovista, mutta ovien detaljointi on hyvin yksinkertaistettua.

Alkuperäiset ovet

Rakennuksessa 13 alkuperäisiä vanhalla paikalla säilyneitä ovia on kolme: koillisen tuulikaapin ovi, ovi ulla-konportaaseen sekä portaan aluskomeron ovi.

Siirretyt alkuperäisovet

Rakennuksessa 13 on myös alkuperäisiä ovia, jotka on siirretty uuteen sijaintiin: jaettavan ison päiväsalin oviksi on siirretty vanhat tuulikaappien ovet. Samoin yksi tuulikaapin ovipari on siirretty terassille rakennettun länsipäädyn pikkuhuoneen oveksi. Tämän oven yhteydessä on alkuperäiset vanhat ylä- ja sivuikkunat. Lisäksi on siirretty kolme vanhaa yksilehtistä peiliovia: ullakkoportaan oven viereisen WC:n ovi sekä kahden aputilan ovet koillisen tuulikaapin vieressä.

Kakkeliuunien paikalle tehdyt komerot

Purettujen kaakeliuunien paikalle rakennettiin 1940-luvulla komerot, joiden peiliovet muistuttavat alkuperäisiä peiliovia.

Ovien vuorilistat

Ovien vuorilistoja on kahta tyyppiä: Vanhaksi arvioitua listatyyppissä on pitkä tasapohjainen ura ja matalat ”makkarat” sekä kapea kehysosa. Tämä lista on vanhoissa säilyneissä välioissa, kahdessa siirretyssä vanhassa ovesta käytävän puolella sekä kaakeliuunien paikalle tehtyjen komeroiden ovissa. Uusissa vanhaa mukailevissa ovilistoissa on samankaltainen profiili kuin rakennuksen 12 vanhoissa ovilistoissa, mutta rakennuksessa 13 ne ovat selvästi uusia.

Ulko-ovet

Ulko-ovet ovat vanhan mallin mukaan tehtyjä uusia ovia, kuten rakennuksessa 12. Yläikkunat ovat alkuuperäiset. Koillisen tuulikaapin sisempi ovi on alkuperäinen, samoin kuin yläikkuna. Luoteisen tuulikaapin sisempi ovi ja yläikkuna ovat sen sijaan molemmat uusia, vanhan mallin mukaan tehtyjä mutta detaljoinniltaan muita uusittuja ulko-ovia yksinkertaisempia.

Uudet peiliovet

Potilashuoneiden ovet on uusittu vasikallisina peiliovina, ja itäpuolisen poikkikäytävän päähän on tehty uusi pariovi. Näiden ovien detaljointi on yksinkertaista eikä yllä vanhan mallin mukaan uusittujen ovien tasolle.

Luoteisen tuulikaapin ovi ja yläikkunat kuuluvat detaljoinniltaan samaan yksinkertaiseen kategoriaan.

Uudet laakaovet

Sivutiloissa väliovet ovat uusia sileitä laakaovia.

KAAVION MERKKIEN SELITYKSET

Tummanpunainen pallo = Vanha (oletettavasti alkuuperäinen) alkuperäisellä paikalla säilynyt ovi. Ulko-ovi tai tuulikaappiovi, jossa ei muuta merkintää: myös vanhat säilyneet ylä- ja sivuikkunat.

Tummanpunainen suorakaide = Vanha (oletettavasti alkuperäinen) karmi- ja lasiseinärakenne ulko- tai tuulikaappiovesta, joka ei ole alkuperäinen.

Tummanpunainen kolmio = vanha (oletettavasti alkuperäinen) ovi, joka on siirretty uuteen sijaintiin

Tummanpunainen viiva = vanhat, oletettavasti kyseisen rakennuksen alkuperäiset ovilistat. Huom! rakennuksen 13 komerossa paksummalla viivalla alkuperäisen jalkalista alkuperäisessä sijainnissa

Vaaleamman punainen ympyrä = vanha ja arvokas, mutta ei alkuperäinen ovi. (Komeroiden ovet rakennuksessa 13 sekä tuulikaappien ovet rakennuksessa 12 mahd. 1920-l.)

Keltainen pallo = vanhan mallin mukaan oletettavasti 1980-2000-luvun muutosvaiheissa tehty uusi väliovi tai ulko-ovi. Tällä merkityt lasiovet jäljittelevät melko onnistuneesti alkuperäistä, vain jotkut detaljit ja lasitus paljastavat oven uudemmaksi.

Keltainen kolmio = vanhaa mukaillen 2000-luvun alun muutosvaiheissa tehty uusi peiliovi, joka jää aika kauaksi alkuperäisistä esikuvistaan.

Sininen pallo = Väliovi tai ulko-ovi, jossa on otettu joitain piirteitä alkuperäisistä ovista, mutta ovien detaljointi on hyvin yksinkertaistettua.

RAKENNUS 14 - OVET

Alkuperäiset ovet

Rakennuksessa 14 alkuperäisiä vanhalla paikalla säilyneitä ovia ovat avoverannan ulko-ovi ja tuulikaapin ovi sekä eteläisen sakaran ulko-ovi ja tuulikaapin ovi. Näissä ovissa myös karmi- ja lasiseinärakenne ikkunoineen on alkuperäinen.

Uudet ulko-ovet

Pohjoisen sakaran uusi ulko-ovi on tehty vanhaa mukaillen vuoden 1963 ovipiirustuksen mukaisesti.¹

Rakennuksen laajennuksen uuden sisäänkäynnin ovet ovat suunnilleen 1990-luvulle sijoittuvasta muutosvaiheesta, mutta osa lasiseinän ikkunoista saattaa olla peräisin 1940-luvun laajennusvaiheesta.

Uudet väliovet

Kaikki rakennuksen 14 väliovet ovat uusia. Ovet ovat pääosin sileitä laakaovia. Yhdistettävien ryhmähuoneiden välille tehty uudet pariovet ovat yksinkertaistettuja peiliovia, jotka eivät detaljointinsa ja mittasuhteidensa vuoksi mukaudu vanhan talon henkeen.

Yleisesti rakennuksessa 14 on tehty runsaasti aukko-muutoksia: potilashuoneiden ovien kohdalla on suora-akulmaiset aukotukset syvennyksiin, joihin avautuvat ryhmähuoneiden ja niiden yhteyteen tehtyjen wc- ja varastotilojen ovet. Myöhemmin tehtyyn laajennukseen on avattu suuret aukotukset, joista toisessa on lasiseinä ja lasiparioviet. Eteläpäätyyn avattuun ryhmähuoneeseen on myöhemmin tehty taitto-ovet ja aukon sulkevaan kevyeen seinään käyntiovi.

Ovien vuorilistat

Rakennuksen 14 väliovien vuorilistoja on kahta tyyppiä. Molemmat ovat uusia: vanhaa mukailevissa ovilistoissa on samankaltainen profiili kuin rakennuksen 12 vanhoissa ovilistoissa, mutta ne ovat uusia, kuten rakennuksessa 13. Tätä vuorilistaa on käytetty pääasiallisesti kaikissa uusissa ovissa ja sillä on listoitettu myös keskikäytävän pohjoispäätyyn tehdyn syvennyksen aukko. Pohjoispäätyyn tehdyissä sosiaaliloissa on yksinkertaiset suorat vuorilistat.

¹ Kivelän sairaala, Rakennus 10, uusi kytketty ulko-ovi 1:10, v. 1963, Helsingin kaupungin rakennusvirasto.

KAAVION MERKKIEN SELITYKSET

Tummanpunainen pallo = Vanha (oletettavasti alkuperäinen) alkuperäisellä paikalla säilynyt ovi. Ulko-ovi tai tuulikaappiovi, jossa ei muuta merkintää: myös vanhat säilyneet ylä- ja sivuikkunat.

Tummanpunainen suorakaide = Vanha (oletettavasti alkuperäinen) karmi- ja lasiseinärakenne ulko- tai tuulikaappiovessa, joka ei ole alkuperäinen.

Tummanpunainen kolmio = vanha (oletettavasti alkuperäinen) ovi, joka on siirretty uuteen sijaintiin

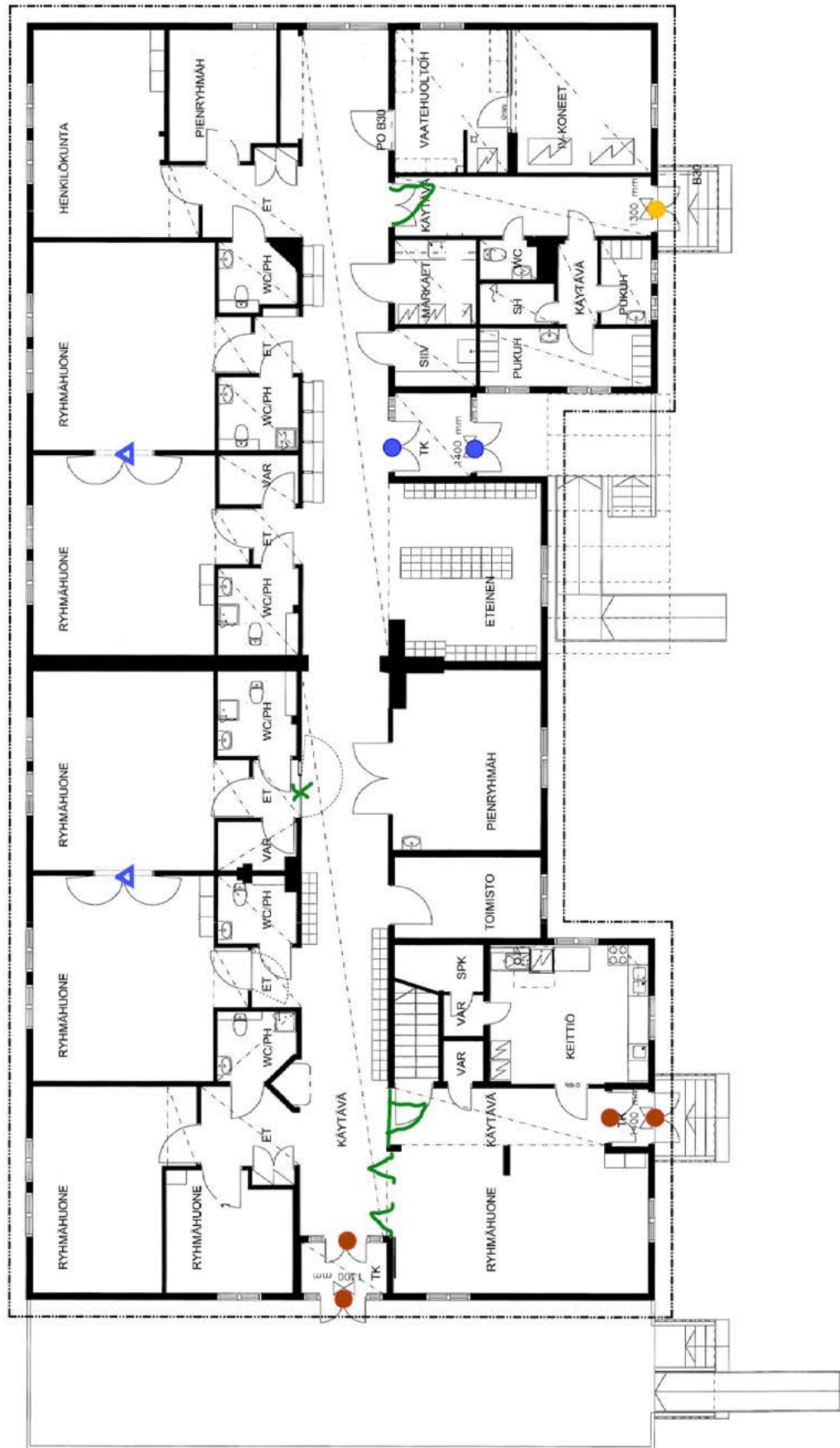
Tummanpunainen viiva = vanhat, oletettavasti kyseisen rakennuksen alkuperäiset ovilistat. Huom! rakennuksen 13 komerossa paksummalla viivalla alkuperäisen jalkalista alkuperäisessä sijainnissa

Vaaleamman punainen ympyrä = vanha ja arvokas, mutta ei alkuperäinen ovi. (Komeroiden ovet rakennuksessa 13 sekä tuulikaappien ovet rakennuksessa 12 mahd. 1920-l.)

Keltainen pallo = vanhan mallin mukaan oletettavasti 1980-2000-luvun muutosvaiheissa tehty uusi väliovi tai ulko-ovi. Tällä merkityt lasiovet jäljittelevät melko onnistuneesti alkuperäistä, vain jotkut detaljit ja lasitus paljastavat oven uudemmaksi.

Keltainen kolmio = vanhaa mukaillen 2000-luvun alun muutosvaiheissa tehty uusi peiliovi, joka jää aika kauaksi alkuperäisistä esikuvistaan.

Sininen pallo = Väliovi tai ulko-ovi, jossa on otettu joitain piirteitä alkuperäisistä ovista, mutta ovien detaljointi on hyvin yksinkertaistettua.

5.3.6 IKKUNAKARTOITUS

RAKENNUS 12 - IKKUNAT

Uusitut ikkunat

Rakennuksen 12 ikkunat on uusittu moderneina sisään-sisäänaukeavina ikkunoina, jonka sisäpuitteessa on lämpölasipaketti. Ikkunamuutos tehtiin ilmeisesti 1980-luvun peruskorjauksen yhteydessä. 1990-luvulla tehdyissä uusissa ikkuna-aukoissa käytettiin hyvin samantyyppistä detaljointia.

Uusittujen ikkunoiden vuorilistat /päätilat

Vaikka ikkunat on uusittu moderneina, ovat vuorilistat kaikissa päätilojen ikkunoissa profiililtaan vanhan malliset. Osa vuorilistoista on selvästi uusia, mutta joukossa saattaa olla myös säilyneitä vanhempia listoja.¹ Vuorilistojen ulkoreunan suora osa on rakennuksessa 12 kapeampi kuin muissa paviljongeissa.

Ikkunoiden pielet

Ikkunoiden pielet ovat alkuperäistä leveämmät sisäpuolisen lisälämmöneristyksen johdosta. Mahdolliset vanhatkin vuorilistat on siis jouduttu siirtämään uuteen sisäpintaan.

Uusittujen ikkunoiden vuorilistat /aputilat

Aputilojen ikkunoissa on käytetty myös yksinkertaisia suoria ja kapeita ikkunalistoja.

Ikkunapenkit

Ikkunapenkit ovat kapeaa ja melko ohutta, päistään pyöristettyä tyyppiä, jota esiintyy myös paviljongissa 13. Suurimmassa osassa ikkunoita varsinaisen ikkunapenkin eteen on asennettu vastaavasti kulumistaan pyöristetty lisäosa, jota kantavat seinään kiinnitetyt taivutetut lattakonsolit. Vuoden 1915 valokuvien perusteella ikkunapenkit eivät ole alkuperäiset.

Alkuperäinen / vanha ikkuna

Rakennuksen 12 on säilynyt yksi alkuvaiheen ikkuna.² Ikkuna vastaa detaljeiltaan ja profiloinniltaan rakennuksessa 13 säilyneitä alkuperäisikkunoita. Ikkuna on

- ¹ Profilointi on kuitenkin erilainen kuin rakennuksen 13 alkuperäisikkunoissa.
- ² Ainakin karmi ja ulkopuite.

↑ Rakennuksen 12 ikkunan perustyyppi. amoy 2024

säilynyt, koska aukko on sisäpuolelta levytetty myöhemmin umpeen. Ikkuna on ilmeisesti vuoden 1928 muutosvaiheesta, jolloin alkuperäinen huonetila on jaettu väliseinillä.³

Yläikkunoiden avausmekanismi

Uusituissa yläikkunoissa on osittain käytetty alkuperäisen tapaista pitkätankoista avausmekanismeja. Puitteet ovat kuitenkin molemmat alasaranoituja ja sisäänaukeavia erotuksena alkuperäisestä. Myös tanko ja avausmekanismi ovat uudet.

- ³ Kivelä 11, pohjapiirustus v. 1928, Gunnar Taucher Helsingin kaupungin rakennuskonttori. HKA

Huoneen aiemmaksi käytöksi ennen muutosta on piirustuksessa merkitty "olohuone ja ruokasali", joten on myös mahdollista, että käytöstä johtuen huoneen aukotuta olisi muutettu jo rakentamisaikavaiheessa.

RAKENNUS 13 - IKKUNAT

Alkuperäiset ikkunat

Rakennuksen 13 keskikäytävällä ovat säilyneet alkuperäiset ikkunat. Ikkunat ovat samanlaiset kuin vanhimmissa säilyneissä valokuvissa vuodelta 1915. Ikkunoiden detaljointi on myös samanlainen kuin ulko-oviin liittyvissä alkuperäisissä ikkunaseinissä, jotka on käsitelty ovien yhteydessä.

Alkuperäisten ikkunoiden vuorilistat

Keskikäytävän alkuperäisten ikkunoiden vuorilistat ovat alkuperäiset. Niiden profilointi on samanlainen kuin vanhimmissa säilyneissä valokuvissa vuodelta 1915.¹ Profilointi eroaa kaikissa muissa paviljonkien ikkunoissa käytetyistä vuorilistoista.

Uusitut ikkunat

Keskikäytävän ikkunoita lukuun ottamatta rakennuksen 13 ikkunat on uusittu moderneina sisään-sisään-aukeavina ikkunoina, jonka sisäpuutteessa on lämpölasipaketti. Ikkunamuutos tehtiin ilmeisesti 2000-luvun peruskorjauksen yhteydessä.

Uusittujen ikkunoiden vuorilistat /päätilat

Vaikka ikkunat on uusittu moderneina, ovat vuorilistat kaikissa ikkunoissa profiloiltaan vanhan malliset. Vuorilistoista vaikuttavat kuitenkin kauttaaltaan uusituilta.

Uusittujen ikkunoiden vuorilistat /aputilat

Aputilojen ikkunoissa on käytetty myös yksinkertaisia suoria ja kapeita ikkunalistoja.

Ikkunoiden pielet

Ikkunoiden pielet ovat alkuperäistä leveämmät sisäpuolisen lisälämmöneristyksen johdosta. Vanhatkin vuorilistat on siis jouduttu siirtämään uuteen sisäpintaan. Uusituissa ikkunoissa rakennuksen 13 pielilaudan ja vuorilistan liittymästä puuttuu porrastus, joka yleensä löytyy muiden paviljonkien vanhan mallisista vuorilistoista.

Uusittujen ikkunoiden vuorilistat /aputilat

Aputilojen ikkunoissa on käytetty myös yksinkertaisia suoria ja kapeita ikkunalistoja.

¹ Esim. rakennuksen 12 potilashuoneen ikkunassa on vastava vuorilista.

↑ Rakennuksen 13 alkuperäinen ikkuna ja vuorilista. amoy 2024

↓ Rakennuksen 13 uusittu ikkuna. amoy 2024

Ikkunapenkit

Ikkunapenkit ovat kapeaa ja melko ohutta, päistään pyöristettyä tyyppiä, jota esiintyy myös paviljongissa 12. Vuoden 1915 valokuvien perusteella ikkunapenkit eivät ole alkuperäiset.

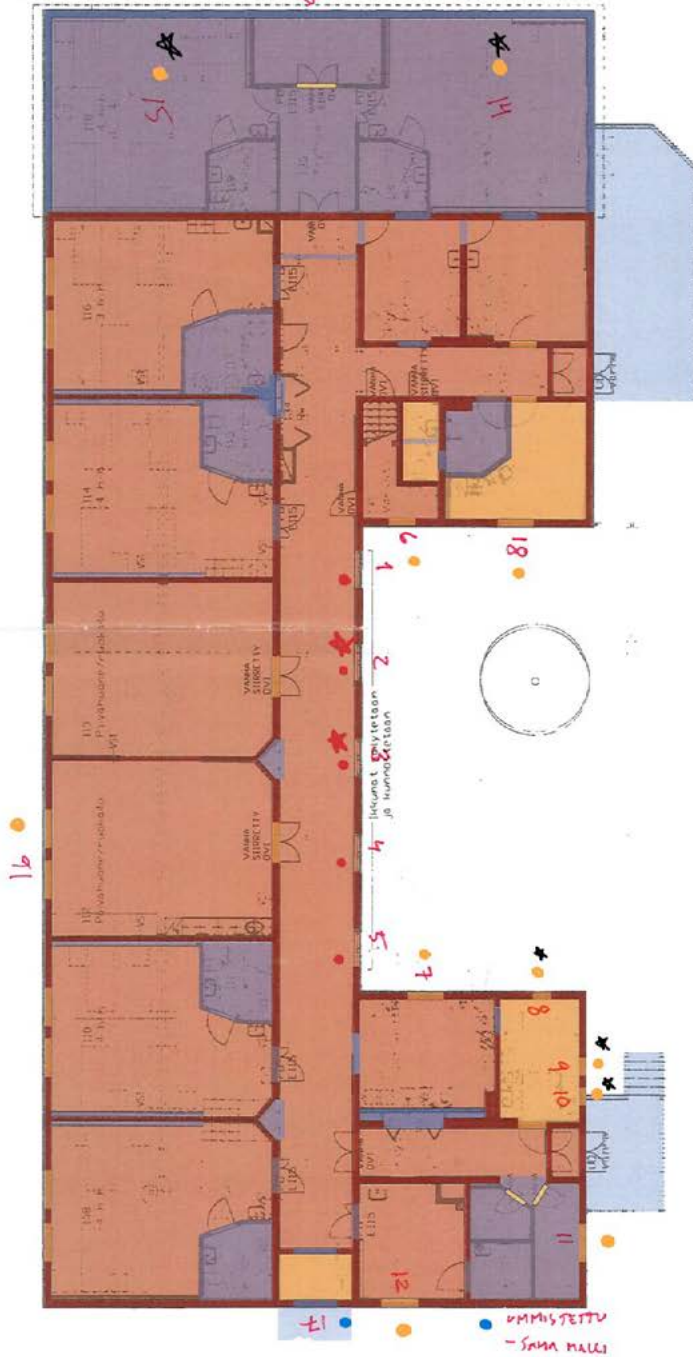
• RAK 13 / ETELÄ

- ALKUPERÄISIÄ / TUOLIKK: 1-5 PISTOOLISALVOIN, 2+4 SISÄPÖKKÄ KÄSIRAMMUS/ISTÄN, VUORUUSTAN KALLI SIROUA OMA, VANHINTA?

- POKAT UUDET, KALLI SUORA KUTEN RAK 12 (UUDENPI?); KÄNNIISUUSTA

- IKK-LAUTA YLEENSÄ: OHVIN, EI SIVENNETTY / YLTÄÄ JUOKSI VÄLITSEKSEN OHI
- OVEN PÄIKÄLLE IKKUNAT, DETALJIT KUTEN • (SIVUILTA JÄÄ JENNIEN SIVUSTAN)
- SEKÄ TOINEN UMMI JETTU (NÄHTY KÄIN ULKOA)

- ★ LARJENNUUS/HUOM:
- SÄHÄT DETALJIT
- LISTAT "KIMMUTTU"
- OHUT PEITELEVY
- SHYLLÄ

- ★ 3: KÄRISTEELINEN PITÄSÄLÄ, VET. VANHA FOTO! 2: KÄRISTEELINEN PISTOOLISALVO
- JA SIROUPI PISTOOLISALVO, KÄRISTEELINEN
- 8, 9, 10: KÄRISTEELINEN KÄRISTEELINEN (KÄRISTEELINEN)
- ★ 67 : EI IKKUNOITA

RAKENNUS 14 - IKKUNAT

Alkuperäinen ikkuna

Rakennuksessa 14 on säilynyt yksi alkuperäis- / alkuvaiheen ikkuna. Ikkuna on säilynyt pohjoisen sakaran sisäänkäynnin oikealla puolella. Ikkuna on levytetty sisäpuolelta umpeen.

Uusitut ikkunat

Yhtä lukuunottamatta kaikki rakennuksen 14 ikkunat on uusittu sisään-sisäänaukeavina ikkunoina, jonka sisäpuutteessa on lämpölasipaketti. Ikkunamuutos tehtiin 1990-luvulla.¹

1940-luvun laajennuksen kanssa samanaikaisesti tehtiin pohjoiseen sakaraan joukko uusia ikkunoita. Nämä ja laajennusosan ikkunat on tehty samalla jaolla kuin vanhojen ikkunoiden alaosa, mutta niistä puuttuvat yläikkunat. Lisäksi ne on sijoitettu eri korkoon kuin muut ikkunat.

Uusittujen ikkunoiden vuorilistat /päätilat

Vuorilistat kaikissa ikkunoissa profiililtaan vanhan malliset, mutta vaikuttavat kuitenkin kauttaaltaan uusituilta. Profilointi on samantyyppinen kuin muissakin paviljongeissa.²

Ikkunoiden pielet

Ikkunoiden pielet ovat alkuperäistä leveämmät sisäpuolisen lisälämmöneristyksen johdosta. Vuorilistat on siis jouduttu siirtämään uuteen sisäpintaan.

Uusittujen ikkunoiden vuorilistat /aputilat

Aputilojen ikkunoissa on käytetty myös yksinkertaisia suoria ja kapeita ikkunalistoja.

↑ Rakennuksen 14 uusittu perusikkuna. amoy 2024

Ikkunapenkit

Ikkunapenkit eroavat muiden paviljonkien ikkunalaudoista. Ikkunalaudat ovat yleensä paksummat ja syvemmät ja niissä on patterirako. Pohjoispäädystä ikkunapenkki on ohuempi ja patterirako lähempänä ulkoseinää.

Pääsisäänkäynnin muutos ikkunaksi

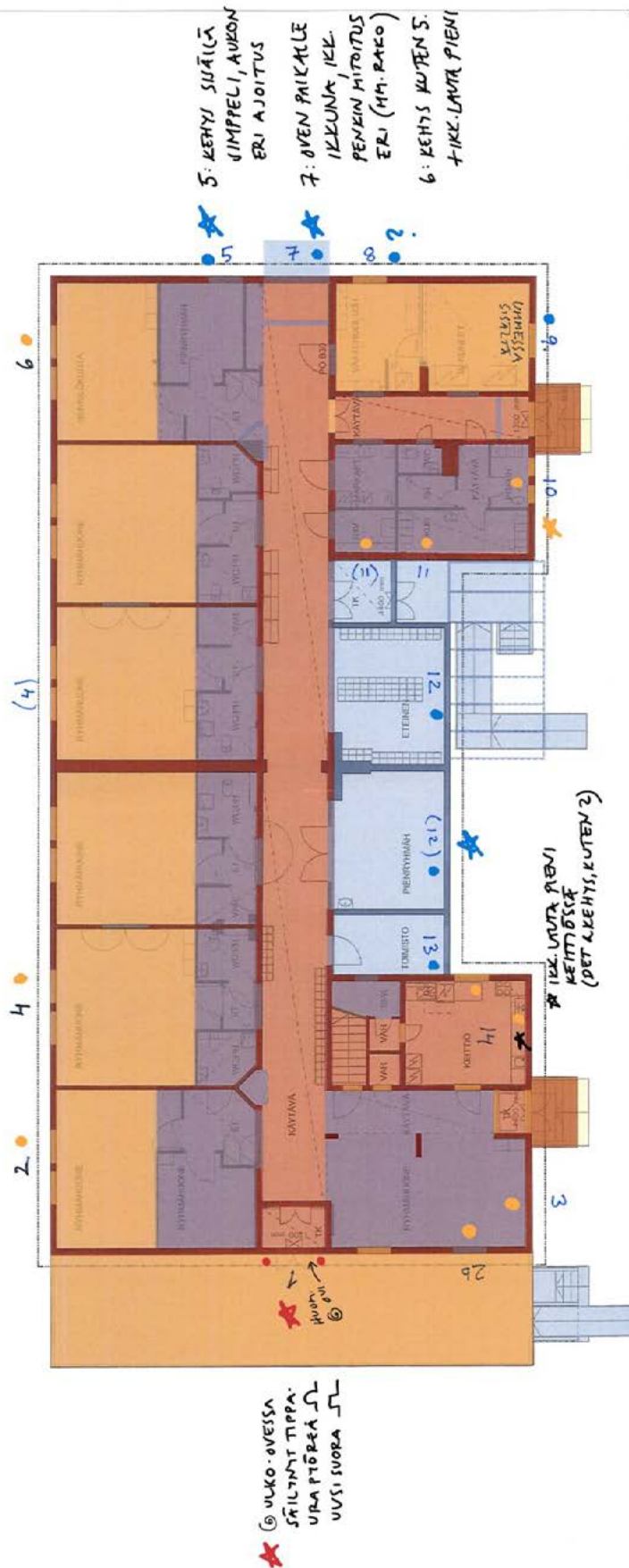
Pohjoispään alkuperäinen sisäänkäynnin ulko-ovet laiseinärakenteineen purettiin pois 1960-luvulla ja muutettiin koko aukon levyiseksi ikkunaksi. Pääsisäänkäynti siirrettiin tässä vaiheessa keskikäytävän etelän puoleiseen päähän, josta samassa muutosvaiheessa purettiin pois avoveranta.

¹ Kivelän sairaala, Rakennus 10, Ikkunadetaljit 1:1, 11.6.1993, Helsingin kaupungin rakennusvirasto, K. Koski. KympA

² Profilointi on kuitenkin erilainen kuin rakennuksen 13 alkuperäisikkunoissa.

- KATSO OVET. PÄÄSIIN ALUEPÄÄNISTÄ? PÄÄSIIN UUSITTU, ESIH. MAJAKKA. VANHA TIIPPI OVAI PYÖREÄ J. UUDEMPI SUORA J.
- UUSITTU. VUORILITAT MALLIA ROKI2, POKISSA ENEMMÄN MUOTOILUA. IKE. PENKEI VIITTOILA RAOLLA $\square \square$
- ESIH. MUUTETTU: UUSITTU AUKKO. DET PÄÄSIIN KUTEN • / LISÄSI HUOMIOT

UUSITUISSA IKKUNOISSA TIPPURA HALLIA

10/ II : IKKUNAMALLI ERI (KAPPA, KORKEA, SILTIPÖSTINPU)
PETAUJIT SAMAT, KEHYS YESINERT. KUTEN 6
IKE II KAPALLA VÄLILÄ / PISTÄVÄLÄKÄMILLÄ, 2 KPL
IKE 10 KAKSI ERI LIISTÄ IKKUNASTA

II : ULKONA EI VESILISTAA (KATOS), PELKÄÄ VUORILAUTA
(VÄLILÄÄ 'RAKO').

12.13: LAAJENNUSOSALLA
IKKUNA MATALAMPPI,
EI YLÄIKKUNAA
DET RAKENUS, KUTEN 2
IKK 12 LEVEÄ, 3 PUUITTA

6 ARVOT JA ANALYYSI

KIVELÄN KÖYHÄINTALON TUBERKULOOSIPAVILJONGIT JA NIIDEN ARVOT

Kivelän köyhäintaloalueen tuberkuloosipaviljongit valmistuivat vuosina 1902, 1905 ja 1906. Rakennukset ovat rakennushistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaita. Rakennukset suunnitellut Theodor Höijer oli 1800-luvun lopun merkittävimpiä suomalaisia arkkitehteja, joka uransa alkuvaiheessa oli suunnitellut Kivelän alueelle myös köyhäintalon ensimmäisen vaiheen rakennukset. Tuberkuloosipaviljongit ovat osa Kivelän köyhäintaloalueen säilynyttä rakennuskantaa ja liittyvät Kivelän sairaala-alueen kehitykseen. Rakennukset ovat edustava esimerkki 1900-luvun vaihteen köyhäintalo- ja hoitolaitosrakentamisesta.

Tuberkuloosipaviljongeissa on tehty paljon muutoksia, joissa alkuperäisiä rakennusosia on uusittu ja poistettu. Suurelta osin muutokset on kuitenkin tehty vanhaa kunnioittaen ja etenkin julkisivujen osalta kokonaisvaikutelma on edelleenkin pääsääntöisesti hyvin ehjä. Rakennusten pohjaratkaisu keskikäytävineen on säilynyt pääosiltaan. Merkittävin muutos on ollut entisten avoterassien muuttaminen sisätilaksi rakennuksissa 12 ja 13 sekä sivusakaroiden väliin on rakennettu laajennus rakennuksessa 14. Alkuperäisiä rakennusosia on säilynyt vaihdellen eri rakennuksissa, joten tältäkin osin rakennukset täydentävät rakennushistoriallisesti toisiaan.

RAKENNUSTEN ARKKITEHTUURI

Julkisivut

Tuberkuloosipaviljongit ovat ulkoisesti melko niukasti koristeltua ja hillittyä käyttöarkkitehtuuria. Rakennusten pohjamuodon ja aukotuksen ansiosta ulkoasu on kuitenkin rikas ja vaihteleva. Huomioiden rakennusten alkuperäinen käyttötarkoitus köyhäintalon asukkaiden keuhkotautiparantolana, paviljongit ovat huomattavan tasokkaasti toteutettuja ja näyttäviä.

neet ja niiden sivulla koko rakennuksen läpi kulkeva keskikäytävä. Keskikäytävän toiselle puolella ovat pienet sivusakarot, joissa sijaitsi aputiloja. Pääsisäänkäynti rakennuksen päädyssä avautui keskikäytävälle. Keskikäytävän toisessa päässä sijaitsi koko rakennuksen levyinen avoterassi.

Sisätilat

Tuberkuloosipaviljonkien pohjamuoto on U-kirjaimen muotoinen. Runkohuoneen muodostavat potilashuo-

kuvat amoy 2024

↑ Rakennuksen 13 itäpääty ja idän puoleinen sivusakara. Oikealla rakennuksen 12 kulma.

← Rakennuksen 13 potilashuoneiden ikkunajulkisivu etelään.

Theodor Höijer (1843–1910)

Theodor Höijer oli 1800-luvun jälkipuoliskon merkittävimpiä suomalaisia arkkitehteja, joka suunnitteli aikakauden keskeisiä rakennuksia Helsingissä. Uransa alkuvaiheessa Höijer suunnitteli Kivelän köyhäintalon ensimmäisen vaiheen rakennukset, joista ovat säilyneet päärakennuksen (v. 1873) sekä Lasaretti-rakennus (v. 1878), joita molempia on myöhemmin laajennettu.

Kivelän tuberkuloosipaviljongit sijoittuvat Höijerin uran loppuvaiheeseen¹, jolloin uuden kansallisromanttisen tyylin myötä uudet suunnittelijat olivat nousseet eturiviin. Uuden tyylin mukaisia tyylipiirteitä ei paviljongeista ole löydettävissä, muttei toisaalta varsinaista klassismiakaan. Sisätilatoimintojen vaikutuksessa rakennusten massoitteeluun, julkisivuihin ja aukotukseen on nähtävissä vapautumista jäykistä tyyliäännöistä.

MUUTOKSET JA SÄILYNEISYYS

Julkisivumuutokset

Paviljongeissa on vuosien varrella tehty paljon korjauksia, joiden yhteydessä rakennusten julkisivuihin on tehty muutoksia ja alkuperäisiä rakennusosia on uusittu. Tehdyt muutokset on kuitenkin pääosin toteutettu siten, että ne sopeutuvat rakennusten alkuperäiseen arkkitehtuuriin ja kokonaisvaikutelma on edelleenkin pääsääntöisesti hyvin ehjä.

Sisätilamuutokset

Rakennusten sisätiloissa on tehty paljon muutoksia, joissa alkuperäisiä rakennusosia on poistettu ja uusittu, tiloja on myös järjestetty uudelleen. Monissa tapauksissa muutokset ja korjaukset on kuitenkin tehty vanhaa kunnioittaen. Alkuperäinen toiminnallinen idea ja keskikäytävän eri toimintoja jakava rooli ovat pääosin säilyneet. Keskikäytävä on sisätilojen hierarkkinen ja julkinen akseli, johon muut vähemmän julkiset tilat kytkeytyvät.

Avoverannat

Merkittävä muutos sekä ulko- että sisäarkkitehtuurin kannalta on ollut rakennusten 12 ja 13 avoverantojen muutos sisätilaksi. Rakennuksen 14 avoveranta purettiin pois 1960-luvulla, mutta palautettiin vanhan mallin mukaan 1990-luvulla.

¹ Höijerin työura päättyi sairauskohtaukseen vuonna 1905.

↑ Rakennuksen 12 keskikäytävä.

↓ Rakennuksen 14 avoveranta.

kuvat amoy 2024

Alkuperäiset rakennusosat

Erityisesti mainittavia säilyneitä rakennusosia eri rakennuksissa ovat:

- rakennuksessa 12 keskikäytävällä säilyneet alkuperäiset ja erikoiset kaakeliuunit
- rakennuksessa 13 säilyneet keskikäytävän alkuperäisikkunat eri vuodenaikoihin ja tuuletukseen liittyvine yksityiskohtineen
- rakennuksessa 14 säilyneet alkuperäiset ulko-ovet sekä siellä täällä eri rakennuksissa säilyneet alkuperäiset väliovet ja niiden vuorilistat
- ulkoportaiden yläpuoliset metallikatokset, vaikka niitä ei alkuperäissuunnitelmista ole esitettykään
- eri paviljonkien julkisivuissa on osin säilynyt alkuperäistä paneeliverhoilua ja listoituksia sekä muita yksityiskohtia kuten följareita.

↑ Rak. 12 sijaitsee kallionnyppylällä. Rakennuksen pohjoispuolella on säilynyt kaksi alkuperäistä mäntyä.

↗ → Rak. 14. Sisäpihan puoli ja Mechelininkadun puoli.

→ Rak. 12. Keskikäytävän alkuperäinen kaakeliuuni.

→→ Rak. 14 eteläpääty. Ulko-ovet, lasiseinä rakenteet vaaka-verhous ja följarit ovat alkuperäiset. Ikkunat on uusittu.

Rakennusten sijoittelu

Ensimmäinen ja toinen paviljonki (Rak 12 ja 13) on sijoitettu kallionnyppylän reunalle siten, että alkuperäiset avoverannat työntyivät muita kevyempinä alarinteen yläpuolelle parhaaseen ilmansuuntaan. Tämä noudattelee aikakauden keuhkotautiparantoloiden yleisiä suunnitteluperiaatteita. Rakennuksen 12 etupihalla kasvaa edelleen kaksi alkuperäistä mäntyä, mutta kallio-pinnat ovat suurelta osin peittyneet myöhempien piharakenteiden alle.

Viimeinen paviljongeista (Rak 14) rakennettiin tasamaalle kallionnyppylän pohjoispuolelle, hieman erilleen muista paviljongeista. Rakennuksen suuntauksessa huomioitiin suunnitteilla olevan Mechelinin kadun linjaus, jonka rakentaminen on muuttanut merkittävästi etenkin viimeisen paviljongin, mutta myös muiden paviljonkien suhdetta ympäröivään maisemaan.

↓ Rakennuksen 13 alkuperäinen ikkuna.

kuvat amoy 2024

ARVOT JA SUOSITUKSET

Eri vuosina toteutetut paviljongit

Varsinaisesti Theodor Höijer suunnitteli vain ensimmäisen vuonna 1902 valmistuneen paviljongin. Loput kaksi paviljongia toteutettiin kuitenkin niin tarkasti Höijerin suunnitelmien puitteissa, että nekin on luettava hänen töikseen. Alkuperäisyys nostaa silti rakennuksen 12 arvoa muihin verrattuna. Erilaisen muutoshistoriansa johdosta paviljongit täydentävät rakennushistoriallisesti toisiaan. Suurimpia muutokset ovat sekä ulko-asun, että sisätilojen osalta rakennuksessa 14.

Julkisivut

Paviljonkien julkisivut ovat säilyttäneet hyvin vanhan ilmeensä muutoksista huolimatta. Muutokset on pääosin tehty vanhan arkkitehtuurin mukaisina. Muutamat häiritsevät muutokset, lähinnä rakennuksessa 14, ovat melko helposti korjattavissa.

Herkimmät ja myös parhaiten säilyneet ovat potilashuoneiden puoleiset julkisivut. Sivusakaroiden julkisivut eivät alun perinkään olleet täysin identtiset ja ne sietävät paremmin pieniä muutoksia, kunhan ne tehdään julkisivujen alkuperäisten piirteiden mukaisina.

Sisätilat

Rakennuksen sisätilojen toiminnallinen tilajako ja siihen perustuva pohjamuoto on ollut hoitorakennukselle erittäin luonteva lähtökohta, joka on toiminut hyvin rakennuksen myöhemmissäkin vaiheissa. Sisätilojen ja alkuperäisen toiminnallisen idean kannalta kesikäytävän rooli on merkittävä. Sen osalta muutosten tulisi olla palauttavia ja alkuperäistä ilmettä kunnioittavia. Muiden tilojen kohdalla muutoksissa on hyvä huomioida alkuperäinen toiminnallinen tilajako: kesikäytävän viereisten potilashuoneiden selkeä rivistö ja sivusakaroiden pienimittakaavaisemmat aputoiminnot.

Avoverannat

Avoimet ulkoiluterassit olivat aikakauden tuberkuloosipaviljonkien suunnittelussa ja toiminnassa tärkeässä roolissa. Kivelän paviljonkien avoverannat toimivat alkuperäisessä tilasommitelmassa kesikäytävän päätteenä ja jatkeena. Rakennuksissa 12 ja 13, joissa veran-

nat on muutettu sisätilaksi, tilan avaaminen yhdeksi lasikuistimaiseksi yhteistilaksi toisi paremmin esille alkuperäisen tilanteen ja vaikutelman.

Alkuperäiset rakennusosat ja detaljointi

Alkuperäisillä rakennusosilla on suuri merkitys rakennusten autenttisuudessa ja tulevaisuudessa korjauksissa. Alkuperäisiä rakennusosia on säilynyt eri paviljonkirakennuksissa vaihtelevasti. Yhdessä rakennukset muodostavat kokonaisuuden, jonka perusteella rakennusten detaljointi on mahdollista palauttaa hyvin lähelle alkuperäistä. Julkisivukunnostusten yhteydessä tehtävällä väritutkimuksella saadaan alkuperäisen värimaailman lisäksi tarkempaa tietoa rakennusosien alkuperäisyydestä. Sisätilojen osalta vanha asu on parhaiten löydetävissä vuoden 1915 valokuvista, mutta myös rakennavauksilla on todennäköisesti saatavissa lisätietoa alkuperäisestä sisädetaljoinnista.

Rakennusten sijoittelu

Rakennusten 12 ja 13 lähiympäristön kalliopinnat ja alkuperäinen puusto ovat osa alkuperäistä keuhkotautiparantolaideaalia. Rakennusten väliinsä rajaamaa intii-miä piha-aluetta olisi mahdollista hyödyntää nykyistä paremmin. Rakennus 14 ei sitoudu ympäröivästä puustosta huolimatta vastaavalla tavalla paikkaansa kuin muut paviljongit ja se on myös kärsinyt muita paviljonkeja enemmän Mechelininkadun rakentamisesta.

← Rakennuksen 13 alkuperäinen ikkuna.
Taustalla näkyy rakennus 12.

↓ Rakennukset 12 ja 13 sekä niiden välinen piha-alue.

7 LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

- Heikkilä-Kauppinen, Marja 2017. Huolenpitoa ja hyvinvointia kansalle. Teoksessa Rakennetun Suomen tarina. Toim. Harri Hautajärvi. Helsinki: Rakennustieto, s. 130–163.
- Heiniö, Paavo; Rosén, Ragnar; Soininen, Gunnar & al, 1968. Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Henttonen, Maarit, 2001. Suomen sairaaloista. Teoksessa Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja. Toim. Irma Lounatuori & Lauri Putkonen. Helsinki: Ympäristöministeriö, Museovirasto & Rakennustieto Oy, 162–168.
- Höijer, Theodor, 1910. En självbiografisk uppsats från år 1910. Helsingfors i forna tider V. Helsingfors-Samfundet.
- Jaakkola, Jouko 1994. Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, s. 71–162.
- Lilius, Henrik, 1989. Kaupunkirakennustaide 1800-luvun jälkipuoliskolla. Teoksessa ARS Suomen taide 4. Toim. Salme Sarajas-Korte. Keuruu: Otava, s. 13–45.
- Mäkinen, Anne, 2016. Rakennuksia helsinkiläisille – Gunnar Taucher kaupungin arkkitehtina 1924–1940. Helsinki: Helsingin kaupungin museo.
- Pesonen, Niilo, 1964. Suomen sairaaloita. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Pulma, Panu, 1994. Vaivaisten valtakunta. Teoksessa Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, s. 15–162.
- Urponen, Kyösti 1994. Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon. Teoksessa Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, s. 164–261.
- Viljo, Eeva Maija, 1985. Theodor Höijer – En arkitekt under den moderna storstadsarkitekturens genombrottstid i Finland från 1870 till sekelskiftet. Väitöskirja.
- Viljo, Eeva Maija, 1987. Theodor Höijer 1843-1910 arkkitehti. Näyttelyluettelo, Suomen rakennustaiteen museo.
- Viljo, Eeva Maija, 1989. Kaupungistuvan yhteiskunnan rakennustaide. Teoksessa ARS Suomen taide 4. Toim. Salme Sarajas-Korte. Keuruu: Otava, s. 77–111.
- Waris, Heikki, 1951. Köyhyys ja köyhäinhoito. Teoksessa Helsingin kaupungin historia 3. Ajanjakso 1809–1875. Helsinki: Helsingin kaupunki, s. 215–251.

AIEMMAT SELVITYKSET

Loci maisema-arkkitehdit Oy, 2012. Kivelän sairaalan ympäristöhistoriaselvitys. Helsinki: Helsingin kaupungin kiinteistöviraston Tilakeskus.

LEHTIARTIKKELIT

Toppari, Kirsti, 1994. Helsingin korttelit kertovat osa 13: Vaivaistalosta sairaalaksi. Helsingin sanomat 23.9.1994

PAINAMATTOMAT LÄHTEET VERKKOLÄHTEET

Viljo, Eeva Maija: Höijer, Theodor (1843 - 1910). SKS Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 28.6.2024). Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sk:skbg-003400> (ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu)

Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely, <https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/theodor-hoijer>

ARKISTOT JA NIIDEN LYHENTEET

AMA	Arkkitehtuurimuseon arkisto
amoy	arkkitehdit mustonen oy
HKA	Helsingin kaupunginarkisto
HKM	Helsingin kaupunginmuseo
HKP	Helsingin karttapalvelu
HRVA	Helsingin rakennusvalvonnan arkisto
KA	Kansallisarkisto
KYMPA	Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön arkisto
MVA	Museoviraston arkisto

